

Knihovna univ. prof.
Dra KARLA LAŠTOVKY

22-C-190

O ZÁVAZCÍCH K NÁHRADĚ ŠKODY,

S PŘÍDAVKEM

O ÚROCÍCH

DLE RAKOUSKÉHO PRÁVA OBČANSKÉHO

S OHLEDEM NA CIZOZEMSKÉ ZÁKONODÁŘSTVÍ

SEPSAL

DVORNÍ RADA PROF. DR. ANT. RYT. RANDA,

člen říšského soudu a panské sněmovny, řádný člen kr. společnosti nauk v Praze, kr. akademie věd v Krakové a české akademie v Praze pro vědy, slovesnost a umění, čestný doktor university Bononské, člen society de législation comparée v Paříži etc.

VYDÁNÍ ŠESTÉ.

SEMINÁŘ
Judicisf.

KNIHOVNA
Judicisf.

TISKEM A NÁKLADEM J. OTTY V PRAZE.

1899.

VEŠKERA PRÁVA VYHRAZENA.

Koupí od
Darem od <i>J. Karbáček</i>
v za Kčs
Inv. čís.: <i>36.294</i>
Sign:

Proslov k šestému vydání.

Rychlý socialně-hospodářský rozvoj doby poslední s dostatek vysvětluje silné reformační proudění v theorii a legislaci, jež v oboru práva o nahražování škod zvláště nápadně do popředí vstupuje. Bylo potřebí, přepracovati a doplniti mnohé části monografie této. Předem provedeny byly četné změny, které nastaly uvedením nového soudního řízení, pak novými zákony o patentech, o právu autorském etc. — Však i judikatura a literatura posledního desetiletí valně pokročily; zejména bedlivě přihlížeti slušelo k duchaplným a poučným monografiím Ungerovým a Steinbachovým v „Úvodu“ naznačeným. Zajímavě, že úsudek Ungrův (Handeln str. 56. p. 9.) o poradních protokollech k obč. zákonníku srovnává se s posudkem, který jsem již v proslovu „Vlastnictví“ (1874) projevil. Nic nebylo by nebezpečnějším, než vykládati obč. zák. (jen) z protokollů („aus den Protokollen heraus“). — Konečně bylo mi zřetel bráti k velkému dílu legislace sousední: k novému německ. obč. zákonníku, jenž r. 1900 v něm. říši platnosti nabude a jehož porovnání s naším zákonníkem jest jak zajímavé tak poučné.

V PRAZE, v lednu 1899.

Proslov k pátému vydání.

Spis „O závazcích k náhradě škody z činů nedovolených“ potkal se s účastenstvím právnického obecenstva v míře tak valné, že v době poměrně krátké vydání opětného potřebí bylo. Podávám tuto páté vydání, které jest z dobré části přepracováno, namnoze poopraveno a případným použitím novější, velmi obsáhlé a poučné literatury doplněno. Známoť, že tento odbor rakouské pravovědy zejména následkem jednání rakouského advokátského sjezdu ve příčině reformy 30. kapitoly II. dílu všeob. obč. zákonníka četnými pracemi byl rozmnožen, a že v posledních letech uveřejněny byly předběžné kodifikační návrhy a protokolly k všeob. obč. zákonníku. Nemohu nezmíniti se o tom, že nové toto vydání stále přihlíží k bohaté a poučné judikatuře, jež mezitím ve svaz. 20. až 24. sbírký nálezů Gl. U. W. Pf. uveřejněna byla.

V tomto vydání bylo mně bráti zřetel i na nový zákon ze dne 28. prosince 1887 č. 1. Ř. Z. z r. 1888 o povinném pojišťování dělníků pro případ úrazu, jehož hlavní význam spadá sice do oboru práva veřejného, jenž však přes to obsahuje četných důležitých ustanovení, kterými se doplňují a vykládají i předpisy všeob. obč. zákonníka o povinnosti k náhradě škody vůbec.

Kapitola „O úrocích“ doplněna byla již ve čtvrtém vydání (1885) zřením k zákonu ze dne 28. května 1881 č. 47. Ř. Z., kterým přítrž učiniti se má nepoctivému jednání u věcech úvěrních (t. zv. zák. o lichvě).

V PRAZE, v srpnu 1890

VĚNOVÁNO ZA PŘIJETÍ

DO

ČESKÉ AKADEMIE CÍSAŘE FRANTIŠKA JOSEFA

PRO VĚDY, SLOVESNOST A UMĚNÍ

V PRAZE.

Závazky z nedovolených činů.¹

Ú V O D.

Zákonodárství a literatura.

Obligace z deliktů a tak zv. quasideliktů mají dle moderního práva tvárnost jinou než dle práva římského. V tomto seznáváme toliko zvláštní žaloby, rozdílné dle zvláštnosti deliktů, poskytované zvláštními zařízeními — žaloby mající podstatně

¹ Literatura (kromě povšechných děl): Dr. Joh. Bapt. Zugschwerdt, Das Recht des Schadenersatzes etc. nach den österr. Civilgesetzen. Wien 1837 (práce nepatrná). Joh. Kutschker, Die Lehre vom Schadenersatz zum Gebrauche der Seelsorgegeistlichkeit erläutert. Olmütz 1851 (i pro právníky zajímavý). V. Hasenöhr, Das österr. Obligationenrecht (1878) §. 19. Schiffner, Lehrb. d. österr. Civ. R. §. 133. Krainz, Syst. d. ö. Privatr. redigirt v. Pfaff (1889) II. §§. 391.—408. O legislat. reformě tohoto odboru: Randa, Gutachten etc. Jur. Blätter 1878 č. 34.: Ger. Ztg. 1878 č. 72. a 73. (Drei) Gutachten über die Revision des 30. Hauptstücks d. III. Th. des A. B. G. B. von Pfaff, Randa, Strohal. (1880. Pfaffův článek vyšel též ve zvláštním výtisku, dle kterého cituji; k tomu Krasnopolski, Krit. Viert. Sch. St. 502.); Unger, v Grünhutově Zeitschr. VIII. st. 209. (proti tomu Pfaff tamtéž, VIII. 613. sl., též v separat. výtisku, dle kterého cituji); Burckhard, Syst. d. österr. Priv. R. 1884 §. 78., kde v pozn. 5. literatura objemně udána, Unger, Handeln auf eigene Gefahr (Jahrb. f. Dogm. 30. [1891] druhé rozmn. vyd. 1893), Handeln auf fremde Gefahr (Jahrb. f. Dogmat. 33. sv. [1894] str. 298. sl.). Spisy ty cituji: Handeln I., Handeln II. Dále sr. dlužno: Ernst Till, Prawo prywatne austriackie. 3 sv. Obligat. §§. 288. flg., pak Mataja, Steinbach, Menger ve spisech pozd. udaných.

ráz soukromých žalob trestních, které ovšem pravidelně též k náhradě škody směřovaly. Tak zejména a. furti, a. de pauperie, a. de effusis vel dejectis, interd. quod vi aut clam, a. quod metus c. atd., pak obecnější a. legis Aquiliae, dle původní a dle rozšířené působnosti (Dig. 9. 2. Cod. 3. 35.), kteráž předpokládá úmyslné neb zaviněné poškození neb zmaření věci (i zvířat a otroků), pak poškození tělesné (osoby svobodné) jednáním bezprávným (damnum injuria datum) a v dnešní své tvářnosti směřuje k úplné náhradě. Též a. doli má obecnější — ač jen podpůrnou — povahu. Srov. Windscheid, Pand. §. 451.—472. Esmarch, Röm. Rechtsgeschichte (2. vyd.) str. 81. Cohnfeld, Lehre v. Interesse (1865). To vše se podstatně změnilo odpadnutím římské soustavy trestů soukromých. — V moderních zákonnících uznává se vůbec obecná povinnost k náhradě škody z činů nedovolených nehledě k zvláštnosti deliktu. Ráz trestu zúplna pomínil. Srov. pruský Landr. I. 6. §§. 12. sq.; Code civ. čl. 1382. a 1383.; rak. zák. §§. 1295. sq.; saský zák. §§. 773. sq.; ital. zák. čl. 1151. sl.; švýc. zák. čl. 50. sl., německý obč. zák. §§. 823.—853. Srov. o tom Arndts, Pand. §§. 98., 243., 322.—339.; Ihering, Vermischte Schriften (1879) str. 154. a násl., das Schuldmoment im röm. Pr. R.; Bruns, Das heut. röm. R. str. 411.; Bar, Grünh. Zeitschr. 4. str. 139. sq.; Förster, Preuss. Privatr. §. 90.; Dernburg, Pr. P. R. §. 259.; Schmidt, Sächs. Privatr. §. 130.; Brinz, Pand. §. 276. (2. vyd.); Gierke, Das (deutsche) bürgerl. Gesetzbuch etc. (1896); Linckelmann, Die Schadenersatzpflicht aus unerlaubten Handlungen nach d. deutsch. b. G. B. (1896) st. 7. sl. a spisy rak. právníků v pozn. 1. uvedené.

Tím nikterak nepopíráme, že mnohá právní pravidla rak. obč. zákonníka patrně z římského práva jsou vzata. Srov. na příklad §. 1299. s L. 8. D. leg. Aquil. 9. 2., §§. 1301. a 1302. s L. 51. D. eod., §. 1305. s L. 151., 155. D. de R. J. 50. 17., §§. 1311. a 1312. s L. 11. L. 6. §. 12., D. de negot. gest. 3. 5.; §. 1316. s L. un. D. furti advers. nautas, caup., stab. 47. 5., §. 1318. s L. 7. D. nautae caup. etc. 4. 9. K tomu dobře poukazuje Esmarch, Ger. Zeit. 1857 č. 6. Žádná z velkých moderních kodifikací tak důkladně se nevymanila z obmezeného poněkud stanoviska práva římského, jako náš obč. zákonník. Velký vliv na redakci obč. zák. měl kromě prusk. L. R. Schömanův Handb. d. Civilr.

O německém právu, které uchyluje se od římského hlavně tím, že každá objektivně bezprávně způsobená, třeba i neza-

viněná škoda nahraditi se musí, srov. hlavně Stobbe, Handb. d. deutsch. Pr. R. §§. 200.—203. Schmidt B., Die Grundsätze über d. Schadenersatz in d. Volksrechten (1885), Gierke, Die soc. Aufgabe d. Privatr. str. 32. Judikatura franc. a mnozí franc. spisovatelé tvrdí, že zásadu tuto přijal též franc. Code c. art. 1383: Chacun est responsable du dommage, qu'il a causé. — Týž článek má ital. zák. čl. 1152., 1153. Však převládající náhled doktriny jest ten, že se i dle čl. 1383. předpokládá delikt (vina). Sr. Zachariae v. Lingenth., Franz. Civ. R. II. p. 736. sl., Marcandé, Explicat. du Code N. (6. vyd.) V. str. 277. sl., Laurent, Droit civ. VI, rr. 144. sl., k tomu můj: Eigenthumsr. I. str. 124. sl. Stopy vlivu německého práva nalézáme v §§. 1310., 1321., 1322., 1325. obč. z. — Také starší slovanské právo vychází, jak se mně zdá, z téhož názoru; starší prameny nezmiňují se aspoň při náhradě škod o zavinění; ano slovo „vina“ znamená prvotně tolik co pokuta. I obecná pokuta (společná ruka), která stíhá obec, stal-li se zločin v oboru dědiny, nebo ztratila-li se stopa krádeže v osadě, nedá se jinak vysvětliti, než zásadou, že způsobení škod o sobě zakládá povinnost k náhradě. K tomu sr. Jireček, Právo slovanské I. 172. II. 246., Evers, Recht d. Russen, str. 151., 153., 297., Brandl, Glossar. s. v. vina. Však záhy došla si vlivem římského práva platnosti zásada, že jen zaviněná škoda nahraditi se musí. (Sr. Všehrd, Devateré knihy IX. 1., Koldínova-Briekého, Práva měst. C. 48., Koldínova Práva měst. XXI. 2.: „Škoda vinného stíhá“, fr. H. 32. R. 15. — Kodifikace doby novější vesměs přijaly zásadu římského práva, že z pravidla nahraňuje se toliko škoda škůdcem zaviněná, uznávajícíce ovšem více a více četných případů, v kterých z důvodů slušnosti neb hospodářské přiměřenosti nahraňuje se i škoda bez viny způsobená. Srv. pruský L. R. I. 6. §. 10., franc. Code čl. 1382., z italský čl. 1151., zák. saský §. 116., švýc. právo obl. čl. 50., též něm. obč. zák. §. 823.—853.^{1a}

Právo náhradní naším zákonníkem obč. (1811) pro prvotní dobu dobře, stručně a důsledně upravené následkem rozvoje průmyslu, obchodu a moderních komunikačních prostředků v mnohém směru jevílo citlivé nedostatky a mezery; pročež četné opravné

^{1a} V této monografii ovšem nebylo nám jednati o zákoně odpůrčím ze dne 16. března 1884 č. 36., ježto právo žalobní dle toho zákona nezakládá se vůbec na deliktu, nýbrž na různých skutečnostech způsobu jiného (variae causarum fig.).

návrhy vyskytují se v dobrém zdání, které k vyzvání spolku rak. advokátů sepsali prof. Pfaff-Randa-Strohal ve spise v pozn. 1. uvedeném.

V době nejnovější k lepšímu poznání pravého smyslu a dosahu této části občanského práva hlavně přispělo jednak uveřejnění přípravných kodifikačních prací Harrasowským: zejména Codexu Theresianského, návrhu Hortenova a osnovy Martiniho, jakož i publikace protokollů o poslední redakci občanského zákoníka (1801—1810) Ofnerem, jednak nový zákon o povinném pojišťování dělníků (včetně podnikatelských úředníků) pro případ úrazu ze dne 28. prosince 1887 č. 1. (Ř. Z. 1888.) Dle tohoto zákona jsou všichni dělníci a výkonní úředníci (Betriebsbeamten) v továrnách a hutích, v dolech na nevyhražené nerosty, v lodenicích, ve skladištích a lomech, jakož i v zařízeních k těmto podnikům příslušejících, pak v stavebních podnicích, dále v podnicích, v nichž třaskavé látky se vyrábějí neb v nichž takových látek se užívá, konečně v podnicích, při nichž užívá se parních kotlů neb takových hnacích přístrojů, které hnány jsou zvířaty neb živelní silou (větrem, vodou, parou, plynem, horkým vzduchem, elektřinou atd.), po samém zákonu pojištění proti škodám z úrazů, jež by při práci (provozování podniku) se staly. K pojistnému přispívají podnikatelé částkou 90%, pojištění částkou 10% (§. 17.); příspěvek celý zaplatí podnikatel, jenž sobě kvotu 10% ze mzdy pojištěných do měsíce sraziti může (§. 22.). Procentové sazby, jakož i vřadění podniků do tříd nebezpečí ustanovuje min. nař. ze dne 22. května 1889 č. 76. Ř. Z. a dod. n. K tomu sr. Pfersche, Das gewerbliche Arbeiterverhältniss (1892), Lukáš, „Škoda z dělného úrazu“ v Právn. 1895 str. 689. sl., 805. sl., hlavně Menzel, Die Arbeiterversicherung nach österr. R. (1893).

Poučné rozpravy de lege ferenda s příležitostnými poznámkami o platném právu podává Mataja, Das Recht des Schadenersatzes (1888). Účelem práva odškodňovacího, dí M., jest jednak praevente škod možných, jednak uvalení povinnosti odškodňovací na osoby, jež dle spravedlnosti a národohospodářských zájmů jsou k tomu nejspůsobilejšími, resp. úkolem zákona (?) jest repartice škody na kruhy co nejširší. V obojím směru nevyhovuje prý právo římské potřebám našim; hlavní jeho zásady: casum sentit dominus; culpa semper praestatur; qui suo jure utitur, neminem laedit — jsou prý namnoze pochybené a nespravedlivé, na př. nedá-li se poškozenému náhrada podnikatelem závodu při poškození staveb

vozbou železnic, továren atd., při škodě obecnstvu pomocníky principala způsobené (pokud tento nedopustil se culpae in elig.); i zásada: casum sentit dominus jest prý nehospodářská, ježto vymezuje rozvržení škod na širší kruhy, zejména při úrazech v závodech průmyslových. M. doporučuje vrácení k zásadám staršího domácího práva, jež — spojivší panství a požitky s odpovědností, stanovivší společnou záruku rodiny, obce a společenstev, jakož i repartici škod na spolky — úkolům shora vytčeným vícehovělo.

Však právu staršímu Mataja přílišně nadřuzuje; idealisuje porůzné normy různých národů a dob. Pravda ovšem, že římské právo úkoly shora vytčené nesleduje, však přes to jich v mnohém ohledu dosahuje. Repartice škod způsobených z důvodů hospodářských může jen do jisté míry býti úkolem zákonné úpravy; jinak budiž ponecháno obezřetnosti jednotlivců cestou dobrovolného pojištění. Nepopírám, že římské právo v mnohém směru dnešním hospodářským potřebám a mnohdy i našim právním citům nevyhovuje. Však moderní naše zákonodárství, zachovavší právem základy římské, více a více přichází vstříc postulátům shora vytčeným. Tak zejména rak. zákonodárství předpisem: že železná dráha naprosto ručí za veškerou škodu jimi způsobenou (sr. §. 3. t. sp.) — předpis, jenž by se ovšem rozšířiti měl na všechny velkopřmyslové závody dle principu: kdo má užitek ze závodu, pones i nebezpečí (risico)!^{1b} Rovněž postarala se nejnovější naše legislature o přiměřenou repartici škod při úrazech dělníků atd. převážné části živností donuceným jich pojištěním (zák. z 28. pros. 1887). Na některé jiné žádoucí opravy: jako bezvýjimečné ručení principalů za vinu jich pomocníků (a contr. §. 1315. o. z.) s jinými i já vždy naléhal. Dávný postulát theorie: volné uvažování soudcovské o průvodnosti, zejména i při přisuzování a vyměřování náhrad, stal se konečně novým s. řádem z r. 1895 i u nás skutkem (§§. 272. s. ř.) — Uvážení hodny jsou také některé úvahy Ant. Mengra, Das bürgerl. Recht und die besitzlosen Klassen (kritika něm. návrhu obč. z., 1890), na př.

^{1b} Tuto legislativní zásadu vytknul jsem již v 5. vydání t. spisu [1891]. Současně jal se (1891) Unger ve spisu: Handel I. myšlenku obhajovati — ovšem s tím rozdílem, že ji pokládá ve všech případech za vedoucí princip platného již práva, kdež já zásadu tu v platném právu pohřešuji — a jen do budoucnosti za vodítko pro velkopřmyslové závody doporučuji; podobně Gierke, str. 15.

pokud se týče §. 1328. obč. z.; za nezdařený však pokládám návrh jeho, aby na místo: diligence dil. patris familias položeno bylo měřítko do etiky zabíhající: diligence bodrého člověka (wackerer Mann). (Proti tomu nyní též Unger, Handeln str. 132. p. 13.) Vhodněji žádá něm. zák. §. 276. obezřetnost v obcování (im Verkehr) obvyklou.

O zásadách moderního práva odškodňovacího podává zajímavý článek bývalý ministr Dr. Emil Steinbach v Jur. Bl. 1888 č. 21.—30., též ve zvláštním otisku: Die Grundsätze d. heut. R. über d. Ersatz von Vermögensschäden, 1888, jenž proti zásadám římsk. práva, zejména proti pravidlu: Qui jure suo utitur, neminem laedit (§. 1305. zák.) brojí, prohlašuje toto za „právo pěstití“, za „bezohledný individualismus“ (č. 22.). (Ve vzácném spise: Die Moral als Schranke des Rechtserwerbs u. der Rechtsausübung 1898 přidává se Steinbach k stanovisku německého zák. §. 226.: že výkon práva se nepřipouští, když jedině za účel míti může, aby třetímu škoda způsobena byla; toť ovšem pokrok proti normě §. 1305. obč. z., neboť výkon takový jest contra bonos mores.) Těž spisovatel hájí jakožto „právo budoucnosti“ myšlenku, že náhrada škody — nehledě výhradně k vině nebo k užívání práva (§. 1305.) — činiti se má, kdykoliv škoda způsobena byla provozováním podniků neb živností v neobyčejných rozměrech, aneb držbou nebezpečného neb zvláště rozsáhlého majetku atd. (č. 30. J. Bl. na konci). O té otázce již shora jsem promluvil. Zdá se mně ostatně, že pojednání St.-a sice mnoho sociálních pravd obsahuje, však někdy otázku o náhradě škody po platném zákoně příslušně stotožňuje s otázkou jinou: totiž s otázkou o žádoucím pojišťování škody, pokud se týče s otázkou o žádoucnosti přiměřeného rozvržení náhrady škody na širší kruh účastníků.

Z četné novější české literatury bylo mně ohledně jednotlivých bodů použití zejména důkladných spisů prof. Pražáka, dvor. rady Otta a prof. Storcha.

Zvláštní pozornosti zasluhuje jak v dogmatickém tak v legislativním směru monografie Ungera: I. Handeln auf eigene Gefahr (2. opr. vyd. 1893) a doplněk II. Handeln auf fremde Gefahr (v 33. sv. Jahrb. f. Dog.). Vedoucí myšlenka je ta: Jakkoliv zpravidla jen kulposní jednání k náhradě škody zavazuje, musí výjimkou jednající škodu nahraditi, ačkoliv mu žádné viny přičísti nelze, — on jedná správně (vorwurfsfrei), však na své nebezpečí (I. st. 4., 5., 131., II. st. 359.). Případy, v kterých bezvinně jedna-

jící škodu nahraditi musí, jinými slovy na své nebezpečí jedná, uvádí Unger str. 6.—149. hlavně: vyvlastnění (§. 365.), provozování koncesního podniku (ne vždy), zřízení nezbytné cesty (dovolené zasahování — Eingriff — do cizí sféry), podpronájem (§. 1111.), poškozování v stavu nouze [ručení majitele domu za následky sboření (§. 343.); bezvýjimečné ručení principala za své zřízence dle franc.-anglick. práva a kromě deliktu i dle nov. něm. zák. p. 53., 63.], ručení za škodu zvířaty způsobenou, přísné ručení železnic, náhradní povinnost při bezdůvodném odsouzení a bezdůvodném arrestu (§. 394. ex. ř.), náhrada processních nákladů, vydání papírů majiteli svědčících (st. 128.),¹⁰ ručení nepřičetných osob (§. 1310.) a j. Všechny tyto a některé jiné případy ručení bez viny (Haftung ohne Schuld) chce Unger vysvětliti zásadou, že ten, kdož ve svém prospěchu jedná, též nebezpečí nésti má (Eigenes Interesse — eigene Gefahr, fremdes Interesse — fremde Gefahr; sr. I. str. 9., 59., 85., II. str. 359. atd.).

Uznáváje důkladnou a nadměru duchaplnou práci Ungrova plnou měrou, nemohu se přes to s názorem tímto spřáteliti. Důvody legislativní, z kterých zákon výjimečně ustanovuje ručení bezvinného, zakládají se (jak i Unger opět a opět uznává, sr. I. str. 4., 27., 64., 73., 84., 86., 109., 132., 134., 139. sl.) v slušnosti, hospodářské prospěšnosti, v potřebách obchodu, v sociální aequitě. Následkem toho zákonného imperativu k náhradě škody nezaviněné — uvaluje se ovšem nebezpečí (sc. způsobené nahodilé škody) na jednajícího. Však právě z toho jde, že tak zv. „jednání na vlastní nebezpečí“ jest toliko jiným výrazem či vrubem zákonného imperativu, že ručíme někdy i za následky jednání dovoleného neb aspoň nezaviněného; zdá se mi tedy býti omylem, povyšuje-li se tento důsledek zákonného upravení povinnosti náhradní na vedoucí legislativní princip. — K tomu dlužno uvážiti, že případy, pro které domnělý vedoucí princip vytčen jest, jeví se býti jen výjimkami ze zásady i Ungrem uznané, že z pravidla jen zavinilá škoda nahraditi se má, a že tyto výjimky, třeba sebe četnější byly, na velmi

¹⁰ Že omezena jest vindikace papírů majiteli svědčících (§. 371. obč. z., cf. §. 367.), nelze pokládati za důsledek jednání (sr. vydání takového papíru), nýbrž jest postulátem povahy jeho a bezpečnosti obchodu.

různých důvodech, často na soutěži různých důvodů spočívají (sr. Unger str. 84., 86., 109., 123., 139. a j.).¹⁴ Nad to v mnohých případech nelze mluvit o „jednání“, ježto není tu činu přičetné osoby (§§. 1310., 1321. a j.), pročež U. sám vidí se nucena zaměnit tu formuli dle okolností na „Geschehen auf eigene Gefahr“ (str. 76., 134. „das Haus steht auf Gefahr des Hausherrn“).¹⁵ Nepřípadným tímto naznačením nelze však odstraniti rozpor těchto případů s oněmi kathegorie první. Mimo to jisté podniky zvláště nebezpečné, na př. železnice, slouží netoliko k prospěchu podnikatele, nýbrž i cestujících, zasílatelů a vůbec veškerého obecnstva. — Konečně vedla by zásada Ungrova k té nepřijatelné konsekvenci, že by jednající (ve svůj prospěch) práv byl veskrz i z nahodilé škody, na př. principal z nahodilé škody pomocníkem způsobené, což Unger sám I. str. 64. p. 7. právem zamítá. (Přísnější toto ručení zákon jen zcela výjimečně ustanovuje sr. čl. 396. obch. z., zák. z r. 1869 o železnicích.)

Vysvětlování všech singularních norem shora vytčených jedinou základní myšlenkou nezdá se mi tedy býti možným ani vždy případným.

Pokrok nov. německého obč. zák., jenž r. 1900 v celé něm. říši v platnost vstoupí, oproti rak. obč. zák. není valným. Skladba v mnohém směru (§§. 844. sl.) jest zbytečně kasuistická, a někdy nedosti jasná. Mnohé reformy pochvalně přijaté: zejména podpůrnou povinnost k náhradě i osob nepříčetných (§. 829.), obmezení náhrady při souběžné vině poškozeného (des Verletzten, §. 847.) a j. máme již v našem obč. z. (§§. 1310, 1304.). Co se týče ručení pána závodu (Geschäftsherr) za své zřízence, učinil něm. zák. jen polovičatý pokrok: obrácením průvodního pravidla stran zachování diligence in eligendo ve prospěch poškozeného (§. 831. něm. a contr. §. 1315. rak. z.). Povinnost k náhradě při kulposním porušení zákona k ochraně druhého (eines Andern) směřujícího

¹⁴ Unger sám zcela dobře dí (str. 132.): „Lassen sich auch die Fälle der ausnahmsweisen Haftung ohne Schuld nicht auf einen gemeinsamen inneren Grund zurückführen, so haben sie doch die gemeinsame Tendenz einer Steigerung der Verantwortlichkeit.“

¹⁵ Bezvýjimečné ručení vlastníka domu za škodu sřícením jeho (vitio aedium) vzniklou (tak franc. z. čl. 1386., ital. §. 1155., švýc. čl. 67., 68. — nikoliv něm. z. §. 836.) nelze s Ungrem st. 79. p. 18. dovozovati z §. 343. rak. obč. z. Sr. Randa, Eigenthum I. st. 138., Krainz-Pfaff II. §. 433.; též protok. I. p. 239.

(§. 823.) dá se již z generalních předpisů rak. obč. z. dovozovati (§. 1295., jenž nerozeznává subtilně „Recht“ a „rechtlich geschütztes Interesse“) ¹⁶ Sotva schváliti lze, že škůdce vždy plné interesse nahraditi musí nehledě k stupni viny (§. 252.; proti tomu Gierke str. 24., též Unger I. st. 2; mnohem správněji čl. 51. švýc. oblig. zák. a §§. 1324. sl. obč. z.). Uznávati dlužno pokrok, jež učinil něm. z. zásadou §. 826.: „Wer in einer die guten Sitten verstossenden Weise einem Andern vorsätzlich Schaden zufügt, ist . . . zum Ersatz des Schadens verpflichtet.“ V té formě osvědčí se učení starší, že ani práva nelze vykonávati na chikanu jiných. (Jinak ještě §. 1305. obč. z.) Chvalitebná jsou též obmezení vlastnictví v §§. 905. sl. vytčená. Jiných úchylek později si povšimneme.

¹⁶ Srov. pozn. 2. — Slova §. 823.: „wer gegen ein den Schutz eines Anderen bezweckendes Gesetz verstösst“, ist zum Ersatz verpflichtet, měla dle úmyslu kommisie II. znamenati protivu: zum Schutze der Gesamtheit. Však slova ta zavdala již nyní ke kontroverzi příčinu: není-li obmezení to (eines Andern) bezpodstatné a tudíž celý 2. odst. §. 823. zbytečným? Tak soudila i zpráva spojených vlád, sr. Linckelmann st. 28. I já rozdílu nevidím arg. „eines Anderen“; ovšem jinak kommisie II.: Dobře zvěstoval Gierke p. 24: Unterscheidung zwischen Rechts- und Gesetzesverletzung; „welch' fruchtbarer Nährboden für eine neue Scholastik“!

§. 1. Jakým způsobem vzhází povinnost k náhradě škody.

Zásadou rakouského práva jest, že každý škodu, kterou jinému svou vinou byl způsobil, nahraditi musí. §. 1295. obč. z.

Čin, jenž závazek k náhradě škody zakládá, může:

- a) buď o sobě, nehledíc na stávající poměr obligační, býti nedovoleným čili bezprávním, pokud totiž o sobě objektivnímu právu se přičí;²
- b) buď může bezprávním objeviti se jediné proto, že se přičí stávajícímu poměru obligačnímu.

V případě prvním závazek vůbec teprv vzhází, závazek totiž, aby škoda nahrazena byla, §. 1295. Jest to tak zvaná obligace ex delicto (hlavně obl. legis Aquiliae), závazek z činu nedovoleného.

V případě druhém nezakládá se teprv závazek, nýbrž čin neb opominutí právu se přičící mění (modifikuje) toliko závazek již stávající. §§. 912., 1047., 1295. a 1298. Povinnost k náhradě škody zakládá se tu nesplněním stávající již obligace. (Srov. §. 4. t. pojednání.) Pohřichu jedná obč. zák. o obojím podstatně rozdílném poměru pomíšeně v kapitole 30. dílu II. §§. 1293.—1341. etc. §§. 8., 1295. sl., 1334 etc.

Tuto jednáme pouze o případě prvním, totiž o závazcích z nedovolených činů (obligationes ex delicto). Však jisto jest, že se nezřídka náhrada škody činiti musí, ačkoliv tu není žádné viny škůdce (§. 1310. a j.), někdy vůbec ani činu osoby (škoda

² Srov. Schiffner §. 133. str. 103. Till §. 289. Bezprávním ten čin může — ale nemusí rušiti právní obor osoby jiné (subjektivní právo cizí), na př. opominuté vystavení výstražných znamení (§. 380. trestního zákona), přijetí čeledi bez vysvědčení (§. 1314.) atd. — S druhé strany může čin rušiti právní sféru jiné osoby a není přes to bezprávním, na př. v případech dovolené sebeobrany neb svépomoci srov. §§. 19., 1321. a j.

zvíraty způsobená, §. 1321. a j.). Jde tu o výjimečné právní normy, které se zakládají v důvodech slušnosti, hospodářské prospěšnosti neb sociální přiměřenosti. Zákon spojuje již s dotčným poměrem (vlastnictvím zvířete etc.) povinnost k náhradě vzniklé škody (t. zv. zákonná obligace) Plný titul toho spisu měl by tudíž zníti: „O náhradě škody z činů nedovolených a z jistých poměrů (mimosmluvních)“. Jen pro stručnost užíváno zkráceného nápisu. Společnou známku všech případů sem náležejících spatřujeme jednak v tom, že povinnost nezakládá se na smlouvě neb jinakém volném právním jednání (Rechtsgeschäft), nýbrž na jiné skutečnosti; jednak v tom, že pro zasahování do cizí právní sféry škoda tím vzniklá (nikoliv toliko obohacení) poškozenému nahraditi se musí. Lhostejno jest, stalo-li se zasahování to deliktem (tot pravidlo) čili jinou skutečností jemu na roveň postavenou (výjimku). Římstí právníci dle toho rozeznávali oblig. ex delicto a oblig. quasi ex delicto. Unger I. str. 142. sl. kárá toto římské názvosloví, protože v dotčených případech (nejm. při škodě osobou nepřičetnou neb zvířaty učiněné) ani o vzdálené vině (aliquatenus culpa reus est L. §§. 6. D. de O. et A. 44., 7.) mluvit nelze; fingovaný delikt — žádným deliktem není. Však slova quasi ex delicto (nikoliv ex quasidelicto) znamenají toliko, že zákon i bez deliktu povinnost náhradní určuje tak, jakoby tu delikt byl.³

³ Jak již podotknuto, může se povinnost k náhradě škody zakládati též v jistých poměrech (v zákoně, jak §. 859. dí), na př. v případech donuceného postoupení vlastnictví atd. (Srov. hlavně §§. 46., 365., 460., 1111., 1310., 1321.) Strohal, Gutacht. č. I., II., Schiffner §. 133. p. 33., jenž cituje i §§. 872., 1021. a 1313. odst. 2. Unger I. str. 6 sl., Randa, Eigenthum I. st. 124. sl. Také povinnost k náhradě soudních útrat sem náleží. Srv. č. 5001. sb. G. U. W. Srv. též §. 6. toho spisu. Dle toho může causa obligandi či důvod závazku k náhradě škody, t. j. k vyrovnání zkráceného majetku záležeti buďsi I. in contractu, II. buďsi in delicto, III. buďsi in variis causarum figuris. Mluví-li se tudíž o žalobách o náhradu škody, nesmí se pomýšleti jediné na obligace ex delicto, jakkoliv se to dosti často stává. — Bije do očí, že závazek k náhradě škody z činu nedovoleného zejména dobře rozeznávají sluší od závazku z obohacení (Bereicherung), kterýž nepředpokládá ani čin nedovolený, ani vinu, nýbrž jediné: že se jedna strana na újmu (škodou) strany druhé jistou částí majetnosti bez důvodu zákonem uznaného obohatila. K závazkům toho druhu počítati sluší na př. závazky §§. 1174. posl. věta, 1247., 1431., 1435., 1447. posl. věta (vůbec conditiones sine

Ostatek případy druhé kategorie celkem jsou výjimečné povahy; z pravidla předpokládá se čin objektivně bezprávní a vina!

Vznik závazku k náhradě škody z činu nedovoleného předpokládá:

- I. čin o sobě bezprávní,
- II. škodu majetkovou,
- III. kausální souvislost mezi činem a škodou,
- IV. vinu škůdce.

I. Čin musí o sobě, tedy dle všeobecných právních předpisů (objektivně), býti bezprávním. Co takové jeví se zejména nezákonné zasahování do cizí právní sféry, počítaje v to i držbu. Čin ten může býti pozitivního nebo negativního rázu (opominutí).^{3a} Opominutí jest ovšem (kromě obligačních poměrů) jen tehda bezprávním, když po zákonu stává povinností k pozitivnímu činu.⁴ Sem náleží zejména opominutí bezpečnostních opatření, která činiti má podnikatel hornictví náležitým ohrazením (č. 13.608. sb.), rovněž podnikatel závodu dle §. 74. živn. nov. ze dne 8. března 1885 č. 22. v zájmu pomocníků a dělníků (sr. nál. č. 7819. a 8117. sb.

causa); pak zvláštní případ čl. 83. směn. ř. O žalobách těchto srv. výtečnou monografii Pavlíčka: Žaloby z obohacení (V Praze 1873) a Von den Klagen aus ungerechtfertigter Bereicherung (1878). Obligace tyto nezakládají se ani ve smlouvách, ani v nedovolených činech, nýbrž v jistých poměrech neb, jak §. 859. ob. z. obč. nesprávně dí: v zákoně. O obligačních těchto neplatí tedy předpisové, týkající se obligací z deliktů. — Že právo k náhradě škody podstatně se liší od práva ze správy (Gewährleistung), o tom slov šířiti potřebí není. Stačí toliko uvážiti, že správa i tenkrát místa má, když postupující o nedostatku ničeho nevěděl. Srv. §§. 922., 932. a Arndts, Pand. §§. 340. sq. Nesprávně Zeiller, Comm. k §. 14. uvádí za hlavní prameny obligací: smlouvy a vinu. Podobně již Cod. Ther. III. sv. cap. I. § VIII.: erlaubte u. unerlaubte Handlungen. („Verbrechen u für Verbrechen geachtete Handlungen“ Nr. 92.)

^{3a} Sr. Till §. 289. č. Oznámení trestní, třeba se jevílo bezdůvodným, nelze o sobě pokládati za bezprávní (č. 14.642.).

⁴ K tomu Krasnopolski Grünh. Zeitschr. XIV. st. 20. sl., jenž však nešetření §. 74. živn. nov. mylně za porušení smlouvy pojímá, ač tu zajisté jde o delikt. Cfr. nál. č. 7819., 8117., 10.042 sb. G. U. W. — Sem náleží dále na příklad opominuté vystavení výstražných znamení při stavbě (§. 380. trest. zák.), opominuté oznámení vztekliny zvířat (§. 387. trest. zák.) neb opominuté opatření divokých zvířat (§. 390. téhož zákona).

Gl. U. W.). — Sem náleží zejména též případ §. 1003. ob. zák. obč. Osoby totiž na obstarávání jistých záležitostí úředně ustanovené (advokáti, notáři) musí se, byl-li jim návrh v obor úřadu jejich sahající učiněn, neprodleně vyjádřiti, zdali jej přijímají, čili nic, sice by byly právy ze škody z opominutí toho pošlé.^{4a} K činům bezprávním náleží z pravidla i svémoc (Eigenmacht), zejména svépomoc (Selbsthilfe), cf. §§. 19. a 344. obč. z., na př. svémocné zabavení, svémocný prodej cizích věcí; sr. nál. čís. 9377., 8734., 10.430. sb. Gl. U. W.^{4b} (Znění §. 823. odst. 2. něm. zák.: Verstoss gegen ein den Schutz eines Andern bezweckendes Gesetz — vztahuje se dle náhledu kommisie II. jen k takovým případům, kde zákon chrániti chce zájem poškozené osoby, nikoli i k případům, kde zákon vydán na ochranu obecnstva vůbec. Však cit. zpráva spolk. vlád dobře praví: „Ein Gesetz, welches die Gesamtheit schützen soll, schützt auch den Einzelnen und macht also die Verletzung [auch] eines solchen Gesetzes bereits nach §. 823. Abth. 2. schadensersatzpflichtig“; to jest: Kdo zákon jakýkoliv poruší, ručí za škodu z toho vzešlou! Jinak Linckelmann l. c.)

Kdo tedy práva svého v mezích zákonem vyměřených užil, není z pravidla práv ze škody jiným z toho vyloučen. §. 1305.⁵ Protož nezakládá obmezení hornictví úředním vy-

^{4a} Případy toho druhu vylučuje z této kategorie: Förster, Pr. P. R. §. 90.; srov. ale Koch, Forderungen III. 395.; Zugschwerdt, Schadenersatz §. 7. — Obhájce ručí za útraty přeloženého řízení, které zavinil; srov. č. 9509.; notář ručí za škodu z nenáležitého zřízení protestu vzniklou, srov. č. 9149. sb. Gl. U. W. (odmítnutí žaloby odůvodněno jen vlastní vinou poškozeného; spíše bylo užití §. 1304. obč. zák.).

^{4b} Srov. Krainz II. p. 270. Vystoupení z řádu není deliktem a nezakládá povinnost vystupujícího k náhradě nákladu na odborné jeho vyučení učiněného. Srov. nál. č. 8958. sb. G. U. W. — K zastřelení psa pytlákovy (kromě obrany) není pán honitby oprávněn. Cf. č. 6021. sb. Gl. U. W.

⁵ Vystaví-li tedy kdo na svém pozemku dům, kterýmž se domu sousedovu odnímá světlo neb vzduch, není z toho práv. Srov. nález c. k. nejv. soudu Ger. Ztg. 1858 č. 120. Ne jinak, porazí-li se les s povolením úředním, třeba pak soused vichřicemi byl poškozen (sr. č. 14895. sb. Gl. U.), aneb zřídí-li soused hnojiště zapáchající (sr. č. 5646.), neb zřídí-li studnu, následkem čehož naše studně vyprahla (srov. č. 5821.). [Nález č. 6832. téže sbírky sem nenáleží, máj Wasserr.] Jiného náhledu ovšem Pfaff str. 49.

tčením ochranné čáry k zachování léčivých pramenů povinnost k náhradě. §§. 364. obč., 222. hor. z. (nál. č. 15.008. sb.)

Nesnadné jest užívání toho pravidla zejména při stycích sousedů, a to pro spornost tak zv. práva sousedského (Nachbarrecht; o tom sr. Randa, Eigenthum st. 115., Vlastnictví §. 5. proti Ungrovi, v Grünh. Zeitschr. 13. st. 715. sb., Steinbach, Ersatz str. 10. sl.). Z pravidla může vlastník svého pozemku volně užívat, třeba sousedu škoda z toho vznikla; jen zasahování v cizí sféru (Eingriff) dovoleno není. (§. 364.) Pochybno, musí-li se nahraditi škoda, která vznikla sřícením domu následkem prohloubení vlastního pozemku (na př. ulice obcí)? Nárok takový zamítá nálež č. 573. sb. Gl. U. W.; naopak průchodu jemu dávají nál. č. 5898. a 12.312. téže sb.; k poslednějšímu náhledu mohu se přidávati jen tehdy, když nebylo šetřeno všech opatrností technických (jinak č. 12.312, též můj Eigenthum st. 118. p. 30 a.) — proto že již dosavadní existence domu jest toho dokladem, že užívalo se fakticky sousedního pozemku k opoře domu [jaksi serv. oneris fer.]. Tak i Krainz §§. 391., p. 9., 393., Unger I. st. 9., p. 8., jenž rozhodnutí to z mého stanoviska pokládá za nedůsledné: „Gerade hier findet ein facere in suo und nur eine Rückwirkung statt.“ Avšak opora stavby o cizí pozemek jest fakt. užíváním jeho pro dům a rušení tohoto tedy bezprávím. §. 339. o. z. (Dobře ustanovuje něm. zák. §. 909.: Ein Grundstück darf nicht in der Weise vertieft werden, dass der Boden des

sl. Jinak též L. 24. D. de damno inf. 39. 2. a jinak též rozhodl c. k. nejv. soud č. 4361. téže sbírky. Držitel cementárny byl totiž odsouzen k náhradě škody, která majiteli sousedního pozemku vzešla zanešením prachu ze sušárny větrem způsobeným. Dobře rozhodl vídeňský vrchní soud, že žaloba místa nemá. Srov. též Arndts §. 324. Randa l. c. str. 117. Till §. 289. Za to zřízení kanálu, kterým kazí se voda v cisterně sousedově, dlužno pokládati za porušení náležitě diligence při stavbě atd.; srv. č. 4361., 9934. sb. Gl. U. W. cf. pozn. 4. (V příčině drah, sr. §. 3.) — Odpor v sobě zavírá tvrzení Krainze II. §. 391. (vydání 2.): „Delict ist u. bleibt eine solche Sachbeschädigung, auch wenn sie ihrem Wesen nach eine Rechtsausübung enthält“, při čemž se dovolává §§. 364., 1305.: z. B. Graben auf eigenem Grund, wodurch das Nachbarhaus einstürzt. Vykonávání práva může sice výjimkou dle pozitivního předpisu míti za následek povinnost k náhradě škody, na př. při stavbě železnic sr. §. 3. toho díla; však proto nestane se výkon práva — bezprávím!

Nachbargrundstückes die erforderliche Stütze verliert etc.) Stanovuje-li se někdy, že náhradu dáti sluší, ačkoliv jednáno bylo v mezích práva (srov. 46., 365., 460., 1111., 1316. obč. z., §. 10. lit. b. zák. ze dne 1. září 1854 č. 278.; §. 42. zák. ze dne 18. února 1878 č. 30. [při stavbě železnic], §. 45., 46. česk. zák. honeb., vojenská cvičení na cizích pozemcích [zák. z 11. června 1879 č. 94., §. 56.] a jiné). Rozumí se, že i poškození v stavu nouze (Nothstand, sr. č. 14.275. sb.) k náhradě způsobené škody zavazuje; rovněž jak zřízení cesty nezbytné dle zák. ze dne 7. července 1896 č. 140. Jsou to právě výjimky potvrzující zásadu §. 1305. Povinnost k náhradě zakládá se tu na „zákoně“ (§. 859.)⁶ — Obč. zákon nepřijal názor starší theorie, že chikanosní užívání práva se nepřipouští. V tom směru chvalný krok ku předu učinil něm. zák. předpisem §. 226.: že výkon práva se nepřipouští, když za účel míti může jedině, aby třetímu škoda způsobena byla. (K tomu sr. cenný spis Steinbacha: Die Moral als Schranke des Rechtserwerbs 1898.)

Při tom dlužno připomenouti, že povinnost k náhradě škody ex delicto (z jednání illegalního) z pravidla jen tehdá nastává, když jest tu bezpráví objektivní (objectives Unrecht) a též bezpráví subjektivní (vadná vůle, vina Verschulden) a že toliko výjimkou nastává povinnost k náhradě, ačkoliv tu viny není. Srov. §§. 1295., 1306. („in der Regel“), 1311. obč. zákona. (Tak i Schiffner, Lehrb. d. Civ. R. §. 133. — ač ve formě nepřesné — „zumeist aus Schuld.“) Srov. č. IV. — Pokud tedy Pfaff, Gutachten p. 9. sl. a p. 39. sl. nedobře mluví o „koordinaci“ povinnosti k náhradě škody zaviněné a nezaviněné, jest v tom jen tolik pravdy, že náhrada (jak vždy — srov. pozn. 3. — jsem tvrdil) zakládati se může in contractu, delicto aut variis c. fig. Srov. též Pfersche, Das gewerbliche Arbeiterverhältniss st. 103. sl.

Tu zbývá otázka, lze-li pořadem soukromého práva vyhledávati náhradu škody, jež způsobena byla úředním jednáním státních zřízenců? Dle dvor. dekr. ze dne 14. března 1806 č. 758. sb. z. s. z pravidla nepřipouští se soudní žaloba na státní úředníky z úředních jich jednání, předpokládaje ovšem, že úředník jednání v mezích své příslušnosti vykonal. „Staats-

⁶ Srov. §. 3. č. 2. toho spisu. V jiných případech, jako na př. při expropriaci, tvoří náhrada právě meze, v kterých právo vykonávati lze. Srov. Randa, Eigenth. str. 113.

beamte können ihrer Amtshandlungen wegen bei dem Civilgerichte niemals belangt werden.“ Slovem: „Staatsbeamte“ rozumějí se ovšem všichni státní zřízení, i ti, kdož jen na základě speciálního rozkazu práce státní správy vykonávají, jako: vojínové, poštmistři, hlavně zřízení obecní v přenešené působnosti, nikoli však orgány samosprávné. Sr. Pražák, O příslušnosti I. str. 150., 155. p. 12. a Právo úst. §. 97. st. 418. sl., II. §. 261. st., 434.^{6a} Ze zásady oné máme jen výjimky dvě:

1. Soudní úředníci mohou pořadem práva žalování býti o náhradu škody, kterouž porušením úřední povinnosti stranám způsobili; sr. čl. 9. zák. z. st. č. 144. a zák. ze dne 22. července 1872 č. 112., k tomu §. 2. lit. *f* toho spisu a Ott, Řízení soudní §. 9. in fine.

2. Dle zák. ze dne 25. července 1867 č. 101. o zodpovědnosti ministerské lze ministra před řádným soudem žalovati o náhradu škody způsobené úředním jednáním, které státní soudní dvůr za nezákonné prohlásil. (K tomu Pražák, I. str. 159. sl.)

Rozumí se, že příslušnost soudu dle dv. dekr. ze dne 14. března 1806 č. 758. vyloučena není, když škoda nebyla způsobena vlastním úředním činem státního zřízence, nýbrž pouze za příčinou či za podnětem té činnosti.^{6b} Jiná ovšem jest otázka, ručí-li

^{6a} Stížnosti pro materiální bezpráví, pro formální poklesky úředního výkonu neb pro úřední opomenutí atd. náležejí na cestu správní. Sr. Pražák, st. 155. p. 12., jenž právem dodává, že vyloučení soudní žaloby v tom rozsahu de l. fer. nelze odůvodniti. Zdali úředník překročil meze své působnosti, o tom rozhodne (kromě případu činu trestního) soud civ. jakož o otázce praejudicialní. Sr. Pražák, l. c. p. 15.

^{6b} Nedůvodné jest tedy rozh. I. a III. stolice č. 14.799. sb. Gl. U. (nal. 5. září 1893, J. Bl. 1893 č. 46.), kterýmž pro nepříslušnost soudu odmrštěna byla žaloba o náhradu škody podaná na c. a k. plukovníka, jenž dle praejudicialního nálezu c. a k. nejv. vojen. soudu dopustil se přehmatu tím, že neaktivního vojáka zemské obrany pro urážlivé chování sám vězením potrestati dal. (Potrestání příslušelo jedině polit. úřadu dle pat. z 20. dubna 1854 č. 96.) Z pravidla ovšem nepřipouští naše zákonodárství, aby se žalovali úředníci státní (v širším sm.) před soudem pro úřední jich jednání (dv. dekr. ze dne 14. března 1806 č. 758.); však tento dv. dekret předpokládá úřední jednání příslušným organem předsevzaté, kdežto v našem případě zatčení bylo jednáním neplatným, překročením úřední moci. K tomu uznána byla již předběžně příslušným vojenským soudem vina důstojníkov. K tomu

stát za škodu úředním jednáním svých zřízenců způsobenou; o tom sr. §. 2. lit. *f* et *k* toho spisu. (Něm. obč. zák. uznává vesměs příslušnost civilních soudů v příčině náhrady škody, kterouž způsobil úředník porušením úřední povinnosti své; povinnost ta jest jen podpůrná. §. 839.)

II. Škodu na jmění. — Tato záležeti může buď v skutečném (positivním) zmenšení jmění (úbytek, *damnum emergens*), aneb ve ztrátě zisku, jehož by někdo dle obyčejného běhu věcí byl učinil (*lucrum cessans* §. 1293.), aneb v obou zároveň. V případě posledním mluví zákon o „dostiučinění“, *Genugthuung* (romanisté o *interesse*); srov. §. 1323. a následující.⁷

Často mluví zákon o „přiměřeném odškodnění“, „*angemessene Vergütung*“ (§§. 17., 121., 148., 166., 178., 333., 341., 344., 365., 390., 458., 495., 505., 515., 549., 690., 865., 872., 967., 1014., 1020. atd., srovn. *Jur. Bl.* 1886 č. 46.). Z porovnání §§. těch, též z protokollů na jevo jde, že tím míněna úhrada, kterou soudce dle volného uvážení hledě k zvláštním okolnostem případu po slušnosti vyměřiti má. *J. Bl.* eod.

III. Kausální souvislost (*nexus, Causalzusammenhang*) mezi bezprávním činem a škodou z něho pošlou. — Škoda musila tedy z onoho činu pojití, tedy jím prostředně nebo bezprostředně způsobena býti §§. 1295., 1301. Srov. též §. 1311. a pozn. 15., pak §§. 965. a 979. V tom bodu volné ovšem i bedlivé uvážování všech skutečností bude vážnou povinností soudu.⁸ Srov. případy č. 6259.,

též Pražák, Právo úst. §. 97. st. 419. a §. 261., pozn. 4., 11. Právem tedy vrchní soud český žalobu přijal.

⁷ Zákon dí v §. 1293.: „*Entgang des Gewinnes, den Jemand nach dem gewöhnlichen Laufe der Dinge zu erwarten hat.*“ Nestačí tedy pouhá možnost zisku, nýbrž potřebí bezpečnosti neb pravděpodobnosti, že by se zisk byl učinil, kdyby jistá okolnost nebyla nastala. (Srov. též *Mommsen, Beiträge z. Obligat. R. II. Abth. §. 17.* pak něm. zák. §. 252.: „*Gewinn, der nach dem gewöhnlichen Lauf der Dinge oder nach den besonderen Umständen... mit Wahrscheinlichkeit erwartet werden konnte.*“) Potřebnou k tomu obyčejnou činnost (*diligentia*) na straně poškozeneho dlužno dle §§. 1293. a 1297. obč. zák. obč. předpokládati. V praxi přivádí otázka tato soudce nežřídka do tuhých nesnází. Srov. též *Esmarch, G. Z.* 1857 č. 6.

⁸ Srov. *Cohnfeldt* str. 136.; *Hasenöhr* str. 255.; *Windscheid* §. 258. Zejmena v příčině té jevila se prve nepřiměřenost svírajících zákonných pravidel právodních; neboť nesnadno bylo často

7519., 9091., 9705., 11.119., 11.995., 12.113., 15.008., 15.012., 15.068. (culpa při dozoru) sb. Gl. U. W. V případě č. 15.283. neuznali soudové kausální nexus mezi svedením a škodou, která sebevraždou svedené dcery otci jí podporovanému způsobena byla, ježto svedení o sobě dle pravděpodobnosti nemusilo míti a nemívá v zápětí sebevraždou. Za nedůvodné mám rozh. č. 14.811. sb., neboť škoda (porušení hromad štěrkových) nevzešla legalním chováním se žalovaného inštalatéra vodních trubíc, nýbrž opominutím policejního opatření se strany silničního úřadu. — Rozumí se, že nic nevádí, aby soudce při tom si úsudek utvořil o praejudicialní otázce, na př. jest-li tu právo služebnosti čili nic. Sr. č. 11.995. sb. (k tomu sr. Pražák, Právo úst. II., §. 261., p. 12.). Nelze tedy souhlasiti s nálezem č. 11.521. sb., jenž žalobu na obecního starostu odmítl proto, že prve zemský výbor souditi má o tom, porušil-li též povinnosti své čili nic. — Lhostejno jest, zdali snad škoda vzejíti nemusila, zdali by snad i bez činu bezprávně předsevzatého byla nastala, zdali nastala jen následkem nahodile k tomu přibylých okolností, a zdali konečně lze bylo ji předvídati, čili nic.⁹ — Jediné důkaz, že by škoda zajisté byla vznikla, i když by se delikt nebyl spáchal, sprostňuje povinnosti k náhradě škody; — při tom se předpokládá, že nezjevil se ještě konečný poškozující účinek toho času, kdy škoda následkem jiné okolnosti nastala.¹⁰ (Srov. §§. 1297. a 1311.)

kausální onu souvislost přesně prokázati — a žalobce nemohl pak materiálnímu právu svému průchodu zjednati. Tak na př. v případě: Práv. 1884 str. 728., kde udeřený služebník nemohl náležitě dokázati kausální nexus mezi udeřením a chřadnutím později nastalým. Jinak byl by asi rozhodl soudce francouzský a dle §. 273. rak. soud. ř. z r. 1895 nyní i soudce rakouský.

⁹ Jiného náhledu Schiffner, str. 107., jenž neuznává povinnosti k náhradě, nebylo-li možno zlo předvídati (divinari); podobně č. 9165. sb. Gl. U. W.

¹⁰ Srov. Windscheid §. 258. p. 15.; Hasenöhrle str. 258. p. 60. až 62. — Jiní nečiní obmezujícího dodatku textu, srov. Cohnfeld str. 154.; Esmarch, Ger. Ztg. 1857 č. 7.; Unger, H. Viertelj. 14 str. 115., nepřímou též §. 948. něm. o. zák. — Však bez onoho obmezení nedostalo by se poškozovému někdy povinné náhrady. Srov. L. 11. §. 3., L. 15. §. 1., D. 9. 2. Na př.: A. poraní zvíře na smrt, avšak smrt nastane následkem zabítí bleskem; zajisté zde náhradu činiti náleží. (Jinak Windscheid, l. c. lit. a., avšak i lit. c.) Že otázka o kausálním nexu jest velmi choulostivá, o tom srov. Bar. str. 35., Linckelmann, str. 52. sl.

IV. Povinnost k náhradě škody předpokládá konečně z pravidla i vinu škůdce v subjektivním smyslu slova, kteráž zase předpokládá příčetnost pachatelovu. Vina jest tu netoliko tehdá, měl-li pachatel (škůdce) zlý úmysl (dolus) k bezprávnímu výsledku čelící, t. j. vůli k zlu směřující, nýbrž i tehdá, nevyňaložil-li té péče a pozornosti, jaké se do každého člověka schopností obyčejných nadíti lze (diligentia in abstracto). §§. 1294., 1297. a 1332. Opominutí této obyčejné či normalní pozornosti lidské nazýváme nedopatřením (Versehen, culpa levis). Takovým opominutím jest ovšem i zaviniť nevědomost neb zaviniť omyl. (§. 1294. §. cf. 367.)¹¹ (Tak i něm. o. z. §. 276., jen že žádá obezřetnost v obcování neb obchodu obvyklou — die im Verkehr erforderliche Sorgfalt.)

Kromě nedopatření rozeznává zákonník nedbalost nápadnou čili vinu hrubou (auffallende Sorglosigkeit, culpa lata).¹² Naproti oběma těmto stupňům provinění (culpa, Nachlässigkeit) staví zákon zlý úmysl (böse Absicht, dolus). §§. 1294., 1324. a 1332.¹² Praktický význam rozeznávání těchto stupňů viny jeví se *a*) pokud se týče objemu náhrady škody (srov. §. 4. tohoto spisu) cf. 1324., 1331. o. z.; *b*) jestli jest více škůdců, tím, že při zlém úmyslu nastává solidární jich ručení (§§. 1301. a 1302.) srov. §. 4. na konec; *c*) v případě §. 1326. z. o. (srov. §. 4. lit. *a*). Rozdílu mezi diligentia resp. culpa in abstracto et concreto občanský zákonník nečiní; znáť pouze diligentiam resp. culpam in abstracto. Arg. §. 1297. (gewöhnliche Fähigkeiten). Pokud ovšem k provozování

¹¹ Lhostejno, jest-li omyl faktického neb právního rázu. (Srov. §. 2. zák.) Burckhard II. str. 265. Vina spočívá tedy vždy na jisté nedostatečné energii vůle. Mylně má Burckhard l. c. za to, že vina (kromě zlého úmyslu) vždy omyl předpokládá. Dobře Schiffner §. 133. p. 105.

¹² Mylně Kutschker p. 60., 79. míní, že §. 1297. na mysli má culpa lata.

¹² Zákonník nazývá v §. 1294. culpa a dolus: Verschulden. — Tak podstatně i v římském právu. L. 31. D. ad leg. Aq. 9. 2. Srov. Windscheid §. 101. p. 9.—10. Doktrína předešlého století ovšem byla náhledu, že římské právo rozeznává trojí stupeň culpae (c. levissima, levis, lata). Tak i Cod. Ther. III. c. 1. §. 9. nr. 102.—108. Kompilatoři občansk. zákonníka chtějí zjednotiti domnělá ustanovení římského práva — dobrým taktem uhodili na pravou cestu: rozeznávajíce toliko dva stupně culpae. Srov. Pfaff-Hofmann, Comm. I. str. 55. p. 290. a protokol. II. str. 486. sl.

jistého umění neb řemesla neb k výkonu jistého úřadu potřebí jest zvláštních znalostí aneb zvláštní píle, musí ten, kdož k takovému umění, řemeslu neb úřadu (veřejně neb soukromě) se hlásí, ony zvláštní znalosti a onu zvláštní píli vynaložiti, pokud se týče za nedostatek jich odpovídati (§. 1299. ob. z. obč.). Tuto odbornovou znalost a pilnost in abstracto nelze však za zvláštní (vyšší) stupeň průměrné diligece (§. 1297.) pokládati.¹³

Řídě se zásadou §. 1295. ustanovil ob. zák. obč. §. 1299. — přiměřeně zvláštnosti toho případu — že, kdo veřejně přiznává nějakého úřadu, umění neb řemesla, kteréž vymáhá zvláštních vědomostí znaleckých neb zvláštní pilnosti, práv bude z toho, nemá-li potřebných k tomu neobyčejných vědomostí, aneb nevyňaložil-li náležité k tomu pilnosti. §. 1299. To platí zejména o veřejných lékařích, advokátech, notářích, soudcích.¹⁴ Soudní ř. (§. 51.) dopouští, aby při „patrně hrubém zavinění soudu“ útraty zrušeného řízení, pokud se týče řízení opravného, uloženy byly tomuto soudu. Nelze pochybovati, že tu nejde o zvláštní stupeň viny (a contr. hrubého zavinění právního zástupce dle §. 49. sd. ř.), nýbrž o evidenci její. Sr. Ott, Říz. sd. I. st. 204.

Vina jest tu ostatek i tehda, když kdo k náhodě vinou svou podnět dal (den Zufall veranlasst), neb když přestoupil zákon, jenž zamezení má poškození nahodilá, aneb když se bez pilné potřeby (ohne Noth) do cizích záležitostí vmísil, pokud by se náhoda jinak nebyla přihodila. Arg. §§. 1299., 1311.^{14a} (Náhoda jest tu nepřímým následkem zaviněného činu a není tu tedy

¹³ Mýlně mluvili tu staří spisovatelé o culpa levissima. Dobře Schiffner str. 109.

¹⁴ K náhradě zavázání jsou zejména i ti, kdož nedopatřením zavinili vřadění neschopných do vojska (§§ 159. a 160. instrukce k brannému zákonu). — Dobře nalezl tedy c. k. nejvyšší soud, že odhadci, kteří vinou svou nemovitý statek přecenili, právi jsou věřitelům, jížto vlastníkovi statku na základě takového odhadu peníze zapůjčili a při exekučním prodeji zaplacení neobdrželi. Srov. Schimkowský, Entsch. č. 2041. Odmrštění žaloby v podobném případě č. 15.003. sb. jen tím bylo odůvodněno, že žalobce náležitě neprokázal vinu (chybný výpočet) odhadce. — O povinnosti soudce k náhradě útrat v případě hrubého nedopatření srov. G. Z. 1884 č. 10.

^{14a} V případě č. 11.550 sb. G. U. W. odsouzena byla jistá paní k náhradě škody služce proto, že této doporučila nebezpečný lék, jehož význam a působnost neznala. §. 1299. 1311. (Odvolání se jedné stolice na §. 1300. bylo ovšem nemístné.)

výjimky z pravidla: že toliko vinník náhradu plniti musí.) Ovšem musí i tu býti jistý konnex mezi činem a nahodilou škodou.¹⁵ Udělení škodlivé rady není o sobě ještě zaviněním. Pakli ale kdokoliv — a zejména znalec v záležitostech své vědy nebo svého umění — úmyslně dá škodlivou radu, jest z toho práv. (Dá-li znalec radu svou za odměnu, ručí ovšem jako kontrahent i za nedopatření. Arg. §§. 1295., 1300. ob. z. obč. a §. 38. notář. řádu.) Ostatek ručí, jak již podotknuto, každý za zlé následky špatné rady obmyslně (dolose) udělené. Srov. §§. 1301. (Verleitung) a §. 5. tr. z.¹⁶

Zvláštního rozřešení došel v §. 1304. obč. zák. případ, když „škodou vinen jest zároveň škodující“; tu „ponese škodu se škůdcem dle míry viny (verhältnissmässig), a nebylo-li lze míry určití, rovným dílem“. Toto ustanovení spočívá na slušnosti; římskému právu, ano i moderním zákonníkům (kromě švýc. obl. zák. čl. 52., 2., a nov. něm. zák. §. 254.) jest neznámým, jakkoliv i soudní praxis cizozemská s hlediště přerušené kauzální souvislosti činu škůdcova se škodou často k podobnému výsledku dochází.¹⁷ Připomenouti dlužno, že nelze vlastně mluvití o „vině“

¹⁵ Sem náleží případ, když zvíře zahyne následkem poranění, ježto bezodkladné zvěroléčitelské pomoci není po ruce. Jinak jestli se dokáže, že by zvíře i bez poranění bylo zahynulo. Z porovnání §§. 965., 979. a 1311. jde, že pojem nepřímé škody zákonem dosti přísně vyměřen jest. „Veranlasst“ není „verursacht“. — Omyl omluvitelný není culpa. Srov. §. 329. Windscheid, Pand. §. 455. pozn. 13. Jinak Schiffner str. 106. p. 16 Pro nedostatek konnexu odmrštěn nárok v nál. č. 15.283.; sr. str. 26. — Překročení mezi sebeobranou (zbytečné zastřelení psa č. 13.297. sb.) zavazuje ovšem k náhradě.

¹⁶ Z protokollů redakčních (Pfaff, Schadenersatz str. 62.) jde na jevo, že jak vůbec každý — tak i znalec — pravidelně jen z dolosní rady práv jest (§. 1300. „wissentlich“ a §. 1301.). Však znalec, jenž za radu odměnu smluvil, ručí za každé provinění (culpa lata et levis). Důvod této zodpovědnosti záleží v tom, že při úplatné radě jest tu závazek smluvený, který k diligenci zavazuje. Právě proto lze tvrditi, že každý rádce práv jest ze škody kulposně způsobené, když odměna smluvena byla aneb když vůbec jest to poměr obligační (třeba bezplatný) mezi rádцем a poškozeným. Srov. Pfaff str. 66. sq. — Ostatek jest §. 1300. sepsán dle vzoru §§. I. 3., §. I. 5., §§. 281., 289. prusk. L. R. Cfr. Cod. Ther. III. 21. §. 2. nr. 154.

¹⁷ Srov. ostatek i některá starší něm. práva, viz Stobbe §. 200. str. 384. Dle římského práva nese poškozený škodu sám, jestli

poškozeného v technickém smyslu, jestli tento jen ohledně svého majetku jevil se býti nedbalým; přes to nelze zákonník proto kárati, že nařizuje v tomto případě přiměřenou repartici náhrady dle slušného uvážení soudcova; neboť nešetří-li kdo ve vlastní záležitosti obvyklé péle (diligence dil. patris fam.), nesmí si stýskati na nešetření diligence se strany třetí osoby.¹⁸ (Dle toho odpovídati sluší na otázku, dlužno-li nahraditi škodu, která mohla se zameziti včasnou amputací. Sr. Linckelmann st. 59.) — Dle §. 1304. rozvržení náhrady státi se má dle poměru viny a jen, když poměr ten ustanoviti nelze, z polovice; však praxis z pravidla mechanicky rovným dílem přisuzuje náhradu.¹⁹ — Jestli jest vina jediné na straně poškozeného, nemůže tento ovšem náhrady žádati. Srov. též

ji zavinil; konkurrence cizí viny jest lhostejnou. Codex Ther. a Horten stojí na stanovisku římském. Teprve Martini III. §. 20. přijal onu odchylku.

¹⁸ Srov. Esmarch Ger. Ztg. I. c., hlavně Pfaff, Gutachten str. 34. sl., Strohal str. 165. (jinak Förster, Pr. P. R. I. §. 90.); tak nyní i švýc. zák. obl. čl. 52. Kompilatoři (zejména Zeiller) uchýlili se tu vědomě od práva římského. (Pfaff I. c.) Smíšení hlediště civilního a trestního neprávem se §. 1304. vytýká. — Poškozený nemůže ale náhrady žádati, vydal-li se vědomě v nebezpečí poškození (volenti non fit injuria) srov. §§. 248., 866., 1308. (srov. Pfaff str. 36. „wenn man sagen kann, er habe den Schaden selbst gewollt“).

¹⁹ Srov. Pfaff str. 38. p. 112. a případy sb. Gl. U. W.: č. 863., 1384., 2116., 4195., 4298., 4998., 5230. (opominuté včasné hájení privileje), 6191. Vedle §. 1304. rozhodl c. k. nejvyšší soud případ, v kterémž loterní kollektant jedno číslo chybně zanesl, v ten způsob, že škodujícím toliko polovici ušlé výhry přiřknul, an dle předpisů loterních sazeč sám přesvědčiti se má, zdalíž udaná čísla správně jsou zanešena. Srov. sbírku Glaser-Unger č. 863. a 4195. a sb. Schimkowského č. 2057. Patrně předpokládal c. k. nejv. soud, že se kollektant dopustil hrubé nedbalosti; jinak nemohl ho odsouditi k náhradě ušlého zisku (§§. 1323., 1331. a 1332.) Jak, když takového omylu dopustí se posel? Srov. §§. 1012., 1013., 1295., 1331. a 1332. Podobně odsouzena byla správa železniční jen k náhradě polovice škody, která zapálením trávy jiskrami lokomotivy způsobena byla, protože poškozený suchou travu nedal v čas sekat; srov. Práv. 1882. str. 32. (Jur. Bl. 1882 č. 1.) Rovněž odsoudil soud podnikatele staveb, jenž náležité ohrazení mostu opominul, jen k polovici náhrady za usmrcený dobytek proto, že dohlídka dobytka svěřena byla osobě méně spůsobilé, nál. č. 10 042. sb. Gl.-U., též při opominutém upozornění, že brašna depositáři svěřená obsahuje cenné věci, nál. č. 5189.

nál. 4911., 7948., 9005., 9295. sb. Gl. U. W. (V případě 7948. odmrštěna byla žaloba o náhradu erárním hřebcem způsobenou proto, že ji zavinil poškozený vozka zbytečným praskáním bičem.)

Z toho, že zaviněný čin bezprávní (č. I.—IV.) předpokládá vůli jednajícího, důsledně plyne, že osoby takové, při kterých zákon vůli (rozumnou) naprosto neuznává (§§. 21., 865., 1308. sl.), čin bezprávní spáchati nemohou. Za tou příčinou, t. j. pro nepřičetnost skutku, nemůže z pravidla býti řeči o vině a o povinnosti k náhradě, spáchala-li skutek:

- a) Osoba šílená nebo blbá. §§. 21., 1297. a 1308.
- b) Dítě, které sedmého roku věku svého nedokonalo. §§. 21., 248. a 1308.²⁰ Ovšem lze náhradu žádati na těch, kterým se vina pro opominutí povinného opatrování osob takých přičítati může. (§ 1309.) Nemůže-li poškozený takto obdržeti náhrady, dopouští zákon v §. 1310., že soudce ratione aequitatis v obou těchto případech naléztí může, aby se poškozenému dala náhrada buď celá, buď slušná část, hledě k tomu, že škůdce (dítě, šílenec) v konkrétním případě byl rozumu mocen, neb že poškozený pro ušetření škůdcovo brániti se opominul, aneb konečně hledě k majetkovým poměrům škůdce a poškozeného.²¹ Nezletilci, kteří sedmého roku dokonali, samí

²⁰ Rozeznávání stupňů stáří dle trestního zák. zde významu nemá. Chybný jest nálezn nejv. s. v Práv. 1876 p. 130 sq.

²¹ Kompilatoři ovšem skoro jednomyslně za to měli, že §. 1310. vyslovuje toliko důslednost zásady: weil der Schadenersatz sich auf das Vertheidigungsrecht gründe(?) und dieses auch gegen Kinder stattfinde. Pfaff, Mater. str. 35. Podobně i škola práva přirozeného a mnozí starší romanisté, srov. Schöman, Civilr. (1806) I. p. 202. Se stanoviska občansk. zák., který onu zásadu neuznává, nelze ale schváliti, jestli Pfaff, Gutachten str. 56. sl. a Schiffner str. 105. v §. 1310. nespátřují výjimku z pravidla, které přec v §§. 1294., 1295., 1306., ano i v samém §. 1310. (sl. „ob ungeachtet er gewöhnlich seines Verstandes nicht mächtig ist, in dem bestimmten Falle nicht dennoch ein Verschulden zur Last liege“) zřejmě jest vytknuto. Srov. též Cod. Ther. III. díl, kap. I. §. 2. č. 12., kde na lucida intervalla naráženo. Jen tolik lze připustiti, že v případě právě citovaném (§. 1310. 1.) by tu nebyla výjimka potud, pokud soudce zkoumá: zdali jest tu přičetnost čili nic (tak Burckhard §. 78. p. 16.); ale pak jevílo by se zase toto zkoumání býti výjimkou z pravidla v §§. 21. a 273., cf. §§. 865., 1308., 1309. uznaného, že osoby tyto rozumné vůle nemají. Každým způsobem jest tedy §. 1310. anomalií a nelze ho tedy analogií roz-

odpovídají za škodu, kterou zavinili; při nich o povinném dozoru rodičů ve smyslu §. 1309. nelze z pravidla mluvit; sr. nál. č. 12.963. (devítiletý hoch šípem postřelil společníka; otec byl žaloby sprostěn). (Srov. k §. 1310; obdobný podpůrný závazek uznává se již v prusk. L. R. 6. I. §§. 41., 42.; v čl. 58. švýc. obl. pr. a nyní v §. 829. něm. obč. z „nach Billigkeit“, ovšem s omezením, že nesmí se škůdci odejmouti prostředky k slušné existenci a k plnění zákonných povinností alimentálních.)

- c) Spáchá-li se skutek nevolně (unwillkürlich), t. j. bez vůle, bez přičetnosti, na př. v deliriu, následkem fysického donucení (a contrario psychického donucení čili výhrůžky). Patrně, že tak zvané nevolné činy (unwillkürliche Handlungen §§. 1294., 1306. a j.) vůbec žádné „činy“ nejsou.²² Zavinil-li kdo stav takový, jest on z toho práv. §§. 1307., 1311. Však pochybnost jest, může-li soud i v tomto případě (tak jako shora lit. a et b) ve smyslu §. 1310. poškozenému z majetku škůdcova podpůrně přisouditi úplnou neb částečnou náhradu. Srovnávám se s náhledem Ungra I. st. 135, 136., že rozumná interpretace §. 1310. toho dopouští; neboť není v tomto směru žádného rozdílu mezi trvalou a pomíjející nepřičetností. Protož schvalovati sluší rozšíření dotčeného ustanovení v novém něm. zák. na obojí případ (§§. 827., 829.).^{22a}

širovati na případy deliria atd. Sr. Unger. 8. p. 232. Krasnopolski str. 510., Krainz, II. §. 402. Burckhard l. c. str. 256., 257., kterýž poslední všim právem hájí přiměřenost §. 1310. oproti domnělému „despotismu slušnosti“ a fanatismu konsekvence, též i Strohal Gutacht. str. 150. a Gierke, Die sociale Aufgabe d. Privat. (1889) str. 32. a opět Unger I. str. 134. sl.: „nicht auf logische Consequenzmacherei... sondern auf die Bedürfnisse des Lebens... kommt es an.“ — Codex Ther. III. cap. 21. §. 4. nr. 34.—40. a Horten zaujímá stanovisko římského práva (u přičetnosti). Jinak Martini III. 13. §. 46.

²² O tom srov. Pfaff, Schadenersatz str. 57. pozn. 170.

^{22a} Protokolly II. str. 205. tomu výkladu ovšem valně nesvědčí; náhled, že týž jest poměr: „bei Nachtwandlern“ etc. nenalezl totiž podpory. Avšak podpora bezdůvodně byla odepřena! Také Pfaff, Grünh. Zeitschr. VIII. str. 712. sl. s námi se srovnává, ano dokonce má za to, že výklad ten srovnává se s intencí redaktorů a kommisie.

Nezletilcům, již dokonali sedmý rok, přičítá se vina.²³ Při tom dlužno připomenouti, že zejména dospělci, kteří dokonavše dvacátý rok při právních činech za zletilé se vydávají, a marnotratníci, kteří kuratelu lstivě zamlčují, právi jsou ze vší škody tím bezprávním činem způsobené, ač nemohla-li strana druhá v čas nabyti vědomosti o pravosti toho udání (§§. 248., 866.). Srov. nál. 2497., 4476. (marnotratník), 4884., 7900. Gl. U. W. Ovšem dlužno tu žalovati ex delicto (nikoliv ex contractu) a dokázati obnos škody. (V obojím směru pochyben nál. č. 4884.; dobře za to č. 7900.; mohla-li druhá strana o pravém věci stavu vědomosti nabyti, zavinila sama škodu svou.) — (Něm. zák. [§. 828.] vylučuje i při nezletilcích od 8. do 18. roku závazek náhradní, když tito při činu neměli poznání zodpovědnosti.)

Nestává-li podmínek pod č. III. a IV. naznačených, sluší škodu pokládati za nezaviněnou, událost za náhodu, a platí věta Casus a nullo praestantur. §§. 1306. a 1311. (Ve skladbě obojetné vyslovuje pravidlo to §. 1311.: Casum sentit dominus.)

Kdož o náhradu škody žaluje, musí, jak se samo sebou rozumí, skutečnost podmínek shora uvedených (základ žaloby, fundamentum actionis) dokázati; zejména tedy musí dokázati škodu svou a vinu žalovaného. Arg. §. 1296. Tento paragraf pochybil ale tím, že rozvržení povinnosti průvodní (onus probandi) vyslovuje ve formě nesprávné, totiž v rouše domněnky (praesumce), že škůdce nemá žádné viny, kdežto tato zdánlivá domněnka jest v skutku jenom výrazem pravidla z přirozenosti věci plynoucího — ježto vina škůdcova náleží k fundamentálním podmínkám žaloby, a tudíž od žalobce dokázána býti musí. (Sr. §§. 76., 78., 177., 178. řádu s.: Actori incumbit probatio.)²⁴ (Výjimku týkající se železnic ustanovil zákon o železn. ze dne 5. března 1869; viz později.)

²³ Naprosto pochybený jest nález č. 5973. sb. Gl. U. W., kterýmž žaloba o náhradu na devítiletého hochu, jenž byl zapálil, odmrštěna byla, protože prý civilní zodpovědnost tak jako trestní teprve dokonáným 10. rokem nastává (!). (Dobře rozhodla druhá stolice dovolávajíc se §. 1295., 1297. a 1308. obč. zák.)

²⁴ Srov. případ v Jur. Blätter 1873 č. 24. A. žaluje B. o náhradu 80 zl. za zastřeleného psa. B. tvrdí, že pes byl vzteklý. Druhá stolice uložila žalobci důkaz, že pes byl zdravým, třetí stolice ale žalovanému důkaz, že pes byl vzteklým. (Nál. ze dne 5. března 1873.)

(Jinaký jest ovšem důkaz, pošla-li škoda z porušení závazku již stávajícího. Tu musí ovšem dlužník, tvrdí-li, že závazek nesplnil proto, že mu náhoda v tom překážela, dokázati náhodu tu, tedy dokázati, že je viny prost. §. 1299. Neboť, žaluje-li kdo o splnění závazku, potřebí toliko, aby dokázal bytost závazku. Není tedy odporu mezi §. 1296. a 1298.)

Sporná a choulostivá jest otázka, zdali ručí právnické osoby z deliktů svých zástupců?

a) Předem dlužno připomenouti, že, jak všeobecně se uznává, osoby právnické všeho druhu (zejména i stát a obce) odpovídají za vinu svých zástupců při uzavírání a splnění smluv, pokud zástupcové jednali v mezích kompetence své (§§. 21., 26., 27., 867. ob. z. obč., cf. §§. 51., 55., 56. řádu obecních etc.).²⁵ Vždyť právnická osoba vůbec jinak než zástupci jednati nemůže, a bere-li z jednání těchto zisk, musí též podstoupiti škodu z nich po případě plynoucí, nehledě ani k tomu, že povinnost k náhradě při kontraktech jest toliko nerozlučnou modifikací obligace hlavní. §§. 912., 919.²⁶ Také dobře uznal nář. č. 5406 Gl. U. W. závazek eráru k vrácení kauce u berního úřadu složené a fin. úředníkem zpronevěřené. Cf. též nář. č. 3292., 7469. sb. Gl. U. W.

Podobně má se věc, jde-li o obligaci z jistého poměru (ex lege, §. 859.) vzniklou, na př. byla-li obec jednáním svých zástupců obohacena.²⁷

²⁵ O tom srov. zejm. Löning, Die Haftung des Staats aus rechtswidrigen Handlung. s. Beamten 1879, str. 52. sl.; Stobbe, D. P. R. §§. 53. sl. 5. a §. 201. str. 398. sl. To principiálně se uznává též ohledně železnic v norm. ze dne 16. listopadu 1851 č. 51. §§. 19., 60., pak v čl. 400. a 421. a cont. §. 8. obchod. zák., ohledně pošt v dekr. dv. komor. ze dne 6. listop. 1838 č. 302. §. 2., 69. (Srov. §. 3. toho spisu.) — Tak i něm. zák. §. 278. a §. 26., dle kterého přednosta spolku má postavení zákonného zástupce.

²⁶ Rozličná odůvodnění viz u Löninga str. 58. sl. Nesplní-li na př. zřízenci obce, státu atd. smlouvu dodávací, kterou zástupcové obce neb státu platné uzavřeli, musí obec neb stát škodu z toho vzešlou dle pravidel všeobecných druhému kontrahentovi nahraditi. Věc nemá se tu jinak, než když osoba fysická zástupcem smlouvy uzavírá. Dobře též Schönhof, Ger.-Ztg. 1881. č. 29. — Ohledně římsk. práva srov. ještě: Stupecký, Práv. 1884 p. 829. sl.

²⁷ Srov. Löning str. 23. sl.; 80., sl.; Stupecký, Právník 1884 str. 830. sl. Neboť tu na vině vůbec nezáleží. K takovým povin-

b) Jinak, jedná-li se o náhradu škody, která deliktem zástupce (zřízence) právnické osoby (tedy mimokontraktně) způsobena byla. Předem sluší uvážiti, že osoba právnická jako taková jednání bezprávního dopustiti se nemůže; neboť zástupcové její nemají plné moci, domáhati se účelů právnických osob způsobem bezprávním. Otázka může býti jen ta: ručí-li osoba právnická (i mimo kontrakt) za následky bezprávních činů, které zástupce její při vykonávání činnosti jemu vykázané byl spáchal? Ježto z povahy právnické osoby o sobě ručení takové neplyne, jest odpověď kladná jen tehda odůvodněna, když pozitivní právo závaznost takovou uznává. A tu nutno blíže rozeznávati, jde-li o provozování soukromé záležitosti, zejména o provozování živnosti (závodu), aneb jde-li (při obci, zemi a státu) o veřejnoprávní funkci toho kterého úředníka (zřízence).

aa) V onom případě má ručení za pomocníka zajisté průchodu, když závaznost majitele závodu (principala, domini) nezávisí na jeho vině (culpa in eligendo), nýbrž záleží jediné na poměru pomocnickém. Tak zejména v případech, kde pán závodu práv jest i z náhody, na př. při provozování parní dráhy dle zákona ze dne 5. března 1869 č. 27. (Srov. případy v §. 3. toho spisu uvedené.)²⁸ Ale i v případnosti té, když závaznost principala záleží na jeho vině (zejména při culpa in eligendo vel custodiendo, §. 1315.), ručí právnická osoba z provinění svého zástupce (pomocníka) tak, jako kdyby principalem byla osoba fysická. Zásada ta není sice v té všeobecnosti nikdež zřejmě vyslovena,²⁹ avšak vězí v §. 26. ob. zák.

nostem náležejí zejména povinnosti vlastníka věci (srov. Randa, Vlast. §. 6.; Eig. §. 6.).

²⁸ Srov. Löning str. 75. sl., 80. sl.; Brinz §. 241. (1. vyd.).

²⁹ Protož pro obor práva římského valná část spisovatelů obecnoprávních popírá tu závazek právnické osoby, odkazujíc poškozeného jediné na vinníka (pomocníka). Tak zejména Brinz §. 241. na k., Löning str. 85. sl., jakkoliv uznává, že spravedlnost vyžaduje přitůžení závaznosti osob právnických, a na str. 88. a 89. dosti obojetně se vyslovuje: „Soweit der Staat . . . Betriebsunternehmer ist, finden auf den Fiskus die Bestimmungen des H. G. B. und der übrigen einschlagenden Gesetze Anwendung.“ Za to zná se Windscheid §. 59. p. 9. k náhledu v textu hájenému: „Ihre Handlung ist nur der erteilte Auftrag . . . es ist, als wenn der

obč. („gleiche Rechte“) a v §. 337. ob. zák. obč., a jest zásadně uznána pro obor železných drah (řád žel. ze dne 16. listopadu 1851 č. 1. ř. z. z r. 1852, který v §§. 19. a 60. ustanovuje, že „spolek“ práv jest ze všech činů a opominutí ředitelstva);³⁰ táž zásada konečně vy-

Auftrag von einer physischen Person erteilt worden wäre.“ Dokonce někteří novější (Dernburg §. 53. n. 11., §. 206., n. 7.; Förster §. 90.; Stobbe §. 201. p. 398. a j.) tvrdí, že dle práva obecného a německého (pruského) právnické osoby bezvýjimečně za vinu svých zástupců v případech shora uvedených ručí proto, že tito jsou jejich orgány, jichž činy pokládají dlužno za činy právnické osoby, neb i proto, že zastoupení fysickými osobami je nutné. Však t. zv. „organy“ státu etc. jsou jeho zástupci a z nutnosti representace o sobě neplyne ještě garancie za činy representantů. Že středověké právo takovou závaznost uznávalo, o tom srov. Löning str. 36. sl. — Weinrich, Die Haftpflicht etc. (1883) zakládá s mnohými závaznost práv. osob na obyčejí (§. 35.).

³⁰ Ano, znění mohlo by svěditi k výkladu, že spolek podnikatelský ručí bezvýjimečně za členy ředitelstva: „Die Direction erscheint . . . als Bevollmächtigter des Vereines, welcher für alle Handlungen und Unterlassungen dieser Direction civilrechtlich verantwortlich ist. Nebstbei sind aber die Mitglieder dieser Direction auch noch persönlich . . . verantwortlich.“ Však hledíce k §§. 1010. a 1315., musíme tvrditi, že zákon na myslí má jen ručení z culpa in eligendo; též §. 19. odkazuje na předpisy ob. zák. obč. (Pro právo pruské lze se odvolati na §§. 151. a 156. I. 6.) — Rakouští civilisté posud neobírali se podrobným zkoumáním otázky té. Pfaff, Gutacht. str. 73. a 74., dotýká se sice toho a přihlašuje se k náhledu shora hájenému, však odvolávání se jeho na §§. 37. česk. a 34. hal. obec. zák., pak k zák. ze dne 5. března 1869 č. 27. (o ručení drah) jest nemístné, resp. ceny pochybené. Neboť citované §§. 37. a 34. zákona obecního mluví o porušení veřejnoprávní povinnosti a jeví se k tomu jako výjimky. Ručení podle zák. ze dne 5. března 1869 zase nepředpokládá vinu podnikatele dráhy. Podstatně hlásí se i Burckhard, Syst. d. österr. P. R. §. 48. p. 7. k resultátům v textu vytčeným — ovšem příliš obecně a bez odůvodnění. Praxis rak. hlásí se též k náhledu shora uvedenému, aniž by se dotýkala choulostivé otázky, kterak přičítati lze právnické osobě následky činu kulposního neb dolosního. Srov. Schönhof, Ger.-Z. 1881 č. 29., a nálezy č. 3292., 5192. (dráha), 5210. (Gasanstalt-Gesellschaft?), 6222., 6377. (ručení obce za porušení záповědi lovení ryb se strany občanů). Na otázku Pfaffa, pozn. 234.: ručí-li práv. osoba za culpa in elig. organu volícího (zřizujícího) aneb zdali „hned

tčena jest zřejmě v §§. 45. a 46. zák. ze dne 28. prosince 1887 č. 1. Ř. Z. (z r. 1888) v příčině náhrady škody způsobené úrazem v případech zákonného pojištění dělníků. V těchto předpisech shledáváme princip, kteréhož ve všech případech užívati dlužno, kde právnická osoba (stát, obec, spolek atd.) provozuje živnost neb závod nějaký — princip, jenž zajisté hověti nutné praktické potřebě a spravedlnosti; neb nelze nahlížeti, proč by právnická osoba závody provozující v příčině náhrady škody pomocníky způsobené oproti fysickým osobám požívati měla výsady nezodpovědnosti — na úkor důvěřivému obecenstvu, které právě spoléhá na mocné finanční prostředky právnických osob jakožto podnikatelů!³¹ (Dobře ustanovuje nyní švýc. právo obl. v čl. 62. výslovně, že právnické osoby právy jsou tak jako fysické, když provozují živnosti.^{31a}) (Ano dle zákona o pojišťování dělníků a úředníků podnikatelských proti úrazům ze dne 28. prosince 1887 č. 1. Ř. Z. z r. 1888 [v. st. 12.] dlužno z §§. 45. a 46. dovozo-

(sofort) za vinu organu zvoleného“, odpovídám: dle rak. práva jen za vinu prvéjší (§§. 1314. a 1315.), nechť ostatek volí jakýkoliv nadřízený neb podřízený zástupce (ředitel, substitut etc.). Chybně rozhoduje se Pfaff l. c. pro alternativu druhou; neboť pak by osoba právnická ručila přísněji, než osoba fysická — ručila by, co se týče zvolených organů, bezvýjimečně. — Jinak ovšem soudím de lege ferenda a dle franc. práva čl. 1384., dle kterého principal práv jest bezvýjimečně (tedy i sine culpa) z deliktů pomocníka u výkonu prací jemu svěřených. Srov. též §. 1153. ital. zák. — [Zákon o ručení (podnikatelstev) železnic ze dne 5. března 1869 č. 27. mohl by se za doklad uvéstí jen potud, pokud ve skladbě (ovšem nesprávně) mluví se o „domněnce viny podnikatelstva“ (Verschulden der Unternehmung) neb osob při provozování zaměstnaných, hledě k tomu, že podnikateli drah bývají i právnické osoby (stát), ačkoliv ručí tu podnikatel vlastně za náhodou.] (Srov. §. 3. t. spisu.)

³¹ Právnické osoby neměly by toliko „gleiche Rechte, wie die einzelnen Personen“ (§. 26. o. z.), kdyby měly výsady té. Též v §. 337. uznává se, že mala fides zástupců obce i na obec uvaluje následky obmyslného držení (§. 335.).

^{31a} Praxis něm. říšsk. s. uznává stále zásadu, že veřejné společnosti, pak akciové společnosti (které se v Německu za práv. osoby pokládají) ručí za delikty svých zřízenců u vykonávání úkonů jim svěřených spáchané. Srov. nál. XVII. p. 93., XVIII. p. 120., XX. p. 43. a j.

vati zásadu, že právnické osoby [zejm. spolky], rovněž i společnosti akciové, společenstva výrobní a hospodářská, jakož i obchodní společnosti, provozující závod [nucenému pojištění proti úrazům podléhající] — bezvýjimečně z náhrady škody právy jsou i poškozeným [tak jako pojišťovně §. 45.], když úraz způsobili členové představenstva, likvidatoři neb společníci společnost zastupující buď úmyslně buď hrubým zaviněním.^{31b} Jest pochybno, nemáme-li dokonce v těchto §§. 45. a 46. spatřovati nový princip pro veškeré právnické osoby a společnosti stejně platný: že totiž tyto bezvýjimečně ručí za škodu, kterouž jich zástupcové u provozování jakéhokoliv závodu [spolkového neb společenského] byli takto zavinili.^{31c} — (Něm. obč. zák. [§. 31.] ustanovil, že spolky [jakož právnické osoby] odpovídají bezvýjimečně za škodu, kterou třetím osobám způsobil jich přednosta neb jiný povoláný zástupce u provedení úkonu jemu přikázaného.)

bb) Případ ten, když státní neb obecní (okresní, zemský) úředník (sluha) straně škodu způsobil bezprávním činem neb opominutím při vykonávání veřejné moci jemu svěřené, neždí se právem soukromým, nýbrž veřejným; neb poměr státní neb obecní služby jest rázu veřejno-právního.³² Proto nelze předpisů soukromého práva v příčině ručení ani obdobně užívat. (Sr. nyní zvláště Pražák, Právo úst. I. §. 97. a III. §. 261.; Ulbrich, Staatsw. B. II. st. 1774., Ott, Říz. sd. §. 9. i. fine.) Odpověď na otázku: ručí-li stát neb obec za škodu svým zřízencem takto způsobenou, vážiti dlužno jediné z práva veřejného — a tu seznáváme, že nedostává se v rakouském právu předpisu, jenž by závazek takový zásadně pro všechny pří-

^{31b} Totéž platí dle §§. 45., 46. cit. o deliktech zákonných zástupců osob, jimž nedostává se svépravnosti.

^{31c} Proti tomu nelze uvést, že §§. 45. a 46. mluví jen o škodě dolo neb lata culpa způsobené, neboť toto obmezení má ráz výjimečný.

³² To nyní všeobecně se uznává. Srov. též nálezy říšského soudu v Hye, Samml. d. Erk. d. Reichsger. II. p. XXIX. sl.: též novější literaturu něm. u Löninga str. 50. sl. 83., 96. sl., hlavně Pražák, Spory o příslušnosti I. (1891) str. 150. sl.

pady vyslovil. Uznávat se závaznost státu k náhradě škody toliko za příčinou bezprávního uvěznění osob a bezprávního zabavení tiskopisů, pak za příčinou bezprávních činů soudních úředníků (služebníků), srov. zák. ze dne 12. července 1872 č. 112., čl. 8., resp. 9. zák. stát. zák. z r. 1867 č. 142. a 144. a §. 10. zák. ze dne 17. prosince 1862 č. 7., resp. nyní §. 491. trest. řádu z r. 1873; dále závazek státu k odškodnění nevinně odsouzených, jenž nepředpokládá ani viny soudců. (Zák. 16. března 1892 č. 64.) Konečně ustanovuje se závazek obcí v Čechách a v Haliči při zanedbávání povinnosti místní policie (§. 37., resp. 34. zák. obec.) a závazek obcí při útěku hnanců (zák. ze dne 27. července 1871 č. 88.). Srov. bližší v §. 2. lit. e., f. toho spisu.^{32a} Tyto předpisy mají patrně ráz výjimky a nedopouštějí tudíž dovozování pravidla: že stát a obec ve všech případech ručí za bezprávní činy úředních zřízenců svých.³³ Tomu názoru svědčí též porady kompilační kommisie, které se o dotčených otázkách r. 1802, 1806, 1807 a 1808 odbývaly (srov. Pfaff str. 75. až 80.); z porad těch na jevo vychází, že redaktoři ani zdaleka na to nepomýšleli, uznávati ručení státu z bezprávních

^{32a} Rovněž ručí erár za škodu, která poškozením neb ztrátou věci k účelům ubytovacím odevzdaných způsobena byla vinou vojska neb osob těch, kterým správa vojenská věci ty (movité neb nemovité) k užívání ponechala. §. 35. zák. ubyt. z 11. června 1879 č. 93. (Právo se promlčuje do roka po vrácení předmětu. §. 35.)

³³ Tak podstatně i Pražák, I. str. 160. sl., III. §. 261., Larcher, G.-Ztg. 1880 č. 83., jenž připomíná praxis tirol. soudů, že obec za bezprávní obecním starostou učiněné neručí, nýbrž jen tento sám; rovněž Schönhof, G.-Ztg. 1881 č. 29. Z dokladů spisů Löninga str. 93. sl., 110. sl. na jevo vychází, že ani v římském právu ani v moderních státech neuznává se všeobecná zásada, že stát neb obec direktně právy jsou z bezprávních činů, kterých se úředník dopouští u výkonu moci úřední. V literatuře a judikatuře různé o tom panují náhledy; za převládající možno pokládati názor shora hájený, srov. Löning l. c., kdežto Stobbe §. 201. opačný náhled zastává. Onen dochází na str. 134. k výsledku: dass in Deutschland eine allgemeine Haftung des Staates aus rechtswidrigen Handlungen seiner Beamten nicht existirt und dass eine solche mit log. Nothwendigkeit sich weder aus den Begriffen des Staates und der Beamten, noch aus dem Verhältnisse der Unterthanen ... ergibt.

činů svých úředníků.³⁴ Pokud však stát neb obec ručí, jsou z pravidla soudcové k rozhodnutí sporných nároků kompetentní. Srov. nář. 6249. sb. Gl. U. W.

Dodatky

historické a literární k č. I. a IV.

Předběžné práce, zejm. Cod. Ther., návrhy Hortena a Martiniho, vycházejí nepochybně se stanoviska shora vytčeného: z pravidla nahraňuje se jen zaviněná škoda: casum sentit dominus; ovšem připouštějí se dosti četné výjimky, kde nahraňuje se i nezaviněná škoda, avšak případy takové zřejmě jakož výjimky se uznávají. Tak uvádí Codex Theres. jakož prameny vzniku závazků: jednak dovolená, jednak nedovolená jednání (III. díl c. 1. §. 8. n. 87., cfr. c. 21. §. 1. nr. 1. 2.: unerlaubte Handlungen, welche ausser einem Vertrag Jemanden aus eigener Schuld oder Gefahrde verbinden u. dahero Verbrechen sind. Nr. 3. „Hieraus folgt, dass zur Wesenheit eines Verbrechens (roz. Delictes) folgende zwei Erfordernisse zusammentreffen müssen, als erstens, eine unzulässige That...; (6) zweitens, dass die That freiwillig entweder aus bösem Vorsatz oder doch mit guten Wissen und Wollen, oder aber aus Schuld durch Unvorsichtigkeit, Unkundigkeit oder Nachlässigkeit geschehe; dann wo ein Schaden zufälliger Weise ohne Schuld des Anderen verursacht würde, da ist auch kein Verbrechen.“ K tomu sr. nr. 55., 58., 148., 154., jež zásadu tu k omrzení opakují. Případy, v kterých nahraňuje se škoda osobou třetí způsobenou, uvádí se ve způsobě zákonné supposice viny zřejmě jakož výjimka: c. 22. §. 1. Nr. 1. „Die unerlaubten Handlungen sind... in wahre Verbrechen und nur für Verbrechen geachtete Handlungen eingetheilt; (2) .. worunter nichts Anderes verstanden wird, als eine Jemanden schädliche Handlung, welche

³⁴ Tak vyjádřil se na př. Pratobevera (1807): nie könne er glauben, „dass eine gleiche Haftung (wie selbe im Hofd. vom 4. Jänner 1787 Z. 609 bezüglich der pflichtwidrigen Handlungen des vormundschaftlichen Gerichtes den Obrigkeiten auferlegt wird) von dem Landesfürsten übernommen werde und er aus den Landescassen den durch seine Beamten zugefügten Schaden ersetze“ (Pfaff str. 76.)

weder aus wahrer Arglist, .. noch aus wahrer Schuld begangen, doch aber von dem Gesetz eine beimessentliche Schuld zu unterwalten vermuthet oder dafür gehalten wird.“ Sem počítá se: die Unerfahrenheit des Richters, Hinabwerfung, Ausgiessung und gefährliche Aushängung aus einer Wohnung, Zufügung des Schadens durch fremde Bediente (i. e. Bedienstete), Beschädigung durch fremdes Vieh. — Totéž zásadné stanovisko zaujímá návrh Hortenův, jež toliko zákonnou supposici viny správně nahraňuje vytčením důvodů slušnosti. III. 22. §. 2.: „wenn hingegen durch Jemand's That nicht aus dessen Schuld, sondern aus blossem Zufalle einem Andern ein Schaden geschehen oder wenn Jemand sich eines Rechtes bedienet, so mag die That für kein Verbrechen angesehen, noch ein Ersatz des erlittenen Schadens gefordert werden.“ Pak III. 23. §. 4.: „... es fordert die natürliche Billigkeit, dass Jemand, obwohl die That weder mit seinem Wissen noch Willen geschehen, für den durch Untergebene verursachten Schaden haften müsse!“^{34a} — Také zpráva ze dne 3. května 1794, kterouž císaři předložen byl I. díl návrhu Martiniho (sr. Pfaff, Jur. Bl. 1890 čís. 35.) dí: „In den §§. 34, 35, 36 wurden die dunklen Begriffe, die aus der bisher. Lehre de culpa lata, levi et levissima entstanden, vermieden, und der Schutz gegen den Schaden... begründet.“ Tyto §§., z kterých toliko § 34. nalézá se v zák. západohal., znějí takto: §. 34. „Wer Jemanden Schaden zufügt, der ist verbunden, diesen Schaden... zu ersetzen. Ob der Schade mit List u. Vorsatz, mit Wissen u. Willen oder nur aus Nachlässigkeit, aus Versehen zugefügt worden sey, dieses macht... keinen Unterschied.“ §. 36.: „Wer hingegen aus schuldloser Unwissenheit oder aus blossem Zufall Jemanden beschädigt, der ist zu keinem Ersatze verbunden.“ Podobně návrh Martiniho III. §. 16. „Jedermann soll... auch das Versehen verantworten; für den Zufall hingegen darf in der Regel Niemand haften.“ Cf. §§. 1., 2., 19., 47. eod. Podobně Zeiller v sezení ze dne 19. května 1806 (Ofner, Protok. III. S. 191.): „Diesen (in den §§. 18.—20. III. = §§. 1314.—1318. b. G. B. enthaltenen) Ausnahmen von der Regel des §. 17. (= §. 1313. G. B.) habe Referent hier aufgenommen, weil sie kein eigenes Hauptstück ausmachen.“

Jest ovšem pravda, že někteří redaktoři ob. z. (Haan, Lyro, Ehrenb., Scheppel) vycházeli z jiného náhledu, než z toho, který

^{34a} Toho ani Pfaff, Jur. Bl. 1887 č. 41. popřítí nemohl.

shora jest vyloženo, totiž z náhledu školy práva přirozeného: že můžeme na škůdci žádati náhrady, třeba škodu způsobil činem nevolným (durch unwillkürliche Handlungen). Však chybný náhled ten nebyl schválen většinou redaktorů, jež se přidala k opačnému náhledu Zeillerovu (sr. Ofner, Prot. II. st. 189., 204.) a nedošel v obč. zákonníku výrazu. (Sr. §. 1306.) Nepodstatné jest zejména tvrzení Pfaffa, Gutachten 9 flg., že onen nedůvodný názor všichni redaktori měli, a že i nám má býti vodítkem při interpretaci zákona. Chybného názoru onoho neměl ani Sonnenfels (viz též Krasnopolski, Krit. V. J. Sch. 22. p. 505.), aniž referent Zeiller, jenž sice pro obor „přirozeného práva“ (Nurrecht) k tomu náhledu se přiznává, ale pro obor pozitivního práva zřejmě opačné stanovisko z pravidla za pravé prohlašuje, totiž zásadu: že z pravidla potřebí jest zavinění. „Der Grund, wodurch diese Behauptung des §. 456 Entw. unterstützt wird (sc. dass sich das Ersatzrecht auf das Vertheidigungsrecht gründet), sei wahr, aber diese strenge Vorschrift liesse sich auf das bürg. Leben nicht wol anwenden.“ (Prot. II. str. 189.) Ovšem dodává Zeiller: „die Meinung, dass man für jedes Versehen hafte . . . kann man nicht ohne nähere Bestimmung gelten lassen“ — man darf „den Begriff von Versehen nicht zu hoch angeben“. Však Zeiller neodporuje tu (sr. Ofner, Prot. II. str. 189. sl., i Comm. IV. S. 702., 707., 710., flg. 712., 730.) pravidlu, že náhrada předpokládá vůbec vinu, nýbrž odporuje jen náhledu římské doktriny svého věku (p. 704.): že nahraditi se má i škoda, která nejmenším nedopatřením způsobena byla; praví, že stačí, když nahradí se škoda, která opominutím obyčejné (průměrné) pozornosti a pilnosti učiněna byla (p. 712.). Výslovně praví dále (p. 729.): „Zum Rechte des Schadenersatzes fordert das Gesetz in der Regel auch, dass er von dem Beschädiger willkürlich verursacht worden sei (§. 1294.)“ Z toho i ze zřejmého znění §§. 1294. a 1295., §. 1306. (in der Regel) z. obč. tuším — nepochybně plyne, že jak předběžné kodifikační osnovy, pak Zeiller de lege lata, tak i obč. zákonník z pravidla žádají vinu škůdcovu — a že výjimky jen potud připustiti možno, pokud je zákon zřejmě vytkl. Sr. opět Zeiller k §. 1310.: „Unser Gesetzbuch hat aber . . . den strengen Rechtssatz aus Billigkeit dahin gemildert, dass ein unwillkürlich handelnder Rechtsverletzer (sc. ein Wahnsinniger) . . . mit billiger Bedachtnehmung . . . zum Ersatze angehalten werden kann.“ Právě-li tedy Pfaff str. 8 flg. (k němuž se připojuje Krasnopolski

p. 503.): „es ist mehr als ein unvorsichtiger Ausdruck, es ist geradezu unrichtig und heisst den Geist des geltenden Rechtes verkennen, wenn gelehrt wird . . . dass die Ersatzpflicht jederzeit ein Verschulden voraussetzt“ — má jen potud pravdu, pokud ten neb onen spisovatel neopatrně opominul připomenouti: že tu jde toliko o pravidlo, které ovšem má své výjimky: — ale on pochybuje o tom, že (ovšem nedosti zřejmě) zákonníku podkládá názor: že ono pravidlo vůbec neuznává, nýbrž že předpisy, dle kterých za zaviněnou a za nezaviněnou škodu ručíme, — za koordinované právní normy (pravidla?) pokládá. Podobně jmenuje již Kutschker str. 60., 67. vedle viny též obohacení na újmu třetích jako důvod k náhradě škody: Beide Grundsätze gelten „nach Recht oder Billigkeit“; však přes to K. sám str. 92., 96. uznává, že dle obč. zák. z pravidla jen zaviněná škoda se nahrazuje, a jen výjimkou dle slušnosti i nezaviněná škoda, ku příkladu v §. 1310. obč. zák. Sr. proti Pfaffovi též Unger, Grünh. Zeitschr. 8. str. 229. sl. a I. str. 138. sl., Burckhard, System. §. 78. pozn. 16., Hasenöhrle, Oblig. R. II. str. 149. („Pfaff hat das Verhältniss der Regel zur Ausnahme auf den Kopf gestellt.“) Za to s Pfaffem souhlasí zejména Steinbach, Jur. Bl. 1880 čís. 22. sl. Bezdůvodně počítá mne Krasnopolski p. 503. k těm spisovatelům, kteří žádají „ausnahmslos . . . ein Verschulden des Urhebers des Schadens“. Že ostatek moderní právo prozrazuje tendenci, rozšířiti povinnost k náhradě, třeba tu viny nebylo, to vysvětluje se zejména velkolepostí a výnosností, ale zároveň i nebezpečností moderní společnosti výroby a dopravy (továrny, parní stroje, elektřina atd.) a jest dobrým znamením humánního směru doby naší. O tom sr. Rupp: Modernes Recht u. Verschuldung (1880). Právem hájí tento právo a slušnost směřující směr zejm. Burckhard §. 78. str. 257. a spisovatelé tam jmenovaní. Přes to, tuším, trvati dlužno z pravidla při zásadě: „Nicht der Schaden verpflichtet zum Schadenersatz, sondern die Schuld.“ (Ihering.) — To ani Unger, Handeln I. str. 138. nepopírá: „Dass Schuldprincip und Verursachungsprincip . . . coordinirt neben einander stehen . . . ist im modernen Rechte, in welchem seit der Reception des röm. R. das Schuldprincip zur Herrschaft gelangt ist, . . . eben nicht der Fall“

§. 2. Kdy ručíme za škodu jinou osobou způsobenou?

I. Již ze pravidla §§. 1295. a 1306. plyne, že právi jsme i ze škody jinou (třetí) osobou bezprávně způsobené, pokud nám v bezpráví té osoby viny přičísti lze. Takovéto případy viny nepřímé poznáváme zejména v §. 1307. odst. 2., v §§. 1309., 1313.—1315. a 1320.,³⁵ které jeví se tedy toliko co důsledek pravidla všeobecného.³⁶ Sem náležejí hlavně následující případy:

- a) Osoby, jež obmeškaly povinné opatrování osob nepřítelů, právy jsou ze škody, kterouž tyto následkem nedostatečné dohlídky byly způsobily. §. 1309. To platí zejména o rodičích, poručnících, opatrovnících, chůvách, hlídačích, již obmeškají přihlížeti náležitě k osobám jim svěřeným. Zásada ta platí ovšem i tehdy, když povinný dozor zakládá se v tělesné vadě třetí osoby. (Tak i něm. zák. §. 832.)
- b) Vezme-li kdo někoho do služby bez vysvědčení (knihy služební),³⁷ nebo podrží-li vědomě ve službě osobu, kteráž jest

³⁵ Mylně uvádějí se často paragrafy tyto jako výjimky z pravidla §. 1306. Dobře Pfaff, str. 57. p. 171. Škodu nahraditi tudíž musí i ten, kdož stav pomíjející pomatenosti myslí škůdcovy (opilství a t. d.) zavinil. (§. 1307. odst. 2.) K tomu Steinbach l. c.

³⁶ Srov. něm. zák. §§. 831., 832. — Kterak předběžné návrhy na tyto případy hledí, již shora na str. 40. sl. podotčeno. — My tu blíže nerozpoznáváme, zdali bezprostřednému škůdci viny přičítati lze čili nic. (Viny škůdcovy jediné není v případě §. 1309.) O případech takových, kde ručí se toliko za cizí vynu, srov. Wyss, Haftung für fremde culpa nach röm. R. (1867); Wäntig, Haftung für fremde unerlaubte Handlungen. (Leipzig 1875), Ueber die Verantwortung des Schuldners für Gehülfen v. Dr. L. Goldschmidt, Ztschr. f. H. R. XVI. 3. 4. H.; Weinreich, Haftung wegen Körperverletzung etc. 1883 (k tomu Bähr, Krit. V. J. Sch. 26. p. 748.); též Fr. Mommsen, Haftung d. Contrahenten (1879). Mataja Schadenersatz (1887) str. 77. sl. Unger I. str. 53. sl.; pak k něm. zák. Linckelmann str. 46. sl. — O něm. zák. ze dne 7. června 1871 o ručení podnikatelů srov. monografie Endemanna (1885, vyd. 3.) a Egera (1876), pak Römer v Ztschr. f. H. R. XVIII. str. 1. sl., Westerkamp, v Endemannov: Handb. d. Hand.-R. III. §§. 376. sl. Verhandl. d. deutschen Juristentages 1884, p. 46. sl. (Dreyer.)

³⁷ Což nemá činiti, srov. čl. 34. čeled. řádu pro Čechy z r. 1866 a §. 321. trest. zák. — Též živnost. řád (§. 74.) nařizuje pod-

povahou těla neb mysli nebezpečnou, neb přechová-li u sebe známého jemu zločince, práv jest ze škody lidem domácím (dle okolností i jiným) nebezpečnou povahou osob těchto způsobené. §. 1314.³⁸ Zdali vědomosti („wissentlich“) rovnati dlužno zaviněnou nevědomost (srov. §§. 264., 878. a 1299.) neb alespoň hrubou nedbalost („Wissen — müssen.“ §§. 326. [cf. ale též §. 368.], 875., 1324. a 1331.)? Stačí zaviněná nevědomost. Arg. §. 1297., 1299. („bei gewöhnlicher Aufmerksamkeit wissen können“). Srov. též násled. odstavec c), k tomu Mommsen §. 5., Schiffner str. 110., jenž však v §. 264. vidí hrubé nedopatření.

- c) Zvláště důležitá jest otázka, zdali majitel závodu (principal, Geschäftsherr) práv jest ze škody pomocníky jeho v provozování živnosti způsobené? Otázku tuto rozhoduje ob. zák. obč. vedle příkladu práva římského — ovšem způsobem potřebám praktickým nikoliv hovícím — takto: Principal ručí vůbec za škodu jeho pomocníky způsobenou potud a jen potud, pokud jemu culpam in eligendo, to jest nedopatření (vynu) u vyvolení neb podržení osoby pomocníkovy přičítati lze. Arg. §. 1315. Tomu rovná se nedostatek při dozorů na osoby ty (culpa in inspiciendo v. custodiendo §§. 264., 1294., 1299.). Každým způsobem předpokládá se tedy vina principalova. Tak tomu rozuměli též redaktoři ob. zák., uznávajíce jednak (1807), že principal jest „první a vzdálenější příčinou škody“, jednak (1808), že neručí týž tak přísně

nikatelům živností, aby nepřijímali pomocníků bez výkazu (Ausweis), jinak „že by dřívějšímu principalovi ručili za škodu svémocným vystoupením způsobenou“. Srov. též §§. 79. a 86. živ. novelly z r. 1885. Však i jinaká náhrada při kauzální souvislosti vyloučena není.

³⁸ Náležejí sem i zločinci, již trest přestáli neb jichž trestuhodnost promlčením pomínula? Většina komentátorů (též Kutschker p. 191, Krainz II. p. 275.) to popírá, jinak Kirchstetter ad §. 1314. Prvější náhled zajisté odpovídá humanímu úmyslu zákonodárce; stížila by se jinak bezdůvodně poctivá obživa osob, ježto si trest odbyly. — Ostatek nebude povinnosti k náhradě, není-li tu ani (vzdálenější) viny přechovavatele — totiž dokáže-li, že dohlížel náležitým způsobem na nebezpečného hosta. Rozumí se, že škoda lidem domácím způsobená souviseti musí s konkrétní nebezpečnou povahou zločince. (§. 1314.)

jak dle franc. práva.³⁹ Tak přes mnohé pochybnosti konečně i Pfaff, Gutacht. str. 67.—72., a nyní zvláště Unger, Handeln I. st. 56. p. 9., jenž při polemice (proti Krasnopolskému, Krit. V. Sch. 22. st. 510.) právem varuje před chybným užíváním protokollů poradních, jež neposkytují garancie za správnost a úplnost. Náhledu našemu svědčí i porovnání osnov

Cod. Ther. III. c. 22. §§. 5. n. 30. ustanovil totiž bezvýjimečnou závaznost netoliko plavců, povozníků a hostinských, nýbrž i jiných živnostníků: „Nur allein Schiffer, Fuhrleute, Gastwirthe u. andere ein Gewerbe oder Hantierung treibende Leute haben für den an deren von ihnen in ihre Gewahrsame oder in die Arbeit übernommenen Sachen von ihren Hausgenossen oder Dienstleuten zugefügten Schaden zu haften . . . weil sie schon ihr treibendes [!] Gewerbe . . . verbindet die ausbündigste Sorgfalt zu tragen“. Podobně ještě Hortenův návrh III. 23. §. 4.: „und andere ein solch (?) Gewerbe treibende Leute“ . . . Však návrh Martiniho ustanovení to obmezuje na obligace plavců, povozníků a hostinských sr. III. 14. §§. 14., 15. — Německý zák. (§. 831.) materiálně neodchyluje se od posavadního obecného práva, však valně usnadňuje postavení poškozeného obratem povinnosti průvodní; pán

³⁹ Že se slovo „wissentlich“ v §. 1315. vztahuje též na druhý případ tohoto paragrafu (oder wer zu einem Geschäft eine untüchtige Person bestellt), o tom dle úmyslu redaktorů, dle historie redakce a dle souvislosti toho paragrafu s §§. 1313. a 1314. nelze pochybovati. Sr. Pfaff str. 67.—69., zejm. p. 212. Tak i pruský L. R. 6. I. §§. 62. sl. Srov. též dikci §. 264. obč. z., kde podobná neúplná skladba se nalézá (srov. pozn. 41.). — Že ostatek v §§. 264. a 1315. slovem „wissentlich“ rozuměti dlužno netoliko dolosní (tak Strohal str. 154. p. 1.), nýbrž i kulposní chování se, toho důkazem jsou netoliko protokolly (srov. Pfaff pozn. 212.), nýbrž též §. 264. věta první a poslední (Verschulden, Nachlässigkeit = wissentlich etc. = I. 246. hal. zák. „aus eigener Schuld“), pak zásadné §§. 1297., 1299., jichž důsledky seznáváme v §§. 264., 878., 1314., 1315. a j. Sr. též Krainz, II. §. 406. — Dle všeho toho nelze schváliti náhled Krasnopolského, 22. str. 511. a Burckharda §. 78. p. 40., již slovo „wissentlich“ v §. 1315. nevztahují na volení pomocníků a dle toho principalům ukládati chtějí ručení přísnější než culpam in eligendo et inspiciendo. (Burckhard II. p. 270. „er [dominus] haftet unbeschränkt“ sc. für seine Gehilfen.) Dobře ale Strohal str. 154., Krainz-Pfaff II. §. 406., a nyní Unger I. str. 56. p. 9.

ručí totiž za škody, které zřízenec jeho u vykonávání úkonu jemu svěřeného bezprávně způsobil, leč by dokázal, že při výběru neb dozoru zachoval obezřetnost v obchodu obvyklou. Nelze neuznávat, že tím do něm. zák. zanesena povážlivá divergence norem v příčině obligačních a deliktních poměrů (sr. §. 278. něm. z. a násl. poz. 40.) a že četné důvody hospodářské ospravedlňují přísnější stanovisko franc., italsk. a švýc. práva (čl. 1384., resp. 1153., čl. 123.), totiž ručení bezvýjimečného jak v jednom tak v druhém směru.^{39a} K tomu sr. pozn. 40. Rozumí se, že musí býti kauzální souvislosti mezi škodou a tou kterou nespůsobilostí pomocníka.

[Týmž způsobem jako při deliktech upravena jest odpovědnost principalova v poměrech obligačních. Zejmena majitel závodu jako dlužník ručí za své pomocníky jen potud, pokud se dopustil viny ve výběru neb dozoru zřízenců svých. Arg. §§. 264., 1161. a k tomu §. 1010. Tak již Zeiller III. p. 506., Randa, viz pozn. 40., nyní též Unger, Handeln I. st. 54. sl., jenž v pozn. 8. vyvrací opačný náhled Schreiberera, Arbeitsvertrag a v 5. a 6. vydání Stubenrauchova komentáru od §. 1161., náhled totiž, že podnikatel bezvýjimečně ručí za své lidi. Nepodstatné jest zejména odůvodnění Schreiberera, že pomocník jest „ideellním prodloužením ramene“ pána; vždyť pomocník není bezvolným strojem. Chybně též Krainz-Pfaff II. §. 374. (str. 233.), jenž nesprávně se §. 1311. dovolává, a Burckhard §. 75. p. 40.⁴⁰ — Jinak ovšem dle vzoru

^{39a} Sr. též Unger, I. str. 62. sl., jenž důvod přísného závazku vidí v tom, že pán jedná ve svém zájmu, tudíž na své nebezpečí; však též veřejný zájem a slušnost totéž vyhledává; neboť obecnstvo nemůže zkoumati spolehlivost pomocníků principalových.

⁴⁰ Chybně chce i Pfaff, Gutacht. str. 80. sl. (jemuž Krasnopolski, 22. str. 511. a Burckhard §. 75. p. 40. přisvědčují) z těchto paragrafů majících ráz výjimečný dovozovati, že dle rak. práva principal ručí bezvýjimečně za své pomocníky, neb alespoň přísněji než z culpa in eligendo (W. Z. VIII. p. 283.); doznává sice, že znění zákona jest pochybné, má ale za to, že to byl náhled většiny kompilátorů. Však tomu názoru příčí se okolnost, že návrh Pratovery k §§. 1299. a 1161.: že dominus ručiti má (scil. bezvýjimečně) za škody pomocníky způsobené — r. 1809 byl zavřzen, při čemž ovšem protokolly nepochopitelným způsobem připomínají: „Die übrigen Stimmen fanden diese (!?) Vorschrift schon im §. 1315 enthalten.“ K tomu sr. ještě prot. II. str. 107., kde názor pravý se zračí. Náhled Pfaffův, jenž proti úmyslu redaktorů v příčině té rozeznáváti chce případy obligační a

práva franc. čl. 1797. a 1384. nyní něm. zák. (§. 278.), jenž stanoví, že dlužník (principal) bezvýjimečně ručí za vinu svých

mimoobligační, jest tím nápadnější, an týž str. 68. připomíná: „die Genesis... beweist, dass §. 1315 vorwiegend die Haftung für Delicte von Gehilfen im Auge hat“, tudíž (chybně) za to má, že §. 1315. též na obligace se vztahuje; neboť pak byl by tu odpor mezi §. 1315. a předpisy o ručení v obligačních poměrech, kterého dle názoru redaktorů býti nemá. Srov. též zamítnutí dodatku k §. 241. III. hal. zák. v příčné ručení nájemníka za služebné osoby se strany referenta: denn: „darüber enthalte das Hauptstück vom Schadenersatz die Bestimmung“. 1806. (Pfaff str. 83.) Ostatek Pfaff, Zeitschr. VIII. str. 115. p. 283. zase neurčitě zastává: „nur eine ziemlich weit gehende Haftung des Dominus für seine Gehilfen“ a zůstává vše budoucímu zkoumání. — Obmyslný držitel a negotiorum gestor ručí za substituty bezvýjimečně (§§. 335. a 1035.). — Srov. bližší vysvětlení této otázky ve spise: Randa, Haftung der Eisenbahnunternehmungen (1869) str. 6. pozn. 5. K mému názoru se přidává Steiner, Zur Haftpflichtfrage (1881) p. 22. fig.; Strohal str. 156. Unger, l. c., Dle římského práva jest otázka sporná; však převládající náhled theorie a praxis přiznává se k výkladu v textu hájenému. Srov. Windscheid, Pand. II. §. 455. p. 12. a 27. — Přiměřeněji upravuje poměr závaznosti principalovy zák. franc. čl. 1384., dle něhož principal ručí za všechny škody, kteréž lidé jeho při vykonávání služeb jim přikázaných způsobili. Podobně italský Cod. civ. čl. 1153., §. 123. švýc. zák. Srov. též Strohal str. 156., Mataja, str. 77. sl.; s rezervou též Bähr v Krit. V. J. Sch. sv. 26. str. 751., podobně nál. č. 9272. sb. (nespůsobilost správce domu); č. 6209. (nespůsobilost záležející v neznalosti směnečného práva při pokladníku banky); č. 8866. (nedbalost pomocníka v kanceláři advokáta) — pak rozh. č. 3292. Gl. U. W., kterýmž majitel plynárny odsouzen byl k náhradě škody, kterouž spůsobil zřízenec jeho neopatrným ohledáním plynových rour. Jest-li zřízenec osoba k dotýčnému dlu nespůsobilá, není principal práv, třeba by zřízenec v konkrétním případě škodu nedbalostí byl spůsobil. Srov. Schimkowský: Rechtsgrundsätze der Entsch. d. k. k. oberst. G. Hofes č. 2058. Rozhodniž se případ následující: Obecni mu pastýři se ztratila při návratu z pastvy svině březí, kterouž s jiným dobyt看em svěřil pastuchovi, jinak dobře vycvičenému; zvíře to zůstalo totiž pro neobratnost svou vzdor častému pobádání silně pozadu, až při hustém dešti zmizelo. Srov. §. 1161. a k tomu §. 1315. Že ostatek nařízení §. 1161., pokud se dotýče práva k substituci, není věci přiměřené, o tom srov. Randa str. 20. p. 24., též Schuster-Schreiber, Schad. p. 26. — Ustanovil-li však v poměrech obligačních principal neb mandatař zástupce bez pilné potřeby (ohne Noth), resp. bez svolení kontrahentova

zřízenců, což de lege fer. zajisté schváliti dlužno. (Sr. Unger na u. m., jenž důvod toho předpisu shledává v tom, že principal tu jedná ve vlastním zájmu. Však i jiné důvody za to se přimlouvají: že jedině on s to jest posouditi spůsobilost zřízenců, které sobě přibírá.)]

Ovšem posoudí soud v konkrétním případě, byla-li ta která osoba k dlu spůsobilá a lze-li principalovi u volbě osoby neopatrností vytýkati. A tu ovšem se stává, že soudové (hovíce přisněžšímu názoru: že principal bezvýjimečně ručiti má za své pomocníky) již z okolnosti té: že pomocník v tom kterém případě nedbalosti se dopustil, dovozují, že týž není osobou spůsobilou. Srov. na př. nálezy č. 3292. a 5210. sb. Gl. U. W. (srv. pozn. 40.); tento náleží v tom spatřuje „anomálii“, že podnikatelstvo (plynárna) ručiti má toliko při bezprostředném ustanovení neschopných orgánů. Zřejměji ještě náleží č. 7469. — Ger. Z. 1879 č. 53.: „Podnikatel nedostal své povinnosti, spustiti na Dunaji řetěz, aby lodi projížděti mohly; jemu dlužno tedy přičítati vinu. (Podnikatele stavby regulační zastupovali ale při tom jeho odborní úředníci.) Mimo to (prý) již z té jediné nehody (potopení lodi) na jevo vychází, že zřízencům nedostávalo se buďsi dobré vůle, buďsi schopnosti.“ Však srov. proti tomu nálezy č. 2746. (potopení lodi vlněním vody) a 4163. sb. Gl. U. W., kdež podobná žaloba na principala byla odmrštěna: „Nepozornost (kapitána, kočího) v jednotlivém případě z daleka ještě nedokazuje neschopnost k dlu (povolání) vůbec.“ Sr. též nál. č. 9272. sb. (nespůsobilost správce domu); č. 6209. (nespůsobilost záležející v neznalosti směnečného práva při pokladníku banky); čís. 8866. (nedbalost pomocníka v kanceláři advokáta). Patrně, že de lege ferenda potřebí jest, přiostriti závaznost principalovu a že právo platné nekryje se s naším právním citem.⁴¹

(výslovně neb mlčky daného), ručí za něho bezvýjimečně (§§. 1010. 1161., 1186.). — Pokud dlužník práv jest i z náhody (§§. 335., 460., 965., 978. a 979. cfr. 1111; viz §. 3. t. spisu), ručí ovšem i za vinu zvolených zástupců (pomocníků). Tak zejména: depositar, kommodatar, mandatar a principal, jižto bez pilné potřeby věc neb práci svěřenou někomu jinému zůstavili. §§. 965., 1010. a 1161.

⁴¹ Týž princip platí, jak již řečeno, i při porušení obligačních poměrů; srov. §§. 264., 1010., 1161., 1186. Zejmena poručník ručí za škodu, kterouž zřízenci jeho poručenci, spůsobil,

Na opravu zákona nyní právem naléhá též Mataja, str. 77. sl. a Unger, *Handeln* I. st. 54. sl.; onen poukazuje k tomu, že dnešní obchod vyžaduje jednak přísné zodpovědnosti principála, jednak opatrného výběru, výcviku a dozoru pomocného personálu. Při menších živnostech snadněji poškozenému jest dokázati, že živnostník pochybil u výběru pomocníka: při velkých závodech, vyžadujících spolupůsobení přechetných sil, jest to takřka nemožností! Spravedlnost toho vyžaduje, aby podnikatel, jenž má hlavní prospěch ze závodu, nesl i nebezpečí s výběrem pomocníků spojené!

Výjimkou ručí bezvýjimečně [bez vlastní viny] za škodu, kterou jich lidé zavinili: hospodští, plavci, vozkové a podnikatelé železnic. §. 1316. ob. zák. obč., čl. 400. obch. zák. a zákon železn. ze dne 5. března 1869; též erární pošta (o tom pozd.); veřejná skladiště dle zák. 28. dubna 1889 §. 14. Kdežto totiž principal škodu zřízencem u provozování práce jemu svěřené způsobenou z pravidla jen tenkrát nahraditi musí, když poškozený dokáže, že zřízencec jest osobou k dotyčné práci nespůsobilou a že principal okolnost tu znal neb znáti měl: v případech posléz uvedených principal práv jest i tenkrát, když škůdce jest osobou k dotyčnému dílu úplně spůsobilou a když principalovi žádné viny přiřítati nelze. Srovn. bližší později. — Další výjimkou jest při úrazích dělníků bezvýjimečné ručení právnických osob a společností za obmyslnost a hrubou nedbalost jich zástupců u provozování závodů, nucenému pojištění proti úrazům podrobených §. 45., 46. zák. ze dne 28. pros. 1887. Sr. str. 37. sl.

II. V případech posud uvedených seznáváme toliko důsledky všeobecných pravidel o povinnosti k náhradě škody. Jakkoliv ale z pravidla právi jsme toliko ze škody, již jsme přímo neb nepřímou zavinili, přec výjimečně ručíme i za škodu třetí osobou bezprávně způsobenou, ačkoliv nám viny přiřítati nelze, a to ná-

tehdy, když vědomě neb z nedbalosti v službě ustanovil neb podržel osoby neschopné. (§. 264. ob. zák.) Ovšem praví §. 264.: „wissentlich“; ježto však poručník vůbec práv jest ze škody vinou svou způsobené (§. 264.) a vina jest tu i tehdy, když opominul přesvědčiti se o spůsobilosti svých zřízenců, nelze z oné příliš úzké skladby §. 264. dovozovati, že poručník ručí toliko za zlomyslné ustanovení neschopných pomocníků. (Tomu výkladu svědčí též porovnání §. 205. a 225. ob. z. obč. a soulad zásady v §. 1010., 1161. a 1315. ob. z. obč. vytčené. Tak i Pfaff I. c.)

sledkem poměru k osobě škůdcově, ku kterému zákon povinnost záruky pojí. Srov. předkem §§. 1316.—1318. Sem náležejí následující případy:

- a) Držitel zástavy ruční, jenž ji dal do podzástavy, ručí za škodu, která vinou podzástavního věřitele způsobena byla; ano ručí i za škodu nahodilou, která by věc u něho nebyla stihla. §. 460. ob. z. obč.^{41a}
- b) Nájemník práv jest ze škody, kterouž na věci najate neb pachtovné vinou svou spůsobil podnájemník. §. 1111. ob. z. obč.; rovněž i kommodatář, jenž věc bez povolení dále půjčil. §§. 965., 979.
- c) Dle čl. 400. obch. zák. a §. 1316. ob. zák. obč. ručí plavci a povozníci (železnice) naprosto za škodu, kterou lidé (zřízenci) jejich na zboží nákladním učinili.⁴² Ostatek dlužno připomenouti, že nařízení §. 1316. (též §. 970.), pokud se dotýče (živnostenských) vozků, zrušeno jest čl. 395. a 400. obch. zák. (Že by §. 1316. posud platil ohledně neživnostenských povozníků, jak míní nál. č. 9627. sb. Gl. U. W., na př. když rolník příležitostně dopravu obstará, sotva důvodně lze tvrditi; neboť §§. 970. a 1316. mají jen živnostenské povozníky na mysli, jak ze souběžného uvedení „hostinských a plavců“ plyne.)
- d) Hospodští ručí naprosto za škodu, kterou jejich lidé pocestným na zavazadlech v jejich domě spůsobili. §. 1316.⁴³

^{41a} Dobře připomíná Unger I. st. 22. p. 22., že následkem toho přísného předpisu „právo“ k podzastavení věci (§. 454.) jeví se býti illusorní; neboť přísněji nebyl by zavázán, i kdyby mu právo to nebylo propůjčeno.

⁴² Srv. též zák. ze dne 5. března 1869 č. 27. — Sem náležejí i případy, kde stát jako podnikatel ručí za své zřízence. Srov. str. 35.

⁴³ Obmezení to „v domě jejich“ nezná §. 970. Nálezem v Ger. Z. 1866 č. 77. rozhodl nejv. soud, že i majitelé veřejných koupelen koupajícím se ručí za bezpečné uschování věcí v komnatách uložených. Avšak nález ten v té obecnosti nelze ze zákona odůvodniti, leč pokud věci neb klíče k uzavřené kabině majiteli samému skutečně k uschování odevzdány byly (§. 964. a 965.). Ale v případě uvedeném nestalo se tak, nýbrž klíče k uzavřeným komnatám uschovali jen sluhové majitelovi. Dobře za to rozhodl nejv. soud č. 1949. a 2800. Sb. Gl. U. W. Z nedopatření sluhů jest ale principal vůbec práv jen dle §§. 1161. a 1315. Výjimečného ustanovení §§. 970. a 1316. obdobně užiti nelze. Vším právem odmrštila tedy v případě v úvodu uve-

Kdežto §. 1316. vyměřuje závazek hospodských z deliktů zřízenců jejich, upravuje §. 970. závaznost hospodských z obli-gačních (kontraktních) poměrů, v kteréž vstupují jich zří-zenci dle služby jim svěřené.⁴⁴ (Wirthe haften... gleich einem Verwahrer.)⁴⁵ Může hostinský vyloučiti závaznost §§. 970.

deném druhá stolice žalujícího, ježto nedokázal neschopnost neb nedbalost sluhův (pers. non esse idoneam). I tu jeví se nedo-statečnost předpisů ob. zák. obč. Srov. též Právník IV. str. 752. Jinak — jestli dle zřízení lázní koupající podnikatelem samým poukázání jsou, zůstaviti klíče ku kabinám služebníkům k tomu ustanoveným: v tom doporučení sluhů jest jakési zaručení se! (Tak v příp. č. 3508. sb. Gl. U. W.) V případě č. 2926. sb. Gl. U. W. zavínil ústav krádež tím, že skřínky též kabiny týmž klíčem otvíráti se daly! — Zákon praví v §. 970. „übergeben worden sind“; odevzdání může se státi i mlčky, na př. vnešením do hostince neb odevzdáním klíče k pokoji služebnictvu hostin-ského. Srov. č. 5664. a 6196. sb. Gl. U. W.

⁴⁴ Chybně vykládá Kirchstetter str. 475., že §. 1316. neobsahuje jinakého ustanovení než §. 970. a že tento poslednější paragraf ustanovuje toliko míru závaznosti! O rozdílech mezi §. 1316. a §. 970. sr. též Unger, Wiener Zeitschrift 8. str. 240. sl. Roz-díly plynou z úvahy, že §. 1316. upravuje obligaci ex delicto, §. 970. obligaci ex contractu. Z toho jde: že závazek §. 970. může se předběžnou smlouvou vyloučiti (nikoliv závazek z §. 1316.), že závazek z §. 970. promlčí se v 30 dnech (závazek z §. 1316. ve lhůtě §. 1489.), že solidární závazek z deliktu nastává jen v případě §. 1302., že důkaz náhody v případě §. 970. věsti musí hostinský etc., kdež v případě §. 1316. vinu škůdců doká-zati musí host. (§. 1296. a contr. §. 1298.) Že by ale hostin-ští etc. dle §. 970. ručili netoliko za vinu, nýbrž i za náhodu (kromě vis major), jak Zeiller, III. 209., 210. a Unger 8. str. 242. tvrdí, tomu přisvědčiti nelze; neboť úmysl (?) Zeillerův, přijati v §. 970. toto přísnější ručení římské (actio de recepto) nedošlo ve skladbě §. 970. výrazu. Jen Cod. Ther. a návrh Hor-tena, nikoliv návrh Martiniho činí o tom zmínky; sr. §. 3. Od-volání U-a na soudní praxis není důvodné; sr. naopak č. 4530., 5189., 5664., 5931., 6196. sb. Gl. U. W. (jen vrchní soud hlásí se v č. 4530., 5664. a 6196. k náhledu U-ovu). Srov. též Kutschker, str. 195. a Pfaff 8. sv., str. 114. sl., jenž dobře praví: „Die Singularität des §. 970 liegt darin, dass die Pflichten eines Ver-wahrers vom Wirthe schon dadurch übernommen werden, dass die frag. Sachen seinen Dienstleuten übergeben, bez. dass der Reisende als Gast aufgenommen wird.“ O něm. právu srv. Haeb-ler, Haftpflicht ex rec. nach sächs. u. Reichsr. 1884.

⁴⁵ K hospodským (Wirthe §. 970.) nepočítá nález nejv. soudu číslo 1061. sb. Schimkovského majitele kaváren.

a 1316. vyvěšením ohlášky, že za věci ručí jen tehdá, když se jemu odevzdají? (Srov. pozn. 44. a 46.)⁴⁶ V příčině před-běžných kodif. prací sr. pozn. 56.

e) Obec ručí za škodu, která ze zanedbání povinnosti místní policie vzešla tím, že výborem obecním nebyly povoleny pe-níze k vykonání místní policie potřebné; zvlášt povinna jest dáti náhradu za škody veřejným násilím u srocení spáchané, nebyl-li vypátrán pachatel a možno-li orgánům obce přičítati, že nedbali zabrániti násilí. §§. 36., 37. zemsk. zák. pro Čechy ze dne 16. dubna 1864 a §. 34. ob. z. zák. z 12. srpna 1866 pro Halič.⁴⁶ Zdaliž jest obec povinna škodu nahraditi, o tom rozhoduje úřad politický po vyslyšení zastupitelstva okresního; nestane-li se sjednocení o obnosu náhrady, rozhodne soudce o objemu náhrady. Srov. §. 37. cit.⁴⁷ Za jinaké delikty svých

⁴⁶ Dobře nalezl nejv. soud násl. č. 5664. sb. Gl. U. W. (Ger.-Ztg. 1875 č. 31.), že hostinský A. ve Vídni povinen jest, nahraditi pocest-nému cenu věci (prádlá, skvostů a peněz), které mu byly odcizeny z uzavřeného pokoje, jehož klíče byl portýrovi hostince odevzdal; důvody praví, že hostinský nemůže se omluviti přibitou ohláškou (affiche), že se cestujícím peníze a věci cenné (Geld und Geldeswerth) v jeho pokladně u-chovají, ježto dotčené skvosty každodenní potřebě sloužily. Ano, druhá instance dovolávajíc se §. 966. dovozovala z toho paragrafu dokonce zodpovědnost hostinského za pouhou náhodu, vyjímaje vis major, kdežto naopak první instance, hledíc k §. 1296., žádala důkazu, že hostinský do-pustil se viny! Les extremes se touchent! — Závazek hostinského nezávisí ani na tom, že cestující v hostinci skutečně již se ubytoval; srov. násl. č. 5931. sb. Gl. U. W. (věci byly napřed zaslány a vrátnému dodány). — V násl. Jur. Bl. 1882 č. 25. odsouzen byl hostinský k náhradě peněžní zásilky, kterouž jeho pomocník (Lohn-diener) cestujícímu zpronevěřil, přes ohlášku, že neručí za peníze, pokud jemu se neodevzdají.

^{46a} Totéž platí v Haliči dle zákona z 12. srpna 1866 §§. 16., 17. o majitelích samosprávných statků. Sr. násl. č. 9374. sb. Gl. U. W. Při kusých předpisech obec. zřízení jest jich dosah dosti pochyb-ným; sr. hlavně Pražák, Právo úst. §. 97. Zejmena neručí obec za vybrané a obecním orgánem zpronevěřené daně. Sr. Pražák l. c. poz. 6. — Pokud hojí se stát na zřízencích svých v pří-čině přenesené působnosti, vyřídí se věc cestou administrační dle dv. dek. z 16. dubna 1841 č. 555.; k tomu Pražák str. 419.

⁴⁷ Též ručí dle §. 16. místodrž. nařiz. ze dne 10. února 1854 č. 10. z. z. č. obec za škodu, kteráž v obci způsobena byla odcizením neb zlomyslným porušením věcí živelní nehodou na břeh vy-vržených, kdyby se pachatel nevypátral neb náhradu dáti ne-

zástupců — zejména co se týče nesprávného konání působnosti přenesené (§. 66. česk. zř. o.) — obec neručí. (O tom sr. bližší výklad o Právu ústavním I. §. 97. Pražáka.) — Dále právy jsou obce z útrat, ježto vznikly útekem hnanců, a sice obec ta, jejíž orgánům útek za vinu se klade. Zák. ze dne 27. července 1871 čís. 88. — (Vykonávali policejní správu stát, nemá též podobně jako obec povinnost náhradní, když jeho orgány dopustily se opomenutí shora vytčeného; sr. násl. výkl.)

f) Stát jest v následujících případech povinen, nahraditi škodu, již zřízení jeho způsobili:⁴⁸

a) Každé proti právu nařízené a prodloužené uvěznění zavazuje státní správu k náhradě škody. Čl. 8. zákona ze dne 21. prosince 1867 č. 142. Řízení upraveno, pokud jde o zavínění soudní osoby, zákonem ze dne 12. července 1872 č. 112. ř. z. (§. 27.)^{48a}

β) Stát ručí pořadem soukromého práva za náhradu škody, kterou soudní úředník nebo zřízenec (i notář co soudní kommissař) v řízení sporném neb nesporném jakýmkoliv porušením neb zanedbáním úřední své povinnosti straně spůsobil, pokud škoda opravnými prostředky v soudním řádě vytčenými odvrácena býti nemohla. Stát nahraditi musí zejména škody, které porušením nebo zanedbáním úřední povinnosti někomu vzešly na majetku, jenž c. k. soudům neb soudním zřízcům, anebo c. k. berním co soudním depositním úřadům zákonným způsobem k uschování odevzdán byl.⁴⁹ V těchto pří-

mohl. Ustanovení lit. e) (srov. též §. 86. zruš. obecn. ř. z 1849) pochází z práva franc., v kterémž od středověku platila zásada tato; ano dle zák. z r. 1795 ručí obec i tehda za škodu, když dokáže, že sročení potlačiti nemohla. Srov. bližší u Löninga str. 91., 92. Podobná ustanovení platí dle Löninga str. 92. v některých něm. státech, zejména v Prusku a Bavorsku.

⁴⁸ Sr. Kissling, Der Rechtsschutz der Einzelnen gegenüber der Gesamtheit und deren Organen, 1871. Tento žádá vydatnější ochrany obecnstva ohledně zřízců státních; rovněž Löning, Die Haftpflicht d. Staats aus rechtswidrigen Hdlgen. s. Beamten nach deutsch. R. (1879).

^{48a} Ježto se tu jedná o veřejnoprávní poměr, bude, pokud nejde o soudní zřízenec, říšský soud příslušným k rozhodnutí.

⁴⁹ Srov. zák. ze dne 12. července 1872 č. 112. §. 4. (K tomu srov. Pražák, Das richterl. Prüfungsrecht 1879 str. 40., Právo ústav.

padech práv jest stát solidárně jako rukojmě a plátce. (§. 1357. z. o.) Srov. čl. 9. zákl. zák. ze dne 21. prosince 1867 čís. 144. a zák. ze dne 12. července 1872. čís. 112. K soudním úředníkům náleží ovšem též listovní. (Srov. Gr. Z. 1878 č. 97.)^{49a} Ohledně ostatních státních úředníků slibuje čl. 12. zákl. st. zák. ze dne 21. prosince 1867 č. 145, že vydá se zvláštní o tom zákon.⁵⁰ (Sr. ještě §. 5. t. d. a Pražák, O přísl. I. st. 157. sl., Právo úst. §. 261. st. 436. sl., Ott I. st. 31. sl. Georg Neumann, Comm. zur Civ.-Pr.-O. st. 1054. sl.)

γ) Dle §. 491. trest. řádu a dodat. zák. ze dne 9. července 1894 č. 161. ř. z. nahraditi má stát škodu (dam. emergens) zabavením tiskopisu komukoliv (vydavatel, nakladatel, předplatitel etc.) způsobenou tehdy, když zrušeno bylo zabavení policejním úřadem (třeba k vyzvání stát. zástupce) vykonané, a to ve všech případech, v kterých zabavení,

§. 261. Zákon neobmezuje se tedy na soudce ve smyslu §. 2. zák. o org. soud., sr. Ott I. str. 49. sl.) — Z toho plyne ovšem a contrario, že stát neručí za škodu, kterouž berní úředníci kromě případu shora uvedeného bezprávním jednáním v úředním postavení svém byli spůsobili, ač není-li tu důvodů zvláštních, na kterých po zákonu se odpovědnost státu zakládá. Jiná jest otázka, ručí-li stát ze smluv, které státní úředníci v mezích plné moci uzavřeli a náležitě nesplní. Tak ručí stát zejména ex deposito, resp. co zástavní držitel (§§. 459., 461., 959., 1369.) za věci do deposice berních úřadů jako kauce složené. Také Pražák, II. §. 261., p. 19. uznává povinnost státu v příčině politických deposit. Z toho důvodu odsoudily všechny tři instance erár k náhradě státní obligace, která jako kauce za daň potravni (Verzehrungssteuer) u berního úřadu uložena a berním úředníkem zpronevěřena byla (první a druhá stolice odvolávají se též na §. 1010., ana zkušenost právě prokázala, že úředník nebyl spolehlivým schovatelem). Srov. násl. říšsk. s. Hye č. 138., a č. 5406. sb. Gl. U. W. (Ger.-Ztg 1874 č. 79.)

^{49a} V případě č. 7729. sb. Gl. U. W. nalezl nejv. soud, že stát dáti má náhradu, i když při deposici nebylo šetřeno všech forem.

⁵⁰ Srov. Pražák, Enteignung str. 135. p. 8., Gutachten über d. Reform des Administrativverfahrens 1884 str. 32., Kissling, Rechtsschutz des Einzelnen gegenüber der Gesamtheit (1871), jižto oba rozšíření ručení státu doporučují. Pražák l. c. str. 32. sl. vyměřuje podrobněji meze, v kterých de lege ferenda uznávati dlužno ručení to. Chybné jsou důvody nálezu říšského soudu č. 137. sb. Hyeovy.

(i když soudně bylo potvrzeno §. 488. tr. ř.), buďsi po provedené obžalobě nebo při řízení objektivním (§. 493. tr. ř.) po provedeném přelíčení o námitkách s konečnou platností (endgiltig i. e. nezměnitelně) bylo uznáno za neospravedlněné; nároku (jenž má povahu veřejno-právní) domáhati se jest u trestního soudu ve 14 dnech po tom, kdy tento nálezný právní mocí nabyt (§. 491. tr. ř.). Bližší o té nesnadné otázce sr. u Storch a, Řízení trestní II. §. 257. též Pražák III. st. 437.

d) Byl-li kdo trestním soudem nevině odsouzen (ať vinou, bez viny soudy), práv jest stát z přiměřené náhrady škody majetkové. Zák. z 16. března 1892 č. 64. K tomu sr. st. 39., pak lit. m. a §. 5. t. sp.

Pokud stát neb obec jest podnikatelem soukromých (třeba výsadních) závodů, na př. továren, železnic, hospod atd., práv jest vůbec tak jako každý jiný podnikatel závodu téhož druhu. Viz str. 34. sl. O ručení státu jakožto podnikateli po št platí zvláštní ustanovení v §. 3. t. spisu uvedené. K tomu sr. Pollitzer, Das österr. Handelsr. §. 147.

g) Kdo nějaký byt obývá, buďsi majitel domu nebo nájemník, ručí za škodu, která způsobena byla tím, že věc nějaká odtud vyhozena byla neb jsouc nebezpečně postavena neb pověšena, odtud spadla. §. 1318. (act. de effusis et dejectis).^{50a} Povinnosti té nesprostí se naznačením osoby, která se viny dopustila; závazek v ohledech veřejné bezpečnosti spočívající jest tu solidární. (Sr. též Unger, Jahrb. f. Dogm. 30.

^{50a} Více obyvatelů bytu ručí solidárně. §. 1302. (Tak návrhy výslovně.) Regress na vinníka se vyhrazuje. (§. 1313.) — Někteří (Winiwarter II. 577., Krainz II. §. 404., též Unger l. c. poz. 21.) mají za to, že dle §. 1318. majitel bytu i tehdy práv jest, když při spadnutí věci nikomu viny přičítati nelze (vyjímaje vis major); však znění zákona: „gefährlich aufgehängten . . . Sache“ etc. tomu výkladu nespovídá. Též Cod. Ther. a návrh Hortenův dobře rozeznávají (jako §. 1318) jednak případ vyhození (ausgiessen u. hinabwerfen), jednak případ, „da etwas . . . ausgehangen wurde, wobei die Gefahr wäre“ etc. Sr. Cod. III. 22. nr. 23., 24. Hor. III. 23. §. 5. Cfr. též návrh Martiniho III. 14., §§. 16., 17. — Rozeznávají-li při tom cit. spisovatelé vis major a casus, jest to rozeznávání zcela libovolné; pouhá „interpretace“ na to nestačí.

st. 226, 231.) Předpis ten nemá průchodu, spadne-li cos se střechy, neb tabule neb štít se stěny domu.

- k) Učiní-li se škoda při užívání služebnosti horní (§. 191. horn. zák.), odpovídá držitel hor panujících netoliko z provinění svého, nýbrž i z viny osob jemu poddaných. (§. 196. horn. zák. ze dne 23. května 1854 č. 146. ř. z.)
- l) Vlastník ústavu veřejných vah a měr ručí za vinu svých zřízenců. Zák. ze dne 19. června 1866 č. 85. (§. 4.)
- m) Podnikatel veřejného skladiště ručí bezvýjimečně za své lidi a jinaké zřízence. §. 14. zák. z 28. dubna 1889 č. 64.
- n) Škodu vojenským cvičením neb koncentrací vojska (ať náhodou, ať vinou) způsobenou nahrazuje vojenský erár. Škody tyto i ušlý užitek má hned po skončeném cvičení vyšetřiti a nahraditi vojenský orgán. Nespokojí-li se tím poškozený, má smíšená kommisie v přítomnosti poškozených vlastníků pozemků — přibravši přísežné znalce — náhradu plnou vyměřiti. Kommisie skládá se ze zástupce politického okresního úřadu, finanč. úřadu, obce (po jednom), pak z jednoho důstojníka dotyčného sboru a jednoho úředníka vojenské intendatury. Nedočítá-li se ani při kommissi této dohodnutí dobrovolně, přísluší rozhodnutí politickým úřadům. Sr. zák. z 11. června 1879 č. 93. §§. 20., 56. a min. nař. z 1. července 1879 č. 94. ř. z., k tomu novellu ze dne 25. června 1895 č. 100. ř. z. Ježto se tu jedná o nárok rázu veřejnoprávního, civilní žaloba jest vyloučena. Sr. nal. Ger. Z. 1894 č. 50. K tomu též Pražák, Enteignung st. 37. sl. a ohledně podobných starších (nyní zrušených) předpisů Michel, Handb. čís. 1285., 1286. — Jinak v příčině škod válečných; srov. §. 1044. a dekr. dv. kanc. ze dne 16. dubna 1821 v §. 49. sv. sb. pol. zák.; tento na zákl. nejv. rozhodnutí principiálně pro země rakouské neuznává povinnosti státu k náhradě škod takových. Toliko při výtržnosti (excessu) vojska velitel, jestli při excessu se viny dopustil, jest práv.⁵¹

⁵¹ Sr. též Stupecký, Versio in rem (1888) sl. 128. p. 225. a 226. Dle nejv. rozh. ze dne 5. dubna 1816 milauskému guberniu vydaného, na něž se uvedený dekr. ze dne 16. dubna 1821 odvolává, měla se ale aspoň nahraditi škoda na gruntech způsobená, pokud ji nařídil vojevůdce rakouský k podpoře operací vojenských. Srov. Michel č. 1285. Toto ustanovení nejv. rozhod. z r. 1816 chce Pražák Spory II. str. 3. též na ostatní země

m) Rovněž do oboru veřejného práva náleží povinnost státu, dáti přiměřenou náhradu majetkové škody nevinně odsouzeným dle zák. ze dne 16. března 1892 č. 64. ř. z.; předpokládá se ovšem, že obnova řízení soudního skončila ve prospěch obžalovaného. O žádosti do tří měsíců podané rozhoduje předem ministr spravedlnosti; nechce-li žadatel přestatí na rozhodnutí tohoto, může se do 60 dnů práva k náhradě škody domáhati při říšském soudu. Sr. bližší výklad u Storcha Řízení trestní II. §. 239.

§. 3. Kdy nahraňuje se i škoda nahodilá?

Z pravidla nikdo povinen není nahraditi škodu nahodilou, t. j. takovou, kterouž třeba přímo neb nepřímou způsobil, však nezavinil (§§. 1306., 1311.), ať nahodilé porušení cizího majetku záleží v činu lidském, který nelze přičítati, ať ve škodě zvířaty způsobené, ať v nehodě přírodní, ať v jiné okolnosti nezaviněné (§§. 1295., 1306., 1308., 1311., 1320.). Však z pravidla toho máme důležité výjimky. V případech těchto seznáváme, pokud tu není viny, závazek k náhradě škody bez deliktu — prostě pro objektivně způsobenou škodu.^{51a} V některých z případů těchto zavazuje

vztahovati. Proti tomu Stupecký l. c., jenž slovně uvádí italský text onoho nejv. rozh., jehož smysl nesprávně podává dv. dekr. ze dne 16. dubna 1821. — Ježto dle §. 1044. kompetentním jest jedině politický úřad, odmrštití musí soud žalobu o náhradu takovou jemu podanou a limine. Srov. Ger. Halle 1874 č. 91.

^{51a} V tom smyslu správně dle §. 859.: „auf eine erlittene Beschädigung“. Sr. k tomu nyní Steinbach, Jur. Bl. 1888 č. 21. sl., Mataja, str. 77. sl. 85. Unger, Handeln I. st. 142. sl. — cf. tento spis str. 19. Neúplně uvádí případy sem náležité Krainz II. §. 391. Můžeme v případech shora uvedených mluvit o náhradě škody: quasi ex delicto v tom smyslu, že náhrada škody činiti se musí jakoby tu byl delikt či ačkoliv tu nejsou všechny podmínky, kterých z pravidla se vyhledává při povinnosti náhradní. — Pokud tu není měřítko objemu náhrady dle různosti stupňů viny, nahraňuje se z pravidla jen skutečná škoda. Jinak však v případech, kde úplná náhrada činiti se musí, nehledě k stupni viny, jak zejména při tělesných úrazech (§§. 1325. až 1327.); tu nahraňuje se plně interesse. To přehlíží Krainz II. §. 402. O významu náhody sr. Schoberlechner, Der Zufall im Straf. u. Civilr. (1897) p. 104. sl.

i výkon práva za těch kterých okolností k náhradě škody užíváním práva způsobené. (Srov. čís. 1., 2. lit. a, d, f, g) Výjimky ty jsou:

Výjimečně musí netoliko zaviněná, nýbrž i nahodilá škoda nahrazena býti a možno sprostiti se povinnosti k náhradě škody jedině důkazem náhody kromobyčejné, neodolatelné (tak zvané vis maior, höhere Gewalt), t. j. události, které se ani nejpečlivější opatrností, jež v tom kterém případě rozumně žádána býti může, uvarovati možná nebylo.⁵² Při tom ovšem není hleděti k určitému subjektu (podnikateli), nýbrž přikládati dlužno měřítko objektivné. (Sr. též Menzel, Die Arbeiterversicherung 1893 st. 16. p. 15., Kirchstetter-Maitisch Komm. vyd. 4. k §. 1327. Hahn Hand. G. II. §. 395. č. 14., Barón, Civ.-Arch. 58. sv. st. 203.) Pojem vis majoris jest ovšem týž jak dle zák. obchodního (čl. 395.), tak dle zák. z 5. března 1869 č. 27. o závaznosti železnic.

[Jiného náhledu jest Unger, Handeln I. st. 83. sl., jenž popíraje totožný význam vis majoris v obou případech (st. 93. sl.

⁵² Od tohoto panujícího náhledu (Goldschmidt, Zeitschr. f. H. R. XVI. str. 328. sl., Thöl, Hahn, též Randa, Über die Haftung der Eisenbahnunternehmungen 1879 — theorie t. zv. subjektivní či relativní) rozeznává se výklad Exnera, Höhere Gewalt 1883, jednak tím, že k vis m. počítá jen události mimo kruh dotyčného podniku vzniklé, tedy z venčí příšle (nikoli na př. požár neb výbuch v továrně, stávkou dělníků), jednak tím, že nechce přihlížeti ku konkrétním poměrům toho kterého případu: definuje vis m.: „als ein nach Art u. Wucht die im ordentl. Laufe des Lebens zu gewärtigenden Zufälle übersteigendes Ereigniss“ — theorie objektivní. (Tak v podstatě i Unger l. c., Canstein II. st. 303., a Schuster-Schreiber v kom. Stubenraucha k §. 1294.) Však důvod omezení prvnějšího nelze nahlížeti, rovněž nelze slušně zamězíti přihlížení ku konkrétním věcným poměrům. Při volném úsudku soudcovském nemá ostatek kontroverze valně praktického významu. Srov. též Dernburg v Grünhutové Zeitschrift XI. str. 334. sl. Pand. II. §. 39., Stucki, Begriff d. vis m., Gerth, Begriff d. vis m.; všichni uznávají, že i t. zv. objektivní theorie volky nevolky k subjektivní neodolatelnosti se vrací; Gerth dokonce popírá rozdílu mezi casus a vis m.; jde prý tu toliko o jisté případy casus, za které se ručí. Však právě tyto případy zahrnují se v pojmu vis m. Také Biermann, Arch. f. bürg. R. 10. str. 29. popírá vhodnost rozeznávání mezi vis m. a casus, dovolává se franc.-angl. práva a právnictví. K tomu Schneider, Zeitschr. f. H. R. 44. sl., 95. sl. — Práva-li dráha, zavraždí-li konduktér cestujícího ve vagonu? Srov. cit. zák. (Ano, vždyť dráha i při dovozu

p. 21., 23.) definuje v. m. při železnicích jakož zevnější náhodu v protivě k t. zv. vnitřním nehodám provozovacím (innere Betriebsunfälle), které vznikají provozováním samým (aus der eigener Schuld des Betriebs sc. v objekt. sm. st. 87. a contr. „fremder Schuld“), zejména které plynou ze zařízení dráhy, z provozovacího materiálu a z provoz. personálu (Betriebs-Anlage, -Material, -Personal). Podobně Koloušek, O zákonodárství obchod. st. 139. Za takové nehody ručí prý dráha bezvýjimečně, na př. i při nehodě, jež vznikla následkem náhlého ranění strojníka mrtvicí, kdežto za nehody zevnější (vzniklé na př. živelní pohromou, činy třetích neb přeběhnutím zvířat) železniční podnik ručí jen v případě viny. S náhledem tím souhlasiti nemohu. Nehledě k tomu, že pro různé pojmání vis majoris tu i tam nelze vystihnouti podstatné příčiny, nesrovnává se výklad U-ův s obvyklým smyslem, který doktrína slovu vis m. přikládá, ani se slovy zákona, jenž (jinak než pruský zák. z r. 1838) nepřijal slovo „äusserer“ (Zufall). Intencí zákona rak. bylo, připustiti exkulpaci dráhy jen při neobyčejné a neodolatelné náhodě, nerozeznávajíc vnitřní a zevnější nehodu. (Sr. též Menzel l. c.)^{52a)}

I. Ustanovuje totiž (a to jak pro případ stávajícího závazku, tak i pro případ, když tu není závazku⁵³⁾ zák. ze dne 5. března 1869 č. 27. ř. z.: „Spůsobí-li se příhodou u provozování podniku železnice parní silou hnané (Ereignung im Verkehr...⁵⁴⁾ einer... Eisenbahn — tedy netoliko při vobbě)

zboží bezvýjimečně odpovídá za své lidi [čl. 400. obch. zák.]. Neurčitě Krainz-Pfaff § 394.)

^{52a)} Bylo by také nápadnou nesrovnalostí, kdyby dráha na př. ručila za nehodu, která vznikla náhlou smrtí strojvůdce a pomatením myslí pomocníka [Unger, st. 98.], avšak neručila (kromě viny) za katastrofu, která přeběhnutím dobytka vznikla. Právě-li U. pozn. 22., že by dle našeho náhledu (vynaložení co možná největší obezřetnosti) musela dráha vystavěti zeď podle celé délky dráhy, odpovídáme, že se míní jen obezřetnost hospodářsky snesitelná; zahrazení tam bude potřebí, kde předvídati možno přebíhání dobytka. — Tak i něm. ř. soud.: 14. sv. č. 19.; 19. sv. č. 10.

⁵³⁾ Jen druhý případ vlastně sem náleží. Pro souvislost uvádím ale zde i případy, kde jedná se o náhradu škody nesplněním obligací vzešlé. Vzorem našeho zákona byl pruský zák. z 3. list. 1838.

⁵⁴⁾ Sem náleží i úraz na pomocné lokomotivě (Röll č. 23.) neb při pošinování a obsluhování vozů, sr. nál. č. 9541., 10.833. a 14.095. sb., nikoliv ale úraz v dílnách železničních, srov. čís.

poškození na těle neb usmrcení člověka, musí podnikatelstvo vedle §§. 1325.—1327. ob. z. obč. nahraditi veškerou škodu z toho vzešlou, leč by dokázalo, že událost způsobena byla neodolatelnou náhodou (vis major), nebo neodolatelným činem osoby třetí, za jejíž vinu dráha neručí (doktrína i to nazývá vis maior) nebo konečně vlastní vinou poškozeného.“ (Četné nálezy v Röhl, Eisenbahnrechtl. Entscheidungen. 1894.)⁵⁵⁾ Lho-

10.711., 13.336. sb. Gl. U. W., ani úraz po úplném zastavení vozby (Röll č. 34.) neb při skládání zboží (dobytka) z wagonů (Röll č. 34. — velmi pochybné!). — Ovšem nahradí se nehoda dělníkům i při dopravě na t. zv. Lowries či vovech na šterk způsobená (Röll č. 5. a 39.), též škoda cestujícímu od konduktéra přitlučením dveří způsobená neb otevřením pokazeného okna vzniklá (Röll č. 48., č. 21.), též škoda při onemocnění strojníka následkem zimy na lokomotivě (Röll č. 20.), rovněž škoda brzdiči nahodilým sklouznutím z vozu vzniklá (č. 15.058. — však i č. 14.095. sb. U. Gl. W.; vlastní vinu jeho dokaž dráha). Vše to platí i při vléčných drahách (srov. Stubenrauch p. 4. k §. 1327). — Nál. č. 5363. sb. má za to, že tato norma i tehda průchodu dochází, když úraz stal se pošinutím lokomotivy na točidlu (Drehscheibe), kdežto vrchní soud slova „im Verkehr“ na dopravu vztahoval. — Kompetentním jest vždy toliko soud obchodní, cf. cit. zák. z 1869 a čl. VI. čís. 2. uvoz. z. k jur. normě, též Ott. Řízení soud. str. I. p. 145. a Pantůček, O příslušnosti soud. §. 23. lit. e) a str. 111. A sice jest příslušným buď obch. soud sídla podniku žalovaného, buď soud, v jehož obvodu událost poškozující nastala (Ott l. c.).

⁵⁵⁾ Dovoz osob po drahách, jenž dle čl. 272. 3. obchod. zák. jest obchodem, náleží zajisté k smlouvám o dílo (dopravu na určité místo) učiněným (locatio conductio operis). Srov. §. 1153. ob. z. obč. Dle všeobecných zásad musil by cestující dokázati uzavření smlouvy (lístkem jízdním) a škodu jemu vzešlou; za to musilo by podnikatelstvo dráhy dokázati náhodu (casus), kteráž překazila náležité splnění smlouvy (dovoz na určité místo). Srv. §. 1298. ob. obč. z. — Jiné bylo by brímě průvodní mimo případ smlouvy, na př. když jízdou po dráze poškozen byl majitel povezu, jenž právě přes neuzavřenou dráhu jel. Tu náleželo by dle všeobecných zásad na poškozeného, aby dokázal mimo škodu vzarou i zavinění škůdcovo Srov. §§. 1296. a 1311. ob. zák. obč. Avšak zákon železniční ze dne 5. března 1869 nerozeznává obojího případu, nýbrž upravil brímě průvodní v zájmu bezpečnosti obecnstva v ten způsob, že poškozený nikdy dokázati nemusí vinu správy železniční (což zákon z r. 1869 chybně vyslovuje ve formě praesumce viny její), nýbrž naopak, že správa železniční povždy dokázati musí nevinu svou, ano nestačí tu ani

stejno jest, byl-li cestující poškozen (závazek ze smlouvy) neb byla-li poškozena jiná osoba. (Sr. nál. č. 8040., 11.074., úraz splašením koně vlakem při otevřeném zábradlí. Gl. U. W.) [Však zákonem ze dne 20. července 1894 čís. 168. (nař. 19. pros. 1894 č. 245.) bylo ustanovení to ohledně zřízenců železničních zrušeno a byli tito zákonným předpisům o úrazovém pojištění ze dne 28. pros. 1887 č. 1. a 1888 podrobeni.^{55a}] Povinnost k náhradě ani smlouvou ani reglementy (řády dopravními) napřed vyloučena býti nemůže. (Spůsobena-li škoda jiným způsobem [usmrčen-li na př. dělník neb cizinec v dílnách závodu], platí obecné pravidlo, že vinu dokázati musí škodující. Srov. č. 10.711. sb. Gl. U. W.) — Ježto tu dle §§. 1325.—1327. obč. z., ku kterým zákon z r. 1869 výslovně poukazuje, na stupni viny nezáleží, ano povinnost i bez viny vzniká, musí dráha v těchto případech nahraditi vždy plné interesse a ku žádosti strany též „bolestné“. Sr. §. 4. t. spisu.

Zejmena žádati lze (i bez zlého nakládání §. 1326.) netoliko pro zevnější poškození, nýbrž i pro vnitřní chorobu náhradu ušlého výdělku (při čemž na tom nezáleží, obdrželi poškozený z jiné strany pensi, Röhl č. 244., 269.) a při zmenšené vyhlídce na lepší zaopatření i za to odškodnění přiměřené; rovněž žádati lze „bolestné“ (§. 1325.), jehož výši soud — hledě k bolesti tělesné a sklíčení psychickému (starost o budoucnost) dle volného uvážení vyměří (sr. §§. 273., 274. soud. ř., nál. č. 14.949., 15.005. sb.); k tomu sr. Ott: Řízení soud. §. 78. a st. 179. (Může-li muž žádati za náhradu ujmy, jež mu vzešla smrtí ženy, která mu při výživě pomáhala? Nál. Röhl c. 1. to popírá; mně zdá se opačný náhled správným; sr. §. 92.; povinnost ženy jest, „dem Manne in der Erwerbung nach Kräften

důkaz pouhého casus, nýbrž potřebí důkazu casus maioris. Srov. o tom Randa: Über die Haftung der Eisenbahnunternehmungen etc. (1869). Bar v Grünh. Zeitschr. IV. str. 74., sl. 78., podotýká, že anglická a americká judikatura i bez zvláštního předpisu o „vis maior“ k týmž důsledkům dochází, ku kterýmž naše praxis dle těchto předpisů.

^{55a} Ovšem požívají zřízenci železniční dle cit. zák. z r. 1894 jistých výhod: zejména průměrný zákonný důchod zvyšuje se jim o 50%, ano při trvalé nezuživosti (Siechthum) může se jim důchod až na 120% ročního důchodu zvýšiti; jich vdově a jich dětem zvyšuje se pravidelný důchod o dvě třetiny; k tomu sr. Menzel Ger. Zeit. 1895 č. 6.

beizustehen“. Tak výslovně nový něm. zákon §. 845. — O zániku povinnosti k placení renty, když později poškozený úplně se pozdraví, nelze pochybovati. Sr. č. 13.112., kde jen důkaz byl nedostatečný. Srov. též něm. zák. §§. 845., 1617.

Výjimečnou normu zákona tohoto nelze rozšířiti na dráhy elektrické, na koňské dráhy a na parníky, jakkoliv de lege ferenda toho nejvýše potřebí jest. Srov. též Unger I. st. 94. sl., pak nález č. 14.772. sb. U. G.

Pro souvislost buďtež v poznámce uvedeny i další případy, kde dlužník v poměru obligačním omlouvati se může toliko důkazem vis maioris.⁵⁶

Výjimkou ručí se dále za nahodilou škodu v těchto případech:^{56a}

II. a) Dle §. 10. lit. b) zák. ze dne 14. září 1854 čís. 238. jsou dráhy — nehledě k tomu, zdali viny se dopustily čili nic —

⁵⁶ V obligačních poměrech ručí dlužník i za náhodu, vyjímaje moc neodolatelnou:

a) V případě závazku již stávajícího práv jest povozník dle čl. 395. zák. obch. ze ztráty neb z poškození nákladu, jestliže nedokáže, že škoda vzešla neodvratnou mocí (vis maior) neb přirozenou povahou zboží, neb nedostatečnou a zevně nepoznatelnou obálkou (čl. 395.). (Ještě návrh Hortenův III. 20. §. 24., 32. cf. III. 1. §. 76. osvobozuje povozníky a hostinské toliko v případě vis mai.; návrh Mart. a obč. zák. o tom nečiní více zmínky.)

b) Podobně ručí stát při poštovních zásilkách rakousko-německých ze škody, která stranám vzešla ztrátou, zkázou neb poškozením věcí po jízdní poště zaslaných (Fahrpostgegenstände) neb ztrátou rekomandovaných dopisů, ač nenastala-li škoda válkou, neodolatelnou mocí přírodní neb vlastní vinou zasílatele. (Srov. sml. pošt. s Německem ze dne 7. května 1872 č. 17. ř. z. z r. 1873.) Za rekomandovanou zásilku dává se náhrada 21 zl. r. č.; při předmětech po poště jízdní zaslaných nahraňuje se za libru 1 zl. 50 kr., ač není-li cena zvláště udána. (Náhrada nemá převyšovati obecnou cenu věcí.) Právo k náhradě promlčuje se v šesti měsících; promlčení přetrhuje se reklamací. Srov. čl. 16., 42. a 43. sml. ze dne 7. května 1872 č. 17. ř. z. z r. 1873 a nař. ze dne 29. října 1872 č. 154.

^{56a} Zdali v případech těchto vis maior omlouvá, jest pochybno; Unger, Jahrb. f. Dogm. 30. str. 234. p. 20. ovšem za to má, že se již dle všeobecných interpretačních zásad rozumí, že vyšší moc vždy jest exkulpací. Dle světového pošt. spolku sprostuje vis maior povinnosti k náhradě; nikoliv dle interních rak. předpisů. Sr. též Pollitzer, H. R. §. 148.

povinny nahraditi veškerou škodu, kterouž stavbou železnice na veřejném neb soukromém statku způsobí, ano dráhy ručí též za škody, kterouž později (in der Folge) (tudíž i provozováním vozby) někomu na pozemcích, stavbách etc. způsobily. (Srov. nál. č. 5192., 6458., 6832., 7469., 8148. [při zřízení příjezdu bez zábradlí], 8681. Gl. U. W.) To platí i tehdy, když práce svěřeny jsou podnikatelům, již pracují ve vlastní režii. Srov. nál. čís. 5192., 7749., též sb. Totéž platí o škodě předběžnými pracemi železničnými způsobené. §. 42. zák. ze dne 18. února 1878 č. 30. ř. zák.⁵⁷ Dle toho v případě č. 8873. sb. Gl. U. W. na základě cit. §. 10. lit. b) odsouzena byla dráha k náhradě škody, která uhelným prachem lokomotivy na bělidlu podnikatele způsobena byla (klesnutím ceny živnosti). Cfr. č. 6832. (Jinak ovšem starší praxis, srov. č. 948. [zapálení stavení, lesa jiskrami lokomotivy], 6929. a ještě č. 8568. sb. Gl. U. W., která normu §. 10. lit. b) nevztahovala na provozování vozby; podobně Krainz §. 402. Znění zákona jest ovšem obojetné: „Die Eisenbahnunternehmungen haben ferner solche Vorkehrungen zu treffen, dass die angrenzenden Grundstücke, Gebäude etc. durch die Bahn weder während des Baues, noch in der Folge Schaden leiden, und sind ver-

⁵⁷ Podobně ručíme v jistých obligačních poměrech netoliko za škodu zaviněnou, nýbrž též za škodu nahodilou, aniž by na tom záleželo, zdali náhoda jest obyčejný casus či vis maior. Tak ručí věřitel zástavní za náhodu v případě §. 460. (podzastavení zástavy); též podnikatel dráhy, jenž expropriaci ve skutek neuvádí dle §. 38. zák. ze dne 18. února 1878 č. 30., konečně ručí stát jako podnikatel pošt při zásilkách uvnitř Rakouska za škodu skutečnou, která vzešla ztrátou, zkázou neb poškozením věcí po jízdě poště zaslaných (Fahrpostgegenstände, zejména peněžních zásilek), ať si škoda vzešla vinou rak. pošt. zřízenců neb náhodou (durch irgend ein zufälliges Ereigniss). Srov. §§. 32., 40. pošt. řádu ze dne 12. června 1838 č. 280. Sb. z. s. (Ručení státu jest tu tedy přísnější než při zásilkách rakousko-německých, srov. pozn. 56. a 56^a.) Za doporučené dopisy poštou zaslané ručí stát v interním obchodu jen tehdy, když ztráta vzešla vinou rak. pošt. zřízence. Dekr. dv. komory ze dne 6. listopadu 1838 č. 302. §§. 2. a 20. a ze dne 6. února 1839 č. 307. Ručení státu jest tu tedy přísnější než při zásilkách rekom. dopisů německo-rakouských, sr. pozn. 56. Za škodu vzešlou ztrátou, zkomolením neb opožděním telegrafických depeší stát neručí. Srov. §. 4. telegr. řádu ze dne 16. července 1873 č. 130.

pflichtet, für derlei Beschädigungen zu haften.“ O vině podnikatelů nečiní se tu zmínky; norma ta jak i předešlá dá se dobře odůvodniti zvláštností a ohromností podniku železničního; přísné to ručení má též za úkol, donutiti podniky takové k opatrnosti a obezřetnosti co nejintenzivnější — nehledíc k značnějšímu (ovšem snesitelnému) nákladu. (Moment vychovávací: Baron.)^{57a}

- b) Učiní-li dobytek (neb jiné zvíře) škodu na majetku polním (Feldgut, na př. na pozemku, na úrodě, vodovodech, polních cestách atd.), musí vlastník zvířete náhradu dáti, a to i tenkrát, když dobytek svěřen byl pastýři a s jiným dobytkem ve společném stádě smíšen byl. §. 1321. (Slovo „Vieh“ §. 1321. sluší ve smyslu osnov bráti v širším smyslu: Thier; sr. pozn. 58.) Že tu není potřeby viny vlastnickovy, uznávají nálezy č. 6654. a 14.047 sb. Gl. U. W. Tak i Nippl ad §. 1321., Kutschker p. 86., Krainz, II. §. 402., Strohal, Gutacht. str. 148. (jinak Unger, I. st. 74. p. 11.); tak i §. 1561. sask. čl. 1385. fr., čl. 1154. ital. Code a nyní §. 833. něm. zák., jenž však právo k zabavení dobytka neupravuje, nýbrž otázku tu zemskému zákonodárství vyhrazuje. To plyne netoliko z obecného znění §. 1321. obč. zák., který není důsledkem §. 1320., nýbrž též z ratio legis a z vývoje historického.⁵⁸

^{57a} I tu žádá slušnost, aby podnikatel závodu v tak velkých rozměrech provozovaného a značnými výsadami nadaného jak výhody tak i rizika podniku účasten byl. Sr. Mataja I. c., Steinbach č. 30., Gierke I. c., Unger, Handeln st. 4. sl.

⁵⁸ Neboť i dle něm. práva (srov. pozn. 33.) nebylo potřeby viny vlastníka zvířete. Srov. Stobbe Priv. R. §. 70. p. 590. sl. a §. 202., str. 402. Dokladem toho výkladu jsou i předběžné kodif. osnovy, předkem Cod. Ther., jenž o tomto případě jedná v III. díle c. 22. pod záhlavím: „Von den für Verbrechen geachteten Handlungen“, welche (§. 1. n. 2.) nicht aus wahrer Schuld begangen, doch aber von dem Gesetz eine beimesentliche Schuld zu unterwalten vermuthet oder dafürgehalten wird. (Nr. 3: Der Grund dieser Dafürhaltung bestehet entw. in der Unerfahrenheit oder Nachlässigkeit dessen, welcher zu dem Schaden Anlass u. Gelegenheit gegeben, oder in einer schäd. That Derenjenigen, die unter der Gewalt des Anderen stehen.“) Cf. §. 6. nr. 31.: „woführ allemal der Herr des Viehs zu haften hat, weil ihm schon die That zur Schuld gerechnet wird, dass er nicht mehrere Vorsicht gebrauchet, um den Schaden zu verhüten.“ Sr. str. 29. Ještě určitěji zní Hortenův návrh III, 23. §. 14. „Der Eigen-

Nelze-li při škodách stádem způsobených vypátrati, či dobytek škodu učinil, právi jsou vlastníci zvířat v stádu spojených rukou nerozdílnou. (Mezi sebou ovšem rozvrhují náhradu škody dle druhu a počtu dobytka.) Srov. min. nař. ze dne 30. ledna 1860 č. 28. ř. z., kteréž v některých zemích, zejména v Čechách, na Moravě, ve Slezsku, v Haliči a Bukovině, Korutanech, Krajině, Terstu, Gorici a Istrii, Vorarlberku nahrazeno jest zemskými zákony (českým ze dne 12. října 1875 č. 76., moravským ze dne 13. ledna 1875 č. 12., slezským ze dne 30. června 1875 č. 21.)⁵⁹ Poškozený (vlastník, pachtěř, poživatel atd.),

thümer des Viehes soll jedesmal für den von demselben Jemanden zugefügten Schaden verfanglich werden, nicht nur wenn . . . er oder seine Leute . . . durch Nachlässigkeit zu dem Schaden Anlass, gegeben, sondern“ atd. . . O možnosti exculpae důkazem bezvinnosti návrh se ovšem nezmiňuje; neboť nejde tu o pravou praesumci, nýbrž o bezvýjimečný předpis zákona. K tomu sr. nyní též Brunner, Ger.-Ztg. 1898 č. 42., 43. — Výkladu našemu svědčí dále zejména §. 66 zák. lesního z 3. prosince 1852 č. 250.: „Wenn nachweislich das Vieh nur durch Bergung . . . drohender Gefahren entzogen werden konnte (Schneefucht, heftige Gewitter, Hagelschlag etc.), so ist der Vieheintrieb nicht strafbar. Hierbei verursachte Beschädigungen sind jedoch zu vergüten.“ Podobně prve zák. o polních škodách ze dne 30. ledna 1860 č. 28. (§. 27.) Srov. nál. v Jur. Bl. 1878 č. 8. — Kůň po dráze dopravovaný utekl ze stanice a způsobil v zahradě škodu. Nejvyšší soud nálezem ze 14. listop. 1877 č. 5748. odsoudil vlastníka koně na základě §§. 1321., 1322. Ovšem mohla tu ale býti též dráha žalována, srov. §§. 1326., 1320. obč. z. a čl. 400. obchod. z. — Ostatně jest znění §. 63. lesn. z. a §. 16. (resp. 15.) zemsk. zák. z r. 1875 takové, že z nich čerpá lze důvodu i pro náhled opačný. Že §. 16. (15.) zemských zák. poukazuje mimo to na §. 1315. obč. zák., není našemu náhledu na závalu; neboť ručení dle §§. 1315. a 1321. nevylučuje se na vzájem. — Že by zástavní právo dle §. 1321. vzniklé mělo přednosti před jinými, prve nabytými zástavními právy, jak tvrdí nálezy 1. a 2. stolice G. Z. 1885 č. 2. (Hradeč Štyr.), v pravdě se nezakládá; není „patrné, že zvíře předem ručí (jaksi noxae deditio) za škodu jím způsobenou“. Ani analogie §. 456. zde místa nemá. — Něm. zák. §. 833. skládá povinnost k náhradě tomu, kdo zvíře drží; vina se nevyhledává.

⁵⁹ Zákony tyto — dosti nepřesně složené — vytištěny jsou v 8. svazku sbírky Manzovy. — K ochraně polního majetku zřízení jsou přísežní polní hlídači. Pravidelně má každá obec pro svůj okršlek polní hlídače (Flurwächter) v přiměřeném počtu ustanoviti (§. 18.

rovněž i polní hlídač pod přísahu vzatý jmenem poškozeného (§. 28. česk. zák.) má dle §. 1321. právo, na samém pozemku tolik kusů zabaviti, kolik k nahrazení škody potřebí, ano když v lesích zajmutí koz, ovcí, dobytka vepřového a drůbeže, pak když na polích zajetí drůbeže není možným, dovoleno, zvířata tato i zabiti (zabitě kusy mají se pro vlastníka nechati ležet). Srov. §. 65. lesn. zák., §. 27. česk. z. o ochraně poln. maj. ze dne 12. října 1875 č. 76. z. z., moravský ze dne 13. ledna 1875 č. 12.⁶⁰ Poškozený má se však v osmi dnech s vlastníkem dobytka o náhradu smluviti, neb žalobu na soudce, resp. když jest tu trestní polní neb lesní puch (Feld-, Forstfrevel) na

česk. zák.); ale též jednotlivým gruntovníkům může se zřízení zvláštních polních přísežných hlídačů povoliti (§. 19. t. z.). Polní hlídač má za poškozeného vykonati zabavení dobytka (§. 1321. z. ob.); zabavený dobytek má odevzdati obecnímu starostovi, soukromý hlídač svému pánu a oznámiti to starostovi (§. 29.). Starosta nařídí trestní řízení pro polní puch buďsi na oznámení přísežného hlídače, buďsi na žádost poškozeného. Starosta (s dvěma radními) má v trestním nálezu též náhradu škody přičknouti (§. 37. a 40.). Odvolání podá se k hejtmánství. Škodu odhadnouti má přísežný polní hlídač, a jestli škoda 5 zl. převyšuje, soudní přísežný odhadce (§§. 38. a 39.). Převyšuje-li škoda 15 zl. a odpírá-li škůdce správnosti odhadu, má se škoda jen do 15 zl. přičknouti a škodující v příčině toho, oč více požaduje, k pořadu práva poukázati (§. 40. zák. pro Čechy, jenž náleží mezi nejnepovednější zákony doby novější!) O právní povaze puchu sr. Rudolf, v Práv. 1891 str. 405. sl., Marchet, v St. W. B. I. str. 452 sl.

⁶⁰ Z téhož důvodu přisoudil nál. G. Z. 1881 č. 11. lesníkovi právo, zastřeliti psa v lesích neb polích honičiho. (Slovo „Vieh“ béře však ve smyslu užším, totiž: dobytka užitečného nál. č. 7550. sb. Gl. U. W.; proti tomu zase č. 9708. ohledně pomínutého psa.) — Ostatek dovoluje §. 40. honeb. zák. pro Čechy ze dne 1. června 1866 (srov. podobný §. 17. pat. hon. ze dne 28. února 1786), že pán honby má právo postřeliti honící psy a kočky, potulující se dále 200 sáhů od nejbližšího domu; jinak postřelení psa kromě sebeobrany (srov. č. 7550. G. U. W.) dovoleno není. Zastřelení potulujících se (bez dohledu honících) psů v cizím revíru dovoluje též dolnorak. nar. z 27. pros. 1852, nikoli však psů uprchlých zejména na hranicích honitby; sr. č. 14.878. sb., pak č. 5745. (nedobré rozvržení právu), 6021., 7550. sb. Gl. U. W. — Vše to, co v textu uvedeno, obšírně ustanovuje již Cod. Ther. III. c. 22. §§. 18. sl.: „wollen die bishero üblichen Pfändungen auch noch fernerhin gestatten.“

správní úřad (v Čechách, na Moravě, ve Slezsku a v ostatních zemích shora uvedených, vůbec úřad obecní, srov. §. 31. česk. zák.) vznésti, sice bude povinen, zabavený dobytek vrátiti.⁶¹ To musí ostatek učiniti i tehdy, když se mu zaň jiná přiměřená jistota dá (§. 1322.), jejíž obnos obecní starosta vyměřiti může. Srov. §. 19. nař. ze dne 30. ledna 1860 a §. 35. zák. pro Čechy.⁶²

⁶¹ Toto právo k zabavování jest zbytkem staršího práva germanického, kteréž právo k svémoci (Selbsthilfe) v rozsáhlé míře uznávalo. Sesílením moci státní vždy užší a užší kladeny byly meze svémoci, až se tato konečně skorem naprosto vytratila. Srov. Gerber, D. Privatr. §§. 69. a 70.; Bluntschli-Dahn §. 102., Stobbe §. 70. Monografie: Das germ. Selbstpfändungsrecht etc. v. Naegeli (Zürich 1876); Samuelsohn Ernst, Wirkungen der Privatpfändung (1878), k tomu Krasnopolski, Mittheil. d. d. J. V. 1878 str. 101., Krit. V. Schr. 1881 IV. S. 147. Grünh. Zeitschr. XV. p. 66. p. 108. (Ordo iudicii terrae čl. 54., jehož se K. dovolává, nečiní o tom zajetí žádně zmínky; ovšem ale knih. Rozm. čl. 226. (Jir.), Vlad. Zř. čl. 477., Zř. Z. z r. 1549 čl. Q. 23. a pozdější; sr. též Brandl, Gloss. s. v. Zájem. Zachoval se však podnes právo k zajetí dobytka polní škodu způsobivšího. Srov. již Sachsensp. II. 47., §. 1.—3.; Všehrd VII. 18.; Česká městská práva, R. XXV.; O. Zřiz. Z., Q. 32.—35.; rak. Tract. de jur. incorp. XIV. §. 1.—3.; pruský L. R. I. 14. §§. 413.—464.; haličský zák. III. §. 458.; rak. zák. §§. 1321. a 1322.; saský zák. §§. 488.—494. Švýc. pr. oblig. §. 66. — Podobné právo zájmu nalézá se v právu polsk. a uhersk.; sr. čl. „abactio“ v Encycl. Ottově. Právo k zajatému dobytku jest dle německého (a švýc.) práva spíše právem retenčním (sr. Bluntschli §. 103.), an poškozený nemá věcného práva. Dle rak. zákonníka však objevuje se nám ono právo jako skutečné právo zástavní, kterémuž v obyčejné soudní cestě (žalobou a exekucí) průchod zjednatí dlužno. Tak zřejmě §. 1321. ob. zák. obč. §§. 27., 29. a 35. zák. pro Čechy a korespondující §§. ostatních zemských zákonů — tak i kompilatoři, srov. Wahlberg, G. Ztg. 1879 č. 23. a Naegeli str. 108. sq. Různost ta jeví praktické účinky, jestli na př. dobytek zabavený k vlastníkovu sběhl. (Actio hypot.) Srov. jednak Gerber, §. 71. pozn. 3., jenž neprávem kárá Zeillera III. str. 755., jednak Stubenraucha II. k §. 1321. Žaloba §. 1321. nesmí se také rovnati žalobě k spravení prae-notace, jak Kirchstettrem str. 619. se stalo.

⁶² Zavede-li politický úřad (v Čechách, na Moravě a v ostatních shora jmenovaných zemích úřad obecní) k žádosti poškozeného (neb přísězného hlídače polního) řízení trestní pro poškození či puch polní (Feldfrevel), má výnosem svým ustanoviti také

Pokud dle exek. řádu §. 251. č. 3. vyloučena jest exekuce na jednu dojnou krávu neb jediné dvě kozy neb tři ovce, jichž k uživení dlužníka a rodiny ve společné jeho domácnosti žijící potřebí jest, potud jest i zájem dobytka takového dle §. 1321. vyloučen. (Sr. Steinbach, Das Ges. v. 10. Juni 1887 p. 41. Důsledek v prakt. životě někdy dosti neutěšený!)

- c) Z pravidla majitel krotkých zvířat, zejména psů, k náhradě škod jimi způsobených jen tehdy jest povinen, když se mu dokáže, že opominul náležité opatrování zvířete (§. 1320.). Kromě případu právě uvedeného §. 1321. (škody polní) jen zámožný vlastník psa, který se pomínul, nahraditi musí útraty léčení pokousaných osob a škodu pokousáním dobytka způsobenou. (Je-li vlastník nemajetný, nahradí stát dvě třetiny, obec jednu třetinu léčebných útrat.) Veškerou škodu vlastník psa povinen jest nahraditi jen tehda, když má viny, ku př. neuvázav psa i jinak kousavého, opominuv náležitého dozoru. Dv. dekr. ze dne 11. ledna 1816 sb. pol. zák. sv. 44. Dek. dv. kanc. 17. května 1821, 7. ledna 1841 č. 491 sb. s. z. 22. září 1843.⁶³ K tomu srov. zák. ze dne 29. února

náhradu (§. 26. eod. a §§. 37. a 40. česk. zák.). Pomínul-li trest promlčením (tříměsíčním), neb nebyla-li věc vůbec vznešena na politický úřad, rozhoduje o škodě soud civilní. (§. 30. b eod. a §. 44. česk. zák.) — Vše to platí také o škodách, ježto dobyt看em způsobeny byly v lesích, při čemž toliko tu úchytku na myslí míti sluší, že se puch lesní (Waldfrevel) z úřední povinnosti tresce. Protož nařizuje §. 64. zákona lesního ze dne 3. prosince 1852 č. 250. ř. z., že se majitel lesa v osmi dnech s vlastníkem zajatého dobytka vyrovnati, aneb žádost za náhradu na politický úřad, k trestnímu vyšetřování kompetentní, vznésti má. Jen tehda, když vlastník zvířete jest neznámý, neb když nebyl spáchán čin (puch) trestní, podejž se žaloba o náhradu u civilního soudce. Srov. §§. 63., 64., 68. zák. lesního. Nesprávně Stubenrauch II. k §. 1321. str. 449.—451., neúplně Kirchstetter k §. 1321. str. 577. Zabavení dobytka nesprošťuje však žalobce povinnosti průvodní: že škoda byla činěna a mnoho-li obnáší. K tomu Rudolf I. c. Dle německého práva požívá zabavující v prvnějším směru praesumce, že vůbec škoda způsobena byla. Srov. Bluntschli I. c.

⁶³ Poučení, připojené k min. nař. ze dne 26. května 1854 č. 131. ř. z. praví sice v §. 9.: „Übrigens bleibt der Eigenthümer für jeden durch wüthende Hunde verursachten Schaden ersatzpflichtig.“ Tak i nál. nejv. soudu Jur. Bl. 1884 č. 5., Práv., 1884 str. 174.

1880 č. 35. §§. 35. a instr. 12. dubna 1880 č. 36.⁶⁴ — Také soudní judikatura vychází z náhledu, že majitel psa práv jest z pravidla toliko v případě viny. Srov. č. 2189., 13514. sb. Gl. U. W.^{64a}

- d) Za škodu zvěří způsobenou (Wildschäden) ručí pán honitby (Jagdherr), resp. v Čechách honební družstvo (Jagdgenossenschaft) nehledě k vině. Sr. §. 15. pat. ze dne 28. února 1786, 7. března 1849 č. 154.; český zák. hon. z 1. června 1866, štyrský ze 17. září 1878, vorarlberský z 31. prosince 1888. Srov. §. 5. ad 2.⁶⁵ — Při škodách honbou způsobených (Jagdschäden) platí, pokud zemské zákony jinak neustanovují, norma §. 2. pat. ze dne 28. února 1786 a §. 11. pat. ze dne 9. března 1849, že škodu nahraditi má ten, kdož honbu vy-

a č. 9708. sb. Gl. U. W. Ale minist. nález neb min. poučení není zákonem a nemůže změnití zákonné podmínky povinnosti k náhradě škody shora vytčené. Chybně opírají nálezy č. 9708. a 10.674. povinnost k náhradě veškeré škody o §. 1320.! Věcně dají se nálezy odůvodniti proto, že se vlastník psa in concreto dopustil viny. Sr. též Krainz II. str. 271. sl.

⁶⁴ Srov. znění toho i jiných dodatků k ob. z. obč. ve vydání Michla neb Gellera neb od 13. vydání: Manze neb Mercyho: Das a. b. G. B. sammt Nachtragsverordnungen, k §. 1320.

^{64a} Též Unger I. st. 72. — Jinak nález. č. 12.274. sb., jenž majitele psa odsoudil k náhradě škody, ačkoliv viny jeho prokázati lze nebylo. (Tak i 2. stolice v č. 13.514.) Důvody opírají se o osnovy shora v pozn. 58. uvedené — však zajisté nepodstatně, neboť §. 1320. (jak již Martini) zase opustil stanovisko osnov těchto a zachoval je toliko výjimečně při polních škodách. — De lege fer. sluší ovšem schváliti stanovisko něm. zák. (§. 833.), že držitel zvířete (der Halter des Thiers) bezvýjimečně ručí za škodu jím způsobenou. Sr. též Unger I. st. 72. sl., Linckelmann str. 85. Exkulpaci dopouští §. 834. něm. z. jen osobám, jimž opatrování bylo svěřeno.

⁶⁵ Mimo Čechy pokládá se za to, že v případě pachtu pachtěř škodu zvěří způsobenou nahraditi má; sr. náhl. Budw. č. 1648. a Ulbrich, Staatsr. §. 219., Marchet l. c.; proti tomu Pražák, Spory II. 269. Též škoda na mladém lese (Waldanflug) zvěří způsobená musí se nahraditi. Srov. náhl. sb. Budw. č. 87. Dle některých cizozemských zákonů nastává povinnost k náhradě škody zvěří způsobené jen tehda, když zvěř přílišně se chová (übermäßige Hegung des Wildes), srov. Stobbe §. 202. str. 408. sl.; avšak dle rak. práva na tom nezáleží. Srov. též Pražák, Spory II. st. 295. sl., Peyrer, Öst. Viertj. Schr. XII. str. 30. Strohal, Gutacht. 148.; poněkud úchylně Krainz II. §. 402.

konává. Sr. též nal. č. 359., 492. Budw. a Marchet, v St. W. B. II. st. 124. III. st. 1584.^{65a} Také při rybolovu bude povinností toho, kdož rybářství vykonává, aby nahradil škodu hlavně na pozemcích způsobenou. Srov. §. 5. ř. zák. ze dne 25. dubna 1885 č. 58.

- e) Za škodu transportem remontních (nevycvičených) koňů způsobenou ručí vojenský erár. Příslušným jest tu elektivně soud neb politický úřad.⁶⁶ Dvor. dekr. ze dne 28. července 1843 č. 726 sb. z. s.
- f) Za škody vojenským cvičením způsobené ručí rovněž erár vojenský a náhradu vyměřuje úřad politický. Srov. shora §. 2. lit. l.
- g) Sporno jest, vyhledává-li nárok k náhradě škody majitelům pozemků hornictvím (dolováním) způsobených viny podnikatelstva hor? Dle panujícího náhledu, jenž se dovolává §§. 364., 1305. o. z., §§. 170. a 222. horn. zák. není tu úchylnky ze zásady vš. ob. z. Sr. náhl. správ. soudu č. 3021. sb. Budwinski a náhl. nejvyš. soudu č. 12113 sb. U. Pf. Sch., pak Jur. Bl. 1888. čís. 28., též Leuthold, Oesterr.-Bergrecht, p. 173. sl. Naopak G. Schneider, Zur Rechtssprech. des k. k. Verwalt. G. H. (1887 str. 14 sl.), pak „Zum Bergschadenrecht“ (1893), Frankl, Jur. V. J. Sch. str. 212., Zeitschr. f. Bergr. 1892 S. 1. flg., Lederer, D. österr. Bergschadenrecht, S. 63. flg., Stupecký, Práv. 1889 str. 100 sl., hájí náhled, že dle §§. 26., 27., 84., 106., 107. hor. z. není potřebí viny podnikatelovy. Hledě k §§. 84., 106., 174. a 196. hor. z. mám náhled poslednější za pravý — jistě aspoň co se týče škody. na nemovitostech způsobené. Tak i náhl. všech stolic (nejv. s. ze 17. února 1897 č. 718) v Práv. 1897 str. 397 sl.^{66a}

^{65a} Zdali toliko zaviněná škoda nahraditi se má, jest pochybno. Pro požadavek viny sr. Pražák (II. st. 297.). Ve Vorarlbergu musí pán honitby nahraditi škodu zvěří a honbou učiněnou, zák. zemsk. ze dne 31. pros. 1888. Tak by se důsledně musilo rozhodnouti dle zásady Ungrovy v úvodu str. 15. vytčené. Náhrada za škodu zvěří způsobenou nepřislouší, opomine-li vlastník pozemku obvyklých ochranných opatření. Sr. Alter, Entsch. d. V. G. H. č. 1291.

⁶⁶ Když totiž škoda bez odkladu byla na jisto postavena.

^{66a} De lege fer. sám Leuthold l. c. navrhuje změnu ve prospěch majitelů pozemků, ano i mobiliaru; k tomu Stupecký l. c. —

- h) Spůsobí-li se osobám k lovení ryb oprávněným výkonem jiných práv k používání vod nějaká škoda, přísluší jim (toliko) právo, žádati náhradu škody (§. 19. říšsk. vodn. z., cf. §. 40. česk. Zbytečné znesnadnění rybářství sluší při tom opominouti. Zák. ze dne 25. dubna 1885 č. 58.). — Podobně musí majitel koncesovaného vodního díla (mlýnu, továrny atd.) nahraditi (nahodilou) škodu tímto vodním zřízením vzniklou, pokud na poškození takové nebylo již při úředním jednání o zřízení díla ohledu vzato. (§. 89. vodn. zák. česk. a štýrsk. [§. 19.]; ostatní zemské zákony, zejm. mor. zák. ustanovení to nemají.) (Rozšíření toho ustanovení na všechny země a všechny velkopřemyslové závody bylo by zajisté žádoucí; však de lege lata tak souditi nelze, k tomu Randa, Wasserrecht str. 61. sl. (3. vydání). (Jinak Krasnopolski, W. Ztschr. 22. str. 712. sl.)
- i) Ten, kdož pro domnělý nárok bezdůvodně žádal a vymohl prozatímné soudní opatření (zejména obstavku, arrest), musí nahraditi veškerou odpůrci způsobenou škodu, nehledě k tomu, lze-li mu viny přičítati čili nic (§. 394. ex. ř.).^{66b} — To platí rovněž při bezdůvodném vymáhání provisorních opatření pro domnělé porušení patentu (§. 112. nov. zák. o pat. ze dne 11. ledna 1897 č. 30. ř. z.). Při vyměření škody má soudce zejména hleděti §. 273. soud. řízení.
- k) Dle zák. ze dne 16. března 1892 č. 64. ř. z. musí stát nahraditi škodu osobám bezprávně odsouzeným, nehledě k tomu, dopustil-li se soudce viny čili nic.
- l) Strana, která v civilním processu podlehla (padla), musí odpůrci nahraditi nutné útraty procesní a exekuční, nehledě k tomu, dopustila-li se žalobou neb odvodem etc. viny čili

Frankl, Zeitschr. f. Bergr. 1892 st. 32. sl. zakládá náhled svůj hlavně na tom, že s Pfaffem a jinými tvrdí, že rak. právo uznává prý zásadu, že podniky sousedům škodlivé eo ipso těmto nahrazovati musí škody podnikem způsobené. Zásadu takovou však obě práva neuznávají; jen výjimkou v některých případech tak se ustanovuje. Sr. můj Eigenthum, st. 96. sl. — Příslušným jest nyní horní soud. §. 53. odst. 7. jur. normy. (Jur. Bl. 1899 č. 11.)

^{66b} Sr. „Dodatky“ na posl. str.

nic. §. 41. soud. ř., §. 74. exek. ř.; k tomu Ott, Řízení soud. §. 47., str. 225. sl.^{66c}

- m) Za škody plavbou nevázaného dříví způsobené (Triftschäden) ručí nehledě k vině povždy majitel dotčeného zařízení. (§. 34. zák. lesn. ze dne 3. prosince 1852 č. 250.; k tomu Randa, Wasserrecht st. 63.)

Ku všem případům v §§. 1.—3. uvedeným dlužno připomenouti:

Je-li více osob povinno, nějakou škodu nahraditi, kterou společně způsobily, mají, stala-li se pouhým nedopatřením, dle míry svého účastenství v poškození škodu nahraditi; nedá-li se však míra účastenství každého zvláště vypátrati, aneb byla-li škoda zúmyslně spáchána, zavázáni jsou účastníci rukou společnou a nerozdílnou⁶⁷ (correaliter) (§. 1301., 1302. a 1331.). — V případech, kde více osob bez dorozumění škodu způsobilo neb kde i škoda náhodou vzniklá hraditi se musí, právi jsou škůdcové dle poměru, v kterém škodu způsobili, a nedá-li se poměr ten zjištit, rovným dílem. Anal. §. 888. Sr. též Schuster-Schreiber, Schadenersatz str. 13. Jinak Pfaff, p. 99.

§. 4. Kterak nahraňuje se škoda.

Jde-li o náhradu škody, má vše v předešlý stav uvedeno býti; není-li to ale možné, neb dle zásad rozumného hospodářství nepřípustné, má se nahraditi cena odhadní. §. 1323.^{67a} Tu vzhází

^{66c} Důvody toho ustanovení shledávají spisovatelé v různých momentech. Předním důvodem jest úvaha, že vítězství práva bylo by neúplným, po případě illusorním, kdyby vítěz náklad sporu ze svého hraditi musel. K tomu sr. Unger, Handeln I. str. 104. sl., jenž ovšem vidí pravý důvod oné normy v tom, že náklad soudní hraditi má ten, „der die Prozessmaschine in Bewegung setzt oder hält“; týž prý jedná na své nebezpečí; prohrál-li process, prohrá i útraty. K tomu sr. různé náhledy u Georg. Neumanna Com. §. 41. st. 215.

⁶⁷ Pakli škodu nespůsobili communi consilio, nejsou dle §. 1301. právi. Srov. Pfaff str. 33. p. 99. Waldner, Gerichtskost. str. 156 Hasenöhrl p. 102., Burckhard §. 78. p. 28. Culpa lata nerovná se tu dolo. Srov. Pfaff a Burckhard l. c. Pochyben jest nál. č. 10.430. sb.

^{67a} Zákon praví v §. 1323. „nicht thunlich ist“, což nelze stotožňovati s pojmem „nicht möglich“. Srov. též §. 419. III. hal. z. a

předkem otázka v novější době silně přetřásaná: má-li se dle obč. zák. nahraditi toliko škoda materiální (majetková) či též škoda immateriální (morální), zejména bolesti psychické a fyzické poškozením vzešlé? Nelze důvodně pochybovati,⁶⁸ že se de lege ferenda za jistých kautel doporučuje civilní ochrana i zájmů neekonomických v životě soukromém relevantních a že peníze — jakožto všeobecný prostředek požitkový (Genusmittel) — i při škodě immateriální (při porušení dobré pověsti, svobody, těla, práva autorského, patentového atd.) dobře se hodí ku kompensaci neb za aekvivalent či k satisfakci pro uraženého.⁶⁹ Však všeob. občanský zákoník jen mimořádně v málokterých případech přihlíží

pruský L. R. 6. I. §. 79., 80. Sr. nál. 12.620. sb. (Nepřípustnost restituce bezprávně prodané živnosti.) Tak dobře Unger, st. 2. p. 2., Frankel, Zur Reform d. Bergschadensrechtes st. 14. sl. Till §. 288. p. 3. chce při tom i ethické a socialné ohledy uvažovati. — Také §§. 249., 250., 251. něm. z. praví, že věřitel předem žádati může uvedení v předešlý stav; když však dlužník do přiměřené jemu kladené lhůty tak neučiní aneb když by restituce s nepřiměřeným nákladem spojena byla, náhradu v penězích. Náhrada ta zahrnuje dle §. 252., 253. něm. zák. též ušlý užitek; náhradu immateriální škody žádati lze jen v případech zákonem vytknutých. Sr. Linckelmann.

⁶⁸ O tom srov. Ihering, Jahrb. f. Dogmat. 18. str. 49. sl., Lehmann, str. 74. sl., Bruns, Encycl. 3. vyd. sl., 410., zejm. Kohler, Patentrecht str. 651. sl., Pfaff, Gutacht. str. 10.—16., Strohal, str. 140. sl., Unger, Grünh. Zeitschr. 8. str. 229., Burckhard, str. 266., Lehmann, d. Schutzlosigkeit der immater. Lebensgüter 1884, ale též proti tomu Weinrich str. 219. sl. a Bähr K. V. Sch. 26. str. 751.

⁶⁹ Srov. Ihering str. 53. sl. Unger l. c. — To jest postulátem citu spravedlnosti a legislativní úvahy, že každému poškozenému dostati se má co nejúplnější náhrada (ať si již ve věcech téhož neb jiného druhu). Francouzské, italské a anglické zákonodárství zůstávají soudci velkou volnost, pokud jde o úhradu za „tort moral“, za poškozené immateriální zájmy, které volnosti judikatura v plné míře užívá; též švýc. zák. čl. 54.: „Bei Körperverletzung... kann der Richter... auch abgesehen von dem erweislichen Schaden eine angemessene Geldsumme zusprechen, čl. 55.: Ist Jemand durch andere unerlaubte Handlungen in seinen persönlichen Verhältnissen ernstlich verletzt worden, so kann der Richter auch ohne Nachweis eines Vermögensschadens auf eine angemessene Geldsumme erkennen.“ Uvažme, že na př. svedením ženské často vezdejší štěstí její na dobro jest zmařeno. A co nahrazuje se dle §. 1328.? Sr. pozn. 70^a.

k náhradě škody immateriální, a to v těchto případech: Předem při poškození tělesném (bolestné, Schmerzensgeld §. 1325.), pak při porušení majetku činem trestním neb ze svévole neb škodylibosti (cena zalíbení čili affekce §. 1331. cf. 335.); dále může dle §§. 57. a 60. zák. o právu autorsk. ze dne 26. pros. 1895 č. 198. autor literárního neb uměleckého díla (u civilního, po případě u trestního soudece) žádati netoliko náhradu škody zaviněným porušením autorského práva způsobenou — nýbrž soudece má původci kromě toho dle volného uvážení přisouditi též za způsobené ublížení a jiné osobní ujmy přiměřenou peněžní satisfakci. Podobně může soud při zaviněném porušení patentu dle zák. ze dne 11. ledna 1897 č. 30 (§§. 103., 108.) kromě náhrady úplné škody přiřknouti též přiměřené odškodnění za osobní ublížení a jiné osobní ujmy.⁷⁰ Též dle zák. ze dne 6. ledna 1890 č. 19. §§. 27.—29. o ochraně známek může soud na místě náhrady na žádost poškozeného tomuto dle svého volného uvážení přiřknouti peněžní pokutu až do 5000 zl., čímž ovšem soudci poskytnuta možnost, aby přihlížel k immateriální škodě.^{70^a}

Však z těchto zcela osamocených, výjimečných norem nelze (jak Pfaff, Gutacht. str. 10. sl., Strohal, str. 140., Till §. 288 p. 1., Krasnopolski str. 506. činí) dovozovati zásadní pravidlo, že škody immateriální vůbec ve všech případech nahrazovati se mají.⁷¹ Takovému pokusu příčí se netoliko vývoj histo-

⁷⁰ Že i v římském právu uznává se „satisfakční funkce peněz“, o tom srov. Ihering str. 53. sl. 73. Chybně tvrdil Krainz II. p. 268., že §. 1330. obč. z. zrušen byl §. 291. soud. ř. z r. 1781. Sr. v příčině patentů též Schima, Ger. Z. 1897 č. 8.

^{70^a} Dle něm. zák. (§. 847.) může poškozený v případě tělesného poškození (neb obmezení svobody) i za t. zv. immateriální škodu (à contr. majetkové škody) slušné peněžní odškodnění žádati; nárok ten jest osobního rázu. Podobný nárok poskytuje se osobě ženské, na které spáchán byl zločin neb přečin proti mravnosti neb která lstí, výhrůžkou neb zneužitím poměru závislosti k snášení tělesného obcování byla pohnuta.

⁷¹ Pfaff p. 23. „vielmehr (verlangt) unser Gesetz geradezu, es solle der Richter, wo er auf volle Genugthuung zu erkennen hat, wie der französ. Richter, nicht nur auf den Ersatz des Vermögensschadens erkennen.“ Podobně prve již Kutschker, p. 8.—10. („Genugth. = Leistung von irgend etwas Angenehmen oder Nützlichen, welche die Vergütung irgend einer an sich unersetzlichen Verletzung zum Zwecke hat;“ a tak vykládá slovo „G.“ v §. 1323.) Proti tomu indirektně Unger 8. str. 213.—228., jemuž Burck-

rický a znění §§. 1295., 1324., 1326., 1328., 1330., 1331., 1332., 1337., ježto stále mluví o náhradě majetkové (wirklicher Schade, Entgang des Gewinns etc.), nýbrž i historie redakce této hlavy obč. zák.

Cod. Ther. totiž uznává ještě při deliktech dle vzoru řím. pr. povinnost k zaplacení soukromé pokuty; sr. III. 21. c. §. 1. nr. 15.: Hier... „wird nur die aus dem Verbrechen (sc. Delict) erwachsende persönliche Verbindlichkeit zur Entschädigung u. Genugthuung des Beleidigten u. zu Abtrag der ihm zukommenden Strafe abgehandelt“. Cfr. nr. 43.: „Die sonderheitliche Genugthuung (a contr. öffentl. Gen.) enthaltet nicht allein... den Ersatz des verursachten Schadens, sondern auch die dem beleidigten Theile zukommende Strafe.“ (Nr. 44. „Geldbusse.“) Nr. 44.: „Bei nur aus leichter Schuld verursachten Beschädigungen kommt es einzig und allein auf Erstattung des Schadens an, ohne Entgeltung einer Strafe.“ Nr. 46.: Unter Schäden... „wird alle Verringerung des Vermögens begriffen, wovon aber die Beleidigung in deme unterschieden ist, dass diese eig. die Person, jene aber das Gut trifft“. Taková soukromá pokuta přisuzuje se při únosu a uvěznění, při násilí (Nothzucht) a násilném jednání (Vergewaltigung), pak při urážkách na cti. (III. 21. nr. 81.—84., 89., 220., 225.) Jinak však nahraňuje se toliko majetková škoda, ku př. při vraždě otce přisuzuje se vdově a dětem slušná výživa dle volného uvážení soudcova (i s kapitálem), nr. 73., 74. Podobně Hortenův návrh! Tento hledí jen výjimkou k nemajet-

hard §. 78. p. 37. přisvědčuje; dobře nyní též Hasenöhr, Oblig. R. II. str. 145. sl., uznává výjimky dokonce jen při bolestném a při processualních pojištěních. (Krasnopolski l. c. odvolává se též na §. 866., jenž jest ale zcela indiferentní.) Proti náhradě immaterielní škody za příčinou svedení ženské sr. G. U. W. č. 56., 652., 2471., 11.004., 14.835. za příčinou uvěznění (§. 1329.) vyslovuje se též nál. č. 5375. sb. G. U. W.: „die volle Genugthuung (Tilgung?) der Beleidigung hat der Verletzte durch die Bestrafung des Beklagten erlangt.“ Jen zdánlivě jinak nál. č. 9907. sb. ohledně konvenční pokuty (porušená pověst solidního kupce); neboť tu jde o majetkovou škodu. Za to přisuzuje nál. č. 12.365. sb. znásilněné osobě náhradu za porušenou panenskou čest, za způsobenou hanu a za zmenšenou vyhlídku zaopatření sňatkem. Že nález č. 12.190. sb. při vyměření bolestného hledí též na psychické trápení (abortion následkem pronásledování těhotné ženy), srovnává se i s naším výkladem.

kové škodě v těchže případech; sr. Horten III. 22. §§. 35.—37., 57., 104. sl. Návrh Martiniho III. 13. §§. 5.—9., 33., 41., jakož i záp. halič. zák. (III. §. 449. sl.) zrušily soukromé pokuty starších osnov; sr. §. 5. cit. „wer aber ein Privatverschulden begeht, der ladet vorzüglich die Verbindlichkeit auf sich, das zugefügte Unrecht zu heben, d. i. den verursachten Verlust zu ersetzen“; k tomu ovšem i §. 9.: „wird aber der Ersatz auch auf den entgangenen Gewinn [oder die Tilgung der Beleidigung] erstreckt, so heisst er Genugthuung.“ Slova v závorce připojil Stupan; avšak kromě případu „bolestného“ (Leidengeld, §. 34.) nedochází nemajetková ujma v návrhu tom ocenění, — ani při urážce na cti! Cfr. §§. 34.—41. Martini.

V témž záporném směru vyslovují se redaktoři obč. zák. Při poradě o §. 1328. byl totiž zavržen návrh, aby svedená ženská žádati mohla též náhradu za porušenou čest (srov. pozn. 89. a Pfaff str. 16.); dále hledě k tomu, že již haličský zák. (§§. 449.—452. III.) zrušuje actio injuriarum aestimatoria, připomíná referent Zeiller (1806): „das künftig nicht so wie bisher für Ehrenverletzungen... ein Geldbetrag gefordert werden könne, nach welchem die Ehre des Bürgers... feilgeboten wird.“ (Podobně Zeiller ve zprávě z roku 1808.)⁷² Tak i zřejmě §. 1330. obč. zák. Ale i odvolávání se Pfaffa na znění §§. 1293. věta první a na §. 1323. věta první a druhá jest bezpodstatné. Neboť §. 1293. jest tak příliš všeobecným, že o sobě postrádá praktické ceny.⁷³ (Podobně rozeznávání škod: na osobě, majetku

⁷² Srov. Pfaff sl. 19. Právě-li ale tento, že hlavní motiv toho zamítnutí spočívá v tom, že shlazení urážky diti se může jiným způsobem, totiž odprošením, odvoláním etc., přiči se tvrzení to jasným slovům Zeillerovým. Poslednější spůsoby satisfakce, o kterých se ani zákon ani protokoly nezmiňují, náležejí do oboru práva trestního a nemohou odčinit, co se stalo („Zurückversetzung in den vorigen Stand“ §. 1323.). Ostatek doznává Pfaff st. 22. sám odpor v protokollech v příčině uražení na cti a na těle (bolestné). Srov. ještě Trümmel v Práv. 1885 p. 150. sl.

⁷³ Aneb možno-li tvrditi, že se slova §. 1293. („Rechte“) vztahují též na rodinná práva, na osobní práva, na př. zneužívání kostelního sedadla, titulatury etc., neb jakékoliv poškození těla? Protož nál. č. 14.835. sb. nedal místa žalobě o zaplacení „bolestného“ za příčinou těžkého porodu, ježto tělesné obcování není ještě o sobě tělesným poškozením (Verletzung) ve smyslu §. 1325. Jest §. 1293. z těch paragrafů, jichž teoretický obsah náleží jedině „ad cathedram“!

a cti způsobených, Cod. Ther. III. 21. §. 1. nr. 16., a v návrhu Hortenově III. 22. §. 1. naznačuje jen podklad, nikoliv předmět náhrady. (Chybně Pfaff Jur. Bl. 1887 č. 41.) Ze slov §. 1323., že předkem má se vše uvést v předešlý způsob, nelze pro náhradu immateriální škody ničeho získati, ježto taková restituice při těchto škodách bývá rovněž nemožnou neb nepřipustnou jako při škodách materiálních.⁷⁴ Co se konečně týče domnělého uznání náhrady morální škody v druhé větě §. 1323.: (der Ersatz wird „wofern er sich aber auch auf den entgangenen Gewinn und die Tilgung der verursachten Beleidigung erstreckt, volle Genugthuung genannt“, záhadná slova tato neznamenaají snad jakýsi třetí druh náhrady, nýbrž znamenají dle historie redakce a ve smyslu doktriny a terminologie v čas vzniku obč. zákoníka panovavší tautologicky: Tilgung der verursachten Rechtsverletzung, či volle Genugthuung für verursachten Schaden.⁷⁵ Tomu

⁷⁴ Pfaff str. 20. sl. chce z té věty kořistiti v příčině urážky na cti a porušení osobní svobody. Podobně Till, §. 289. str. 217. a Krainz II. §. 396.: „Privatrechtliche Verbindlichkeit des Beleidigers zur möglichsten Wiederherstellung der Ehre durch Widerruf (§. 1323.) und zum Ersatz des positiven u. negativen Schadens — ohne Unterschied, ob die Beleidigung dolos oder culpos war.“ — Však faktum urážky neb přestálé vazby nelze odčiniti (in den vorigen Stand zurückversetzen) odprošením etc. (srov. pozn. 72). resp. zjednáním svobody. Srov. mimo to nál. č. 8566. sb. Gl. U. W., a Unger 8. str. 220. (Cod. Ther. a návrh Hortenův ovšem ještě předpisují: Widerruf, Abbitte, Geldbusse; III. 21. nr. 220. sl., III. 22. §. 104.; však již návrh Martiniho III. 13. §§. 39.—41. připouští toliko žalobu o náhradu škody: — „erfolgt nun daraus wirklich ein Schaden“ etc.; pokuty přisuzují se ústavu pro chudé.) Ostatek i slovo „Schätzungswert“ v §. 1323. — hledíme-li k §§. 304.—306. — ukazuje k tomu, že jde o škodu v penězích ocenitelnou. Konečně nelze, jak Krainz I. c. tvrdí, při urážce na cti vždy žádati plné interesse; naopak: dle alternativní skladby §. 1330.: „Schadloshaltung oder volle Genugthuung“ řídí se objem náhrady dle pravidla §. 1324. Že za urážku cti nelze žádati peněžní náhradu (a. injur. aestimatoria), uznává i Krainz I. c. Připustná byla by však žádost za náhradu majetkové ujmy při poškození dobré pověsti kupce neb živnostníka, na př. roztrušováním nepravé zprávy o jeho insolventi etc. Sr. nál. 9907. v pozn. 71.

⁷⁵ Pfaff, Gutacht. str. 15. sl. a 90. sl. a Zeitschr. 8. str. 613. až 700. chce sice z protokollů redakčních v práci velmi pilně dovozovati, že těmito slovy §. 1323. vytčen jest mimo stupně: *damnum*

výkladu svědčí: porovnání §§. 1323. a 1324. s osnovou Martiniho III. 13. §. 9. a s posledním návrhem III. §§. 425.—428. (sr. shora str. 77),⁷⁶ a zejména s §§. 1331 a 1332., jež znají toliko dvojí stupeň objemu náhrady (*damnum em. a lucrum cessans*); svědčí kommentar referenta Zeillera III. str. 758., 766., jenž o trojím druhu náhrady ničeho neví; svědčí dále učení a názvosloví školy práva přirozeného, které jak i kompilatoři každé kulposní neb dolosní porušení práva nazývají „urazením osoby“ (*Beleidigung, Kränkung — Verletzung, Beschädigung*);⁷⁷ svědčí dále znění pruského *landrechtu* (I. 6. §§. 7.—10.).⁷⁸ Konečně svědčí

et *lucrum* ještě třetí stupeň náhrady, totiž že „dostučinění“ zahrnouti má v případě doli (a toliko doli) též „shlazení učiněné urážky“, tedy mimo majetkovou náhradu zvláštní náhradu za „pocity bolesti“. (*Satisfaction . . . für die Schmerzgeföhle*, str. 15.) Navrhoval prý Haan (2. června 1806): *der boshafte Beschädiger hat Ersatz, Vergütung und Genugthuung, der (Grob)fahrlässige hat Ersatz und Vergütung zu leisten*; tomu (prý) přisvědčili ostatní členové komise a dle toho usnešení (mit Rücksicht auf diesen Beschluss) byl (prý) §. 1323. tak redigován, jak nyní zní. Však takové usnešení se nestalo (Ofner, II. st. 193.) a mínění Haana nedošlo výrazu v znění zákona; třetí stupeň Haanem navržený zmizel ve skladbě §. 1323. a při takovém odporu mezi redaktory a zákonem jest vodítkem naším jedině zákon. Srov. hlavně Unger, 8. sv. Grünh. Zeitschr. str. 211. až 228 (das dritte Glied . . . ist nicht bloss in der Fassung des §. 1323. „verkürzt“, sondern „erstickt“). V §§. 1323. a 1324. máme tudíž jen dvojí, nikoli trojí stupeň objemu náhrady. Tak nyní též Schiffner §. 133. str. 36., Burckhard §. 78. p. 37., Hasenöhr I. st. 147. p. 29.; též náhled hájil jsem již v dřívějších vydáních tohoto spisu. Srov. též nál. č. 5375. sl. Gl. U. W. — Odvod Pfaffův 8. str. 654. (vyd. sep. str. 1.—38.) v té příčině nic podstatně nového neuvádí. O náhledech komentátorů srov. pozn. sled.

⁷⁶ §. 428.: „Der (leviter) Nachlässige (wird) nur zur Schadeschaltung, der Boshafte aber auch zur Genugthuung verurtheilt.“ K tomu srov. §. 425.: „Das gröbste Versehen . . . wird, wenn es um Ersatz zu thun ist, auch als Bosheit ausgelegt.“

⁷⁷ Doklady na to přivádí v hojně míře Unger 8. str. 226. sl. Též úřední rejstřík k obč. zák. poukazuje sub v. „Beleidigung“ na slovo „Verletzung“. Sr. též návrh Martiniho III. 13. §. 50. Přes to trvá Pfaff 8. str. 54. (666.) na tom, že „Beleidigung“ znamená jen dolosní poškození. Cf. násl. pozn.

⁷⁸ §. 8. Wer Jemanden ohne Recht Schaden zufügt, der kränkt oder beleidigt denselben.“ §. 7.: „Zu einer vollständigen Genugthuung gehört der Ersatz des gesammten Schadens und des entgangenen

proti Pfaffovi i okolnost ta, že právě v případě bolestného (§. 1325.) a v ostatních případech, kde se nahraňuje škoda imaterielní (str. 75.), není potřeba dolosního činu, nýbrž že stačí i nedopatření.⁷⁹ Vůbec ale bylo by dle znění §. 1323. naprosto nemožno, obmeziti „Tilgung der... Beleidigung“ na případ dolosního činu, kdežto zákon (§. 1324.) nerozeznává, praví, že v případě doli a culpa latae dáti se má „úplné dostiučinění“ (§. 1324. cf. 1323.).⁸⁰

Co do otázky, v jakém objemu škoda nahrazena býti má, ustanovuje ob. z. obč. (uchyluje se tu od práva římského),⁸¹ ve smyslu teorie předešlého století, patrně z chvalitebných ohledů slušnosti, následovně:

1. Spůsobena-li vzešlá škoda nižším stupněm viny (menším nedopatřením, culpa levis), budiž pouze škoda skutečná čili pozitivní (damnum emergens) napravena, a sice: byla-li zejména hmotná věc porouchána, zmařena nebo ztracena, pouhou obecní cenou odhadní (§§. 1325., 1322. a k tomu §. 305. ob. zák. obč., t. zv. gemeiner Werth) — a to prostřední obecní cenou.^{81a}

Gewinnes.“ Cfr. §. 10.: „Wer einen andern aus bösem Vorsatz oder grobem Versehen beleidigt, muss demselben vollständige Genugthuung geben.“ Též Codex Ther. III. díl cap. 21. §. 1. č. 11.—15. sl. bere „Beleidigung“ ve smyslu „Verletzung“.

⁷⁹ Unger l. c. Tu pak Pfaff VIII. str. 69.—73. (výt. separ.) shledává modifikaci domnělého pravidla §. 1323., že se „shlazení urážky“ diti má toliko při dolosním porušení. Ale i v ostatních případech, kde výjimkou a nepochybně nahraňuje se imaterielní škoda (str. 75.), vyskytuje se tatáž domnělá modifikace („Specialbestimmung“). Podivné pravidlo, které vskutku nikdy se neuznává.

⁸⁰ Srov. Unger, 8. str. 213. sl., jenž ještě str. 217. k eventualní nesrovnalosti §. 1323. a §§. 202., 932., 1040., 1047., 1120., 1121. obč. z. poukazuje.

⁸¹ Dle římského práva nahraňuje se vůbec vždy škoda a ušlý užitek nehledě k stupňům culpa. Tot aspoň panující náhled. Jinak Ihering, Schuldmoment (Vermischte Schriften I. p. 215. sl.), jenž hlásí se spíše k zásadě našeho ob. zák. obč.: Nur dolus verpflichtet zum Schadenersatze, die culpa nur innerhalb gewisser Grenzen. Srov. L. 43., 44., D. 19. 1., L. 13., §. 1. D. 8. 2., L. 40. pr. D. 39. 2. Zásada římsk. práva jest ovšem důslednější; však někdež není logické dovozování de lege ferenda pochybenější než v oboru nahražování škod.

^{81a} Zničení pracovní síly — tudíž náhradu budoucího výdělku pokládáti dlužno za damnum emergens. Tak dobře návrh Martiniho

2. Spůsobena-li však škoda z hrubé nedbalosti (culpa lata) aneb z úmyslu (dolus), buď mimo to nahrazen i zisk ušlý (lucrum cessans), tedy budiž úplně dostiučiněno. Jedná-li se zejména o poškození neb zmaření věci, buď úplně nahrazena mimořádná (zvláštní) cena věci, t. j. cena, kterouž věc má hledě k zvláštním poměrům poškozeného. §. 305. cfr. §. 1331. (ausserordentlicher, besonderer Werth).

K č. 1. a 2. Byla-li škoda spáchána činem, trestním zákonem zapovězeným, nebo svévolí nebo škodylibostí, nahraď se nejen cena obecná, resp. cena zvláštní (interesse), nýbrž i cena zvláštního oblíbení (pretium affectionis) §§. 1324., 1331. a k tomu §. 305. ob. zák. obč. (Že tato kvalifikace činu, zejména trestnost i při levis culpa vyskytnouti se může, o tom nelze pochybovati.⁸²)

III. 13. §. 36., jenž předkem přisuzuje výživu a dodává: „es gebührt auch, ... wenn dabei ein böser Wille vorgewaltet, vollständige Genugthuung.“ — Starší osnovy ani v tom směru nečiní rozdílu. Sr. ještě pozu. 85a. — Proto nesouhlasím s nál. č. 1421. sb. Gl. U. W., kde škoda, která závodem způsobena byla zmenšením hnací síly vodaí, pokládána byla za lucrum cessans.

⁸² Dle výkladu Pfaffa, str. 94.—97. měli kompilatoři (i Pratobevera, Zeiller a j.) za to, že §§. 1331. a 1332. jsou toliko (zřetelnějším) opakováním obsahu §§. 1323. a 1324. (Tak i naši komentatoři.) Však tomu tak není! Jak jsem již ve starších vydáních toho spisu uváděl a nyní Pfaff l. c. obšírněji dokazuje (srov. též Hasenöhr, str. 264.), jednají §§. 1323. a 1324. o objemu náhrady škody; za to jednají §§. 1331. a 1332. o měřítku náhrady zejména při porušení věcí hmotných (dle okolností i práv, na př. rybářství). Srov. Pfaff sl. 93. sl., Unger 8. str. 216. sl. Ovšem jest základní myšlenka (odměření náhrady dle stupňů viny) v paralelních normách jednak §§. 1323., 1324., jednak §§. 1331. a 1332. důsledně provedena; totiž při nedopatření nahraňuje se cena obecná, při dolus a culpa lata cena zvláštní (ježto tvoří část t. zv. interesse), ano v obou případech nahraňuje se při kvalifikované vině (na př. soutěži trestného skutku a hrubého provinění neb zlého úmyslu) cena zvláštní affekce. Srov. Pfaff str. 96.—98. (jenž ale cenu zvláštní a interesse stotožňuje) a Unger str. 216. Smíšením obojího stanoviska se strany kompilatorů vysvětluje nám, že §. 1323. nesprávně mluví o náhradě „odhadní ceny“ (Schätzungswerth) místo „škody“ a naopak že zase §. 1331. mluví o „ušlém zisku“ místo „zvláštní (mimořádné) ceně“. Ale právě toto pojmání redaktorů a parallelismus obou skupin paragrafů jest, jak Unger str. 216. dobře připomíná,

Ježto povinnost k náhradě nastává činem rušebním, lze již od této doby žádati též úrok z prodlení. Sr. nář. č. 6259., 9885. sb. Gl. U. W.

Právody sporných skutečností posoudí soud dle volného svého uvážení, pečlivě uváživ výsledek celého projednání a dokazování. (§. 272. civ. pr.) Jest-li prokázáno, že straně náhrada škody přísluší, však obnos náhrady jen nepoměrnou obtíží neb nikterak dokázati nelze, může soud — pominuv nabízených důkazů — obnos ten dle volného svého uvážení vyměřiti — vyslechnuv třeba prve jednu stranu pod přísahou o okolnostech pro určení obnosu rozhodných. (§. 273.) Sr. nyní hlavně Ott, Říz. soud. §. 78. a §. 79. str. 94. Předpisy čl. 27. obch. z. (firma), §. 62. zák. autor. (právo autor.), §. 29. zák. známek. a §. 109. zák. o patentech, dle nichž soudu o existenci a obnosu náhrady dle volného uvážení rozhodnouti může, jeví se nyní jen jako důslednosti zásad §§. 272. a 273. nov. soud. ř.

Nahrazení škody v objemu celém (damnum emergens et lucrum cessans) nazývá se „dostiučiněním“ (Genugthuung) §. 1323. Týž §. 1323. mluví také „o zahlazení učiněné urážky“ (Tilgung der Beleidigung). Dokázali jsme již shora, že tím nelze rozuměti jakousi zvláštní satisfakci za škody immaterielní, nýbrž nadbytečné důraznější opakování pravidla, že v případě hrubé nedbalosti neb zlého úmyslu škoda (majetková) úplně zhlazena býti má. Možná, že někteří kompilatoři tím (ač nedůsledně) mínili „bolestné“ (srov. na př. Zeiller, Comm. IV. str. 757., 761.), neb cenu affekce, neb slušné dostiučinění za utrpenou hanu v případě §§. 282. a 291. soud. ř. z r. 1781, když žádost za obstarávkou neb provisorní uvěznění měla konečný výsledek nepříznivý. (Tak Krainz §. 139.) Žádným způsobem nemají slova ona významu praktického a soudní judikatura jim významu takového nikdy nepřipisovala.⁸³

vážným dokladem náhledu, že §§. 1323. a 1324. neznají (jak Pfaff míní) trojí stupňování náhrady, jinak musel by §. 1331. důsledně při každém dolosním poškození naříditi náhradu ceny affekce! — Konečně budiž dodáno, že §. 305. slovem „mimořádné“ ceny vyznačuje a) cenu zvláštní — hledě k zvláštním poměrům majitele ustanovenou a b) cenu zalíbení; obojí cenu dobře rozeznává §. 1331., což redaktoři nevzděcky přesně činili (srov. Pfaff pozn. 286. a 297.); zdali slovo „ausserord. Werth“ znamená tu neb onu cenu (srov. na př. §. 378.), dlužno dle principu §. 1331. cf. §. 335. posuzovati.

⁸³ Unger 8. str. 226. sl. Die Worte sind nur „discursiver Natur“, též Schiffner, Hasenöhr, Burckhard l. c. ... Náhledy našich

Dle pravidel těchto sluší rozhodovati, co zákonník tam, kde o „nahrazení“ vůbec mluví, slovem tím rozumí, zdali totiž pouhé napravení škody (damnum emergens), či úplné dostiučinění (id quod interest). §§. 1323.—1325.^{83a}

Výjimečně dlužno při závazcích z nedovolených činů nehledíc na stupeň viny, povždy plné interesse nahraditi, totiž:

- a) Bylo-li někomu na těle ublíženo (poraněním, způsobením nemoci etc.), nebo vzešla-li z ublížení smrt. §§. 1325.—1327.⁸⁴ (Zásadu tu uznává též nový zákon o povinném pojišťování dělníků proti úrazům ze dne 28. prosince 1887. č. 1.) Ano zde musí se mimo to k žádosti poškozeného také „bolestné“ s okolnostmi se srovnávající zaplatiti, při čemž netoliko na bolesti fysické, nýbrž i na útrapy psychické (zahanbení, starost o výživu rodiny etc.) zřetel brátí sluší. Sr. nář. 12190., 12365., 13305. sb.⁸⁵ Při zúmyslném neb

starších spisovatelů jsou velmi různé a nejasné. Srov. přehled náhledů u Pfaffa, 8. str. 629. (18. sep. výt.) sl.: „Ein erfreuliches Bild ist es nicht!“ (Pfaff str. 22.) Někteří myslí, jako Zeiller str. 761., a Krainz §. 139^b. na „bolestné“ neb na cenu affekce neb na §§. 282. a 291. soud. řádu.

^{83a} To platí zejména o náhradě, kterouž soudní úředníci obmeškáním povinnosti byli způsobili; sr. nář. č. 9705. sb.

⁸⁴ Toto mé tvrzení nyní úplně dotvrzují protokoly komparační komise, ježto Pfaff, Zur Lehre v. Schadenersatz 1880 pozn. 312. uveřejnil; redaktoři chtěli v případě §§. 1325.—1327. prostě (schlechtweg) přisouditi plnou náhradu; tak zejména v případě §. 1327; „es soll der Wittve und den Kindern des Getödteten voller Ersatz geleistet werden... folglich dass ihnen Alles ersetzt werde, was sie vorhin genossen.“ — Redaktoři pokládali dále zejména za zbytečný dodatek Zeillerem navržený, že náhrada náleží i tehda, když pozůstali mají vlastní jmění neb požívají jiné podpory. Sr. nyní též Ofner, Prot. II. st. 441.; Krainz II. §. 394.

⁸⁵ Ze obnos bolestného ustanoví soudce dle rozumného svého uvážení, a že nemá tedy místa přísežné slyšení stran (prve přísaha oceňovací), vysvítá z toho, že bolest vůbec v penězích oceniti nelze. Srov. také Stubenrauch II. str. 455. a můj shora uvedený spis str. 17. p. 18. Srov. dále rozh. nejv. soudu ve sb. Gl. U. W. č. 4446., 2653., 12.190., 12.365. Pro urážku osobní nelze bolestné žádati; tamtéž č. 2075., ovšem ale pro reální poškození na těle (bití), třeba nebylo zůstavilo stop viditelných. Srov. č. 2935., 7556., též Právn. 1884 str. 728. (pohlavek) a č. 8127. (nákaza syfilit). — Bolestné žádati lze i tehda, když poškození stalo se zvířetem, ač jsou-li tu jen podmínky §. 1325. sl. Srov.

svévolném ublížení musí dále i k tomu hleděno býti, zdaž osobě, zejména pohlaví ženského, zohyzdění, které jí zlým nakládáním (Misshandlung) způsobeno bylo, co do lepšího opatření na překážku býti může. §. 1326. (Dle toho, že zák. ze dne 5. března 1869 o úrazech železničních dovolává se výslovně §. 1326., soudíme, že tu na případné zohyzdění vždy zřetel bráti dlužno; neboť o „zlém nakládání“ v obvyklém slova smyslu při takových úrazech sotva kdy může býti řeči.)

č. 5744., 12.274. sb. Gl. U. W. a Hruza, Mitth. d. d. Jur. V., 1879 p. 127. rovněž i tehdy, kdy poškození se stalo úrazem železničním (sr. str. 62.). Nárok na zaplacení bolestného jest ostatek právem zcela osobním a nepřechází tedy na dědice poškozeného. Sr. §. 1325. „ihm auf Verlangen“, též Pfaff, Zeitschr. 8. str. 76. O „bolestném“ zmiňuje se teprve návrh Martiniho III. 13. §. 34.; sr. str. 77. Novější návrhy zákonů nepřijaly více tento výrůstek středověkého práva, jehož stopy již v 15. věku se objevují a který na základě trest. zák. „Carolina“ (náhrada za torturu!) a učení Carpowa širšího uznání došel. Sporno jest, má-li žaloba o bolestné povahu žaloby poenalní neb náhradní. Někteří (Seitz, Unters. über die Schmerzensgeldklage [1860], Bruns, Encycl., Baron, Pand. p. 140. [3. vyd.], prvé i Unger II. str. 365. N. 16. a též já v starším vydání) jsou náhledu prvnějšího, jiní (Wächter, Die Busse bei Beleidigungen u. Körperverletzungen 1874 str. 73. sl.) míní, že má obojí ráz; jiní konečně, zejména Windscheid (4. vyd. — jinak prvé) §. 455. N. 31., Kohler, Patentr. str. 639. sl., Stobbe §. 203., Pfaff, Schadeners. str. 15. sl. a Zeitschr. VIII. 68. sl., též Unger, v Grünhutově Zeitschr. VIII. str. 221., Burekhard §. 78. p. 6. a většina rak. komentátorů pokládají bolestné za náhradu: „Satisfaction für die dem Beleidigten erregten Schmerzgeföhle.“ Tento náhled nemůže se vyhnouti té zvláštlosti, že pocity bolesti fyzické neb psychické nahrazují se penězi; slova „Genugthuung. Satisfaction“ berou se tedy v širším smyslu, „že pocit bolestný ukonejší se pocitem příjemným“ (Windsch.) a že peníze: „als das allgemeine Genussmittel“ jsou též: „allgem. Entschädigungsmittel“. Dle toho náhledu nelze odůvodniti pomínutí nároku smrti poškozeného, pokud to pozitivně (srov. §. 1325.) ustanoveno není. (Srov. Kohler p. 654. proti obecnému náhledu.) Tolik ale ovšem připustiti dlužno, že bolestné dle historického vývoje a dle názoru obecného lidu i judikatury (č. 5744.) má povahu „náhrady“ (nikoliv trestu), jak nyní dobře Unger a Kohler vykládají. Že poslednější ráz de lege ferenda jest správnějším, o tom srov. též Unger 8. p. 18. a Strohal, Gutacht. str. 6. — Německý obč. z. (§. 847.) zůstává soudci volnost, přisouditi poškozenému k žádosti jeho při tělesném poškození přiměřenou peněžní náhradu vedle úhrady škody majetkové.

Poškozenému tedy povždy nahraditi dlužno: netoliko útraty za léčení, nýbrž i ušlý výdělek, a stane-li se k výdělku neschopným, i výdělek, který mu budoucně ujde (srov. obdobu §§. 5.—9. zák. o povinném pojišťování dělníků z r. 1887, pak nálezy č. 2653., 13305. sb. Gl. U. W.); ano k žádosti poškozeného zaplatí se mu i přiměřené „bolestné“. (§. 1325.) Náhrada dává se tu ve způsobě důchodu či výživného (Rente, Alimento. §§. 652. a 1418.), ač jestliže se strany neshodnou, že náhrada dáti se má v kapitálu. Srov. nál. č. 9276. sb. Gl. U. W., nál. č. 1157. r. 1895 příl. Just. Min. Bl.; nál. č. 13. st. 35. v Röhl: Eisenbahn. Ent. a druhá stolice v případě č. 9599. sb. Pochybno, zdaž ustanovení toho neb onoho způsobu náhrady zůstaveno v případě rozepře dobrému zdání soudcovu, jak tvrdí nález nejvyššího soudu ze dne 28. srpna 1884 č. 7083. v Ger. Zeit. 1885 č. 17. a nál. č. 9598. sb. Gl. U. W.^{85a} — (Zák. z r. 1887 o povinném pojišťování dělníků [§§. 5., 6., 8.] nařizuje imperativně, že náhrada při zranění záleží v důchodu, který se po čas neschopnosti k výdělku vyplácí; za tou příčinou vyšetří se výdělek, jež zraněný měl v posledním roce, co zaměstnán byl v podniku; třistanásobný průměrný denní výdělek pokládá se za roční výdělek. [Převyšuje-li tento obnos 1200 zl., nečítá se přebytek §. 6.] Za plat pokládají se také tantiémy a naturalní požitky. [§. 8.]^{85b} Smlouva, aby se cena důchodu

^{85a} Cod. Ther. a návrh Hortenův přisuzují poškozené vdově a dětem při vraždě (Mord) i vlastnictví kapitálu, z něhož se sustentace platiti má; kromě toho případu vyhražují škůdci vlastnictví kapitálu. Sr. Cod. Ther. III. 21. str. 73.—75., 80., Horten III. 22. §§. 29.—34., poukazující při tom na volné uvažování soudce: „entgangenen Gewinns oder Verdienstes nach Ermessen des Richters zu entschädigen“.

^{85b} Roční výdělek účiů, volentérů atd., kteří pro neúplný výcvik nemají výdělku nebo toliko nižší, vyměří se nejmenším obnosem výdělku dělníků toho zaměstnání, však nejvýše sumou 300 zl. — Důchod činí:

a) jestli zraněný zcela k výdělku neschopným, 60% ročního výdělku,

b) jestli částečně k výdělku neschopným, přiměřený díl toho (60%) důchodu, však na nejvýše 50% ročního výdělku,

c) zraněný nemá nároku na náhradu, způsobil-li úraz úmyslně při práci (§. 7.). (Předpisy tyto a et b jsou patrně úchyly z občanského zák. §§. 1325. sl.) Sr. hlavně Menzel, Unfallversicherung §. 67. sl., též Lukáš, Práv. 1895 str. 805. sl.

vyplatila v kapitálu, jest jen tenkrát platnou, když k ní svolí obec k chudinskému zaopatření oprávněnce povinovaná. §. 41. Jest-li oprávněncem cizozemec a přebývá-li v cizině, může jej pojišťovna odbytí přiměřeným kapitálem. — Dle něm. z. §. 843. má poškozený vůbec jen nárok na důchod; však z „důležitých důvodů“ může žádati za odbytné ve spůsobu kapitálu.)

V případě usmrcení zaplatiti dlužno netoliko útraty nemocí a pohřbem⁸⁶ sběhlé, nýbrž nahrazeno buď i osobám těm, jež zemřelý vyživovati povinován byl, na příklad vdově a pozůstalým dětem,⁸⁷ dle okolností i ascendentům vše to, co jim tím ušlo (princip §. 1327.), a to bez rozdílu, mají-li osoby ty vlastního jmění čili nic, neb přísluší-li jim nárok na výživu neb důchod též na třetí osobu (na př. pojišťovnu) čili nic.⁸⁸ Povinnost ta trvá potud, pokud by byla trvala povinnost zemřelého; při tom po případě hleděti dlužno k pravděpodob-

⁸⁶ Srov. nyní i §. 7. zák. z 28. prosince 1887; též Pfaff-Hofmann Comm. II. p. 49. pozn. 17. a protokoll kompil. kom. ze dne 3. pros. 1807. Ofner, II. 441. sl., též Strohal, str. 167. (Jinak Winiwarter, IV. str. 587., protože útraty pohřební každým (?) případem vzházejí.) Tak i §. 1491. sask. a §. 844. něm. zák. Též útraty obvyklých hodů pohřebních (Leichenschmaus) musí se nahraditi. Srov. č. 5431. sl. Gl. U. W.

⁸⁷ Toliko mauželským dětem? Tak násl. nejv. soudu č. 5477. Gl. U. W. = Jur. Bl. 1874 č. 47., jenž odvolává se na §§. 42. a 165. obč. zák. Ale i nemanželské dítě má práva na výživu atd. §§. 166. násl. obč. z. Tak výslovně též §. 7. zák. ze dne 28. pros. 1887. Tak i plen. násl. nejv. soudu ze dne 14. ledna 1896 č. 24., Ger. Z. 1896 č. 20. proto, že §. 1327. vyslovuje princip, jehož obdobně užívati dlužno. — Že by toliko vdova a děti práva k výživě měly, nikoli i osoby jiné k alimentaci oprávněné (na př. rodiče §. 154.), tvrdí Steiner, Haftpflichtsfrage S. 24., a Strohal str. 167., tak i násl. č. 9276. sl. Gl. U. W.; však znění zákona dlužno dle průhledné intence zákonodárcovy extensivně vykládati. Dobře nalezl nejv. soud v č. 8040. sb. Gl. U. W., že náhradu žádati mohou i rodiče usmrceného, které tento vydržoval. Tak nyní též §. 7. zák. z 28. prosince 1887 při donuceném pojišťování. — Nelze nepřipomenouti, že návrh Martiniho III. 13. §. 36., vyhradiv právo vdově a dětí, dodává: „dieses ist ebenfalls von andern Personen, die aus solchem Erfolge Verlust liden, zu verstehen.“ Proč slova ta později byla vynechána, není patrné.

⁸⁸ Sr. pozn. 84.

němu trvání života usmrceného. Povinnost k výživě pomíjí, kdy přestane neschopnost k výdělku. (Cf. §§. 6., 7. a 39. zák. z 28. prosince 1887, násl. č. 9276 sb. Gl. U. W., kdež dětem usmrceného strážníka do 18., resp. 20. roku přiřknut důchod měsíčních 15 zl. vespolek.^{88a} Srov. bližší výklad v mém „Haftung der Eisenbahn-Unternehmungen“ str. 17.—19.) To vše platí zvláště při zabití, ochuravění a pochromení následkem nehod železničních. Zákon ze dne 5. března 1869, jenž se k §§. 1325.—1327. táhne.

Byl-li kdo odsouzen k placení peněžního důchodu pro usmrcení neb tělesné poškození neb pro obmezení svobody, může soud, když zajištění budoucího placení toho patrně vyhledává, k žádosti naříditi též zajištění důchodu. (§. 407. soud. ř. Za toto zajištění lze dle potřeby i později žádati. §. 407.) Zajištění staniž se dle §. 56. civ. ř. soudním složením tuzemských cenných papírů, podpůrně i tuzemskou zákonnou hypotekou (§. 1373.) neb solventním rukojmím (§. 1374.); složením nabude věřitel zástavní právo.

Za delikt považuje ob. zák. obč. i svedení a obtěžkání osoby pohlaví ženského, zejména pokud se dotýče náhrady útrat slehnutí a šesti neděl. §. 1328.^{88b} „Svedení“ („Verführung“) jest tu jen tehda, jestli ženská (třeba by nebyla pannou) toliko

^{88a} Důchod obnáší dle §. 7. zák. z r. 1887 o náhradě úrazu

a) pro vdovu až do její smrti neb opětného provdání 20⁰/₀, pro vdovce, pokud jest neschopen k výdělku, 20⁰/₀; pro každé manželské dítě do 15. roku 15⁰/₀, a když oba rodiče ztratilo, 20⁰/₀; pro nemanželské dítě do 15. roku 10⁰/₀ ročního výdělku.

b) pro ascendenty, byl-li zemřelý jediným jich živitelem, až nuznými býti přestanou, 20⁰/₀ ročního výdělku. Důchody dohromady nemají převyšovati 50⁰/₀ ročního výdělku §. 7. — Důchody platí se na měsíc napřed. §. 37.

Vyměření obnosu důchodu jest ovšem úchylnou z občanského práva. O případné plné náhradě sr. §§. 45.—47., §. 5. č. 5. t. spisu a Lukáš na u. m.

^{88b} Svedení a souvislý tím porod nelze o sobě vřaditi do kategorie tělesného poškození, jak by se dle marginalní rubriky §. 1325. zdáti mohlo, nýbrž jest deliktem samostatným. Sr. násl. č. 14.835. sb. Něm. zák. (§. 825.) pojí všeobecně povinnost k náhradě škody již k faktu „svedení“ osoby ženské, ano dopouští tu i náhradu immateriální škody, když spáchán zločin neb přečin proti mravnosti, neb když svedení dalo se lstí, hrozbou neb zneužitím poměru závislosti (§. 847.).

křivým předstíráním, na příklad slibem manželství, nadějí v tom směru učiněnou atd., aneb zneužitím poměru závislosti k obcovaní přivedena byla. (Srov. č. 371., 1836., 3697., 6977., 10.813. sb. Gl. U. W.: es genügt, wenn auch nur Hoffnung auf Verhelichung gemacht wurde; týž nález uznává v příčině té důkaz z indicí.) — Náhradu za porušení panenství (Deflorationsgebühr) ženská svedená žádati nemůže. Srov. judikát nejv. soudu čís. 32. — Za to dle zásady §. 1324. a dle analogie §§. 1325. a 1326. není vyloučen nárok na náhradu za zmenšenou vyhlídku na zaopatření sňatkem; neboť svedení s oplozením spojené pokládati sluší za úmyslné neb aspoň hrubé poškození osoby (§§. 1293., 1328.) a zavazuje tudíž k náhradě majetkové škody dle všeobecného měřítko §. 1324.; k tomu pojednává zákon o tomto deliktu pod rubrikou: „o tělesném poškození“, čímž přípustným jeví se obdobné užívání §§. 1325. až 1327. (Sr. též Stubenrauch k §. 1328., Krainz §. 397.)⁸⁹ Viz nál. č. 11.003., 12.365., 13.305. sb. Gl. U. W., kde přisouzeny tímto důvodem značné peněžní náhrady; proti tomu nález č. 11.004 téže sb. (Praha) a jud. č. 32. Zejména přisuzuje nález repert. č. 164. (č. 15.099. sb. Gl. U. Práv. 1897 st. 163. sl.) svedené matce, pokud tu jest trestní skutek

⁸⁹ Pfaff str. 16. a VIII. str. 37. hájí se svého stanoviska náhled, že i za uraženou čest náhradu žádati lze. Proti tomu — co se týče náhrady cti — srov. pozn. 72. a nálezy č. 56., 652., 2471., 2716. Gl. U. W., hlavně judikát č. 32., též Krainz §. 397. pozn. 4. Však s Pfaffem v tom se srovnávám, že dle znění všeob. §§. 1323. až 1325. není vždy vyloučena náhrada za zmenšenou vyhlídku na zaopatření (srov. obdobný §. 1326.). Proti tomu obmezují mnozí: Zeiller, Winjarter, Kirchstetter ad §. 1328. nárok svedené ženské na odškodnění v tomto §. vytčené; rovněž i starší nálezy č. 652., 680., 846., 1004. sb. Však úsudek tam vážený a contr. z §. 1328. jest nedůvodným; odvolání na protokolly bylo by nemístné, ježto důvod majoritou redaktorů udaný na náhradu tuto zajisté se nehodí. Dobře nál. č. 11.003. sb. Gl. U. W. Nejde tu o čest, nýbrž o škodu majetkovou. — A. utrpěvši při těžkém porodu velikých bolestí pohledávala na svědci svém mimo náhradu výloh porodu též bolestné; drubá stolice povolila, nejvyšší soud zamítl žalobu, poukazuje na §. 1328.; §. 1325. na ten případ se nehodí. Práv. 1878 p. 32., nál. č. 2741. a 14.835. Gl. U. W. — V případě č. 8127. (nákaza svedené syfilit. nemocí) bylo též bolestné přisouzeno. — O vývoji náhrady té v obecném právu srov. Stobbe III. §. 201.

§. 506. tr. z. (svedení slibem manželství), plné zadostučinění (náhradu za ztracenou čest [?] a za zmenšenou nadějí na vdaní) poukazuje k tomu, že prvá věta §. 1328. nemá na mysli případ tento (trestního skutku), který naopak ve smyslu druhé věty §. 1328. řešiti dlužno dle všeobecného znění §. 1324. Tak již Krainz §. 397. — Že redaktoři povinnost k náhradě shledávali v porušení smlouvy (Vertragsbruch sc. des Eheversprechens), jest ovšem nerozhodné. Srov. Pfaff, Mat. p. 47. Při sezení dne 2. června 1806 minorita redaktorů navrhovala též náhradu za uraženou čest a zmenšenou vyhlídku na vdavky, což však majorita zamítla: „weil (?) der Ersatz mit Gewissheit nur (?) in den verursachten Kosten . . . angegeben werden könne.“ Mimo to se redaktoři obávali lstí a klamů, kdyby se další náhrada povolila: „es würde ein Feld für Intriguen, Koketterien (!) und listige Speculationen offen gelassen.“ Ofner, Prot. II. str. 195. — Cod. Ther. a návrh Hortenův nařizovaly dle kanon. práva při každém mimomanželském zplození, že otec buď matku za manželku vzítí, buď ji slušně obvěniti musí. Cod. III. 21. nr. 90. sl., Horten, III. 22. §§. 41.—45. Duc aut dota! Návrh Martiniho III. 13. §. 37. prikazuje toliko: „Wer eine Weibsperson zum Falle bringt . . . muss vor Allem die Niederkunfts-kosten bestreiten“ (u. die Vaterspflichten erfüllen).

- b) Též při obmezení osobní svobody (§. 1329.) má se vždy nahraditi plné interesse. Ovšem tu bude obyčejně jednání úmyslné nebo z hrubé nedbalosti pošlé.⁹⁰ (Něm. zák. §. 847. dopouští tu i náhradu immaterielní škody)
- c) Poruší-li se právo původce (auktora) výrobku buďsi literárního, buďsi uměleckého (i fotografie), musí škůdce vinu mající vždy plné interesse nahraditi, ano soudce má i za osobní příkoří přisouditi dle volného uvázení přiměřenou peněžní náhradu. (§§. 57., 60. zák. ze dne 26. pros. 1895 č. 198.)

⁹⁰ Dle sl. „Privatgefangennehmung“ na stupeň viny nelze klásti důrazu. Srov. též Pfaff str. 20. sq. a 107. pozn. 312. Jinak Krainz, II. §. 395. Ideální škoda za případnou hanbu atd. se nenahrazuje. Srov. též nál. č. 5375. sb. Gl. U. W. též Krainz, I. c. (Stubenrauch ad §. 1329. chtěl užívati zde anal. §. 282. starého soud. ř. billige Genugthuung für . . . Schimpf).

- (V případě nezaviněného porušení autorského práva žádati lze toliko za vydání obohacení. §§. 61., 62. téh. z.)⁹⁰
- d) Podobně ustanovují §§. 103., 108. zák. ze dne 11. ledna 1897 čís. 30., že ten, kdož vinou porušil patent, poškozenému nahraditi musí škodu a ušlý užitek, ano že soud též přiměřenou peněžní úhradu za osobní ublížení a jiné osobní ujmy (Kränkungen u. a. persönliche Nachteile) dle volného uvážení přiřknouti může. (Při porušení nezaviněném může poškozený žalovati jen o vydání obohacení. §. 108.)
- e) Byl-li straně nárok, pro kterýž jí povoleno bylo opatření prozatímné (§§. 378. sld. civ. proc.), pravoplatně odepřen, musí též dle exek. ř. §. 394. t. z. odpůrci nahraditi veškerou majetkovou ujmu. Že se tím rozumí plné interesse (alle Vermögensnachtheile), to uznávají též vládní odpovědi k tomu článku; jinak: Bum, J. Bl. 1898 čís. 52.
- f) Při porušení známkového práva žádati může poškozený náhradu plného interesse. (§§. 27.—29. zák. ze dne 6. ledna 1890 čís. 19.)

Ustanovení ob. zák. obč. o všech ostatních případech jsou pouze důsledným provedením zásad výše uvedených. Srov. zejm. §§. 1330.—1332.

O případném dělení škody, když obě strany viny mají (§. 1304.), srov. str. 29. sl.

V případech, kde ručíme za škodu vinou třetích osob způsobenou, řídí se objem náhrady dle stupně viny, kterouž přičítati lze tomuto třetímu (toť obsaženo v povaze ručení za třetí osobu);⁹¹ pokud ale třetí osobě viny přičítati nelze (na př. §§. 1309.—1310.), dle stupně viny naší. V případech, kde někdo práv jest z náhody, povinen jest nahraditi vůbec jenom skutečnou škodu (arg. §§. 1325., 1332. concl. a maj.), leč by v tom kterém případě zřejmě ustanoveno bylo, že se nahraditi má i ušlý užitek (tak zejména v případech §. 3. lit. číslo I. a II. a).

Obč. zákonník (podobně i pruský) uchyluje se od římského práva v tom:

⁹⁰ Sr. Adámek, O právu autorském (1898) str. 64., Mitteis, Literatur-artist. Urheberrecht (1898), str. 133., jenž dobře uznává, že není tu potřebí dolosního jednání (§§. 51., 57., 60.).

⁹¹ Chybně vyměřila první stolice v případě č. 6057. objem náhrady dle stupně viny principalovy u zřízení pomocníka (culp. in eligendo).

1. že vymáhá ve všech obligačních i neobligačních poměrech též stupeň pozornosti a pilnosti (diligentiae), ustanoviv, že škůdce povždy z téhož stupně viny (culpa levis) práv býti má (§§. 1295. a 1297.), kdežto zajisté přirozenost věci a slušnost toho vymáhají, aby v obligačních poměrech stupeň pilnosti, jež v jednom každém poměru vynaložiti dlužno, dle zvláštnosti poměru vyměřován byl;
2. že objem náhrady činí závislým na stupni viny, kdežto by se z pravidla vždy úplné interesse nahrazovati mělo, kdykoliv povinnost k náhradě škody nastala. V obojím směru kráčí právo římské vůbec důslednější, však dle našich ethických a socialních názorů ne vždy přiměřenější cestou.⁹²

Přestupky uražení na cti, na těle atd., o kterých se zmiňuje §. 1339., náležejí do oboru trestního práva. Nahrazení morální škody žádati nelze. Sr. str. 77. sl. Pochybným jest dnešní význam poslední věty §. 1339., jenž menší injurie přikazuje trestní pravomocností politických úřadů. O tom srov. pojednání Trümmla v Práv. 1885 str. 182.—195. Týž přichází hlavně na základě četných protokollů kompilační kommisie k následujícímu výsledku: Dv. dekret ze dne 30. srpna 1806 č. 787. sb. z. s. ustanovuje, že takové menší přestupky, které nejsou dle všeob. trestního zákona trestuhodné, mají se trestati dle analogie trest. zák., ovšem sazbou nižší. Tento dv. dekret, jemuž nyní odpovídá min. nař. ze dne 30. září 1857 č. 198. ř. z., předpokládá existenci zvláštních předpisů, kterými se takové činy za trestné prohlašují; r. 1806 byly tu v různých zemích různé takové předpisy starší; ale předpisy ty byly občanským zákonníkem zrušeny. Nezbyvá tedy než za to míti, že dotčený

⁹² Srov. o té otázce Unger, Syst. §. 102., Strohal, Gutacht. 162. V době novější ujal se sice směr na domnělé slušnosti se zakládající, jenž objem náhrady chce v soulad uvésti se stupněm viny škůdcovy. (Tak hlavně Ihering, Vermischte Schr. str. 215. sl., též Pfaff, Gutacht. str. 90. sl. 101. a nyní poněkud též Unger Handeln I. str. 1. p. 2.) Však neodporuje to též slušnosti, že škodu (třeba jen částečně) nésti má poškozený, jenž žádné viny nemá? Odůvodnění lze však modifikací pravidla římského dle volného uvážení soudcovského v případech culpa levis. Srov. Strohal, Gutacht. str. 163. sl. Velkou míru volnosti zůstává soudci čl. 5. švýc. zák. „Art u. Grösse des Schadenersatzes wird durch richterliches Ermessen bestimmt — in Würdigung sowol der Umstände als der Grösse der Verschuldung.“

předpis §. 1339., jenž takové menší injurie přikazuje trestní pravomocností politických úřadů, jest rázu konstitutivního, že totiž nahražovatí má ony starší zrušené předpisy. Tak za to má i doktrína a nepřetržitá praxis, po mém náhledu zcela správná.⁹³

Názor ten jest nyní dotvrzen též předběžnými kodifik. pracemi a protokolly. Cod. Ther. III. 21. nr. 189.—238. jedná totiž obšírně ve zvláštním článku „Von Ehrenhändeln, Schandbriefen“ etc., přikazuje kompetenci ve věci té jak v soukromém tak trestním směru soudu civilnímu a vyměřuje tresty velmi přísné (srov. čl. 222.: vězení i mnoholeté); podobně i návrh Hortena, III. 23. §§. 104. až 121. Trestní předpisy tyto měly nastoupiti na místě starších provincialních norem, jež uvádí Harrasowský, Cod. Ther. III. str. 371., 372. A totéž stanovisko zaujímá i osnova Martiniho III. 13. §§. 45., 41. („Hat aber die Ehrenkränkung keine schädlichen Folgen gehabt, so steht doch dem Amte des Civilrichters zu, den Beleidiger mit Geld, mit Arrest oder anderen Bussen zu züch-

⁹³ Jiného náhledu Kleinschnitz, Práv. 1885 p. 685. sl., jenž za to má, že §. 1339. není rázu konstitutivního, nýbrž potahovacího, a že každým způsobem zrušen byl článkem I. trest. zák. z roku 1852, a podobně Girtler von Kleeborn v Ger. Z. 1898 č. 10. Však §. 1339. praví: „und wenn sie zu keiner dieser Klassen gehören“, — má tudíž ráz konstitutivní. — Obchodník A. urazil obchodníka B. tím způsobem, že jemu v zapečetěném listu naň odeslaném hrubým způsobem nadával. Za tou příčinou podal B. na A. žalobu u hejtmanství okresního, který odsoudil A. pro urážku na cti ve smyslu §. 1339. ob. z. obč. a min. nař. ze dne 30. září 1857 č. 198. ř. z. k peněžitě pokutě 5 zl., eventuálně k trestu na svobodě a k náhradě nákladu žaloby 11 zl. 35 kr. Místodržitelstvo však zrušilo tento náleze trestní, majíc za to, že k povaze urážky na cti ve smyslu §. 1339. ob. z. obč. a §§. 488., 491. str. zapotřebí jest, aby urážlivá slova pronešena byla veřejně neb aspoň naproti osobě třetí. Však ministerstvo vnitřa zrušilo opět náleze z dne 2. října 1878 č. 12.301. rozhodnutí místodržitelství a zachovalo v moci náleze okr. hejtmanství, poněvadž §. 1339. ob. z. obč. vůbec zapovídá urážeti jiného na cti, tudíž právem zde užito bylo min. nař. ze dne 30. září 1857 č. 198. ř. z. a poněvadž zcela nerozhodno jest, kterakým způsobem definují urážku na cti §§. 488. a 491. zák. trestního. Srov. Práv. 1879 str. 395. sq., též nejnov. Práv. 1884 str. 778. (rozh. min. ze dne 6. srpna 1884 č. 12.833.). — Jest uveřejnění dopisů urážkou na cti? O tom sr. Steinbach, Eigenth. an Briefen 1879. (k tomu Vid. Zeitschr. 1879 p. 212.); §. 1339. jen tehda průchodu má, když tu jsou vůbec podmínky injurie.

tigen.“) Dle toho, jakož i dle protokollů (Ofner II. str. 196. sl.) nelze o tom pochybovati, že §. 1339. jest rázu konstitutivního; toliko kompetence byla napotom změněna ve prospěch úřadů politických. Z důvodů těch (již 1890 v tomto spise uvedených) hájí týž náhled Neugröschl v Ger. Z. 1898 č. 13., dovolávaje se mimo to dekretů dolnorak. vlády ze dne 13. března a 11. června 1812. proti Girtlerovi Ger. Z. 1898 č. 10., k čemu redakce dobře připomíná, že není nápadné, že specialní delikt urážky na cti §. 1339. mimo trestní zákon vytčený přikázán byl kompetenci polit. úřadů, ježto do r. 1852 těžké policejní přestupky náležely rovněž k jurisdikci úřadů těchto.

§. 5. Jak se právu k náhradě škody průchodu zjedná.

Právu k náhradě škody budiž průchod zjednan pořadem žaloby u civilních soudů k tomu příslušných. §. 1338.^{93a} Výjimky z toho pravidla máme ohledně náhradních nároků z poměru státních úředníků z úředních jednání v oboru jich působnosti vykonaných.⁹⁴ Pro taková úřední jednání nelze státní zřízení

^{93a} Zaloby z náhrady škody náležejí vůbec ku příslušnosti obecného soudu, pokud elektivní forum hospodářství (§ 87. jur. n.) neb majetku (§. 99. tr. z.) výhody neposkytuje. Však náhradu za tělesné úrazy při provozování železnic způsobenou pohledávati lze výhradně při obchodním soudě sídla podniku neb toho obvodu, kde úraz se přihodil. Sr. shora str. 51. pozn. 54. a Ott, Ř. sd. § 33. č. 6

⁹⁴ Tvrdí-li strana v žalobě, že škoda způsobena byla bezprávním jednáním úředníka mimo úřední působnost vykonanou, náleží soudu, aby i o této otázce jakož praejudicialní rozhodoval. Ovšem může soud usnésti se dle §. 190. sd. ř. na přerušeni sporu, jestliže již zahájen o jest u správního úřadu řízení v příčině otázky praejudicialní. (Sr. Pražák, str. 344. p. 12, Ott, Říz. sd. §. 9. str. 28. a výjimky tam blíže uvedené, hlavně ohledně náhradní povinnosti obcí dle §. 37. zř. obec. viz též shora str. 53.). V příčině náhradního nároku dle §. 19. zákona o vzorcích ze dne 7. pros. 1858 č. 237. platí nyní tuším jedině §. 191. ř. sd. — Ostatek náležejí spory náhradní soukromoprávního rázu ku příslušnosti soudu. Sr. nál. říšsk. s. č. 152. sb. Hye, též náleze č. 6249. sb. Gl. U. W. (zpronevěření kauce z pachtu honebního berním úředníkem); ovšem rozcházejí se často náhledy o povaze takového nároku; o tom Pražák, Spory o příslušnosti I. str. 145., 156., 212. pozn. 5. a téhož Rak. právo ústavní III. §. 261. Zejména náležejí tedy i žaloby obce na představeného,

u soudu žalobami stíhati (dv. dekr. ze dne 14. března 1806 č. 758.), vyjímaje jediné případy: že soudní úředník neb zřízenec způsobí straně škodu porušením úřední povinnosti (zák. ze dne 12. července 1872 č. 112., §. 600. ř. soud.) neb že ministr státním soudním dvorem pro nezákonný úřední úkon byl odsouzen (zák. ze dne 25. července 1867 č. 101. ř. z.). K tomu sr. shora str. 54. sl. lit. f, Ott, Říz. soud. §. 9. i. f. a Pražák, Právo úst. §. 261. str. 433. sl.⁹⁴

Ačkoliv o náhradních nárocích z pravidla soud civilní rozhoduje, naléztí může po případě o náhradě škody i soud trestní, opírá-li se totiž nárok o čin trestní, kterýmž škůdce vinným uznán byl, a sice v tak zvaném řízení adhaesním (Adhäsionsprozess).⁹⁵ Srov. §§. 4., 47., 365.—379. řádu trest. ze dne 23. května 1873, ježto nastoupily na místo §. 1340, kteréž předpisy ostatek šetří principu v §. 1340. prostě vysloveného: Připojil-li se totiž poškozený soukromý účastník (Privatbetheiliger) v přípravném vyšetřování (§. 172. tr. ř.) k řízení trestnímu^{95a} a může-li se náhrada škody na základě trestního vyšetřování bezpečně určití, má soud trestní v nálezů trestním o ní nález učiniti; jinak odkaž soud škodujícího, aby právo k náhradě hledal pořadem práva civilního. §§. 260., 365. a 366. ř. tr. Z poslednějšího nálezů nemá odvolání místa. Nechtěl-li by poškozený přestati na náhradě, kterou mu úřad trestní v nálezů trestním vyměřil, může rovněž nastoupiti cestu pořadu práva civilního. Totéž platí i tenkrát, když škůdce v řízení trestním nebyl uznán za vinna. §§. 366. a 372. tr. řádu.⁹⁶

aby kladl účty o správě jmění jím vedené, dále i žaloby té neb oné strany na zaplacení toho, co účet v její prospěch vyžaduje k lepšímu, na cestu právní. Dotyčné obvyklé provisorní nálezů autonomních úřadů nemohou býti základem exekuce. Srov. nálezů správ. soudu Sb. Budwinski č. 741. a četné u Pražáka uvedené nálezů, též Práv. 1882 str. 263., 1884 str. 267. — Pochybený jest nález č. 11.521 sb. Gl. U. v příčině praejudicialní otázky; správně: Práv. 1898 str. 421.

⁹⁴ Další výjimka mohla by se připustiti, kdyby otázka viny a povinnosti náhradní již příslušným správním úřadem byla rozhodnuta a jednalo se toliko o objem náhrady škody.

⁹⁵ Srov. Rulf, Handb. des Strafproc. 1884 str. 192., Janka, Mittheil. d. d. JV. 1878 str. 16., 23. sl. Storch, Říz. trest. §§. 34. sl.

^{95a} To ovšem neplatí o řízení disciplinárním, sr. Ott I. str. 19.

⁹⁶ Může tu býti bezprávní civilní, ačkoli tu není činu trestního. Srov. §. 1331., Storch, Řízení trestní rak. §§. 34., 35., jenž dobře k tomu poukazuje, že dle §§. 4. a 366. 2. tr. ř. škodující jen tehda odkázán býti má na pořad civ. práva, když se to vidí ne-

Ostatek není civilní soudce vázán osvobozujícím nálezem trestním; týž může tedy náhradu přisouditi, ačkoliv trestní soud škůdce obžaloby sprostil (srov. č. 7571., 7768., 11.832. — jinak však č. 13.268. sb. Gl. U. W.). Neboť podmínky trestuhodnosti a zodpovědnosti civilní nesrovnávají se vesměs.^{96a} — Ovšem jest ale civilní soudce dle §. 268. říz. soud. vázán odsuzujícím nálezem trestního soudu v příčině otázky, jest-li tu čin trestní, komu čin ten přičítati dlužno a jest-li tu kauzální souvislost mezi činem a škodou; nemůže tedy soud civilní žalobu o náhradu škod zamítnouti, když obžalovaný pro škodný čin trestně odsouzen byl. Srov. nález č. 2719., 7768., sb. Gl. U.; Ott, Říz. s. §. 8. str. 20.; chybně č. 11.119. (Tak výslovně již Cod. Ther. III. 22. §§. 64., 65. a návrh Hortena III. 22. §. 27.; Cod. §. 65. praví: „denn nach dem peinlichen Verfahren wird eine weit mehrere Klarheit, Verlässlichkeit u. Überzeugung als nicht (!) bei dem bürgerl. erfordert.“) Dlužno uvážiti, že v příčině trestní viny jest tu již res judicata; conclusio a majori jest neodvratná!^{96b} Připustiti lze v příčině obnosu náhrady, která trestním nálezem do jisté maximalní výše přiřknuta byla, ovšem též přísězné slyšení stran (prve přísahu oceňovací; sr. č. 10.909. sb. Gl. U. W.). Však soud může dle §. 272. říz. soud. obnos ten dle volného svého uvážení vyměřiti, když by obnos nikterak neb jen nepoměrnou obtíž dokázati lze bylo.^{96c} Opominul-li poškozený připojiti se k řízení trestnímu, nevylučuje se tím nárok jeho, žádati náhradu pořadem práva soukromého. Sr. č. 5815.^{96d}

z bytým z té příčiny, že jest potřeba dalšího dovedení. Toliko dle zák. o lichvě z r. 1881 §. 8. musí soudce zároveň lichevní jednání prohlásiti za neplatné. Ostatek platí řízení adhaesní též při deliktech, jich stíhání vyhrazeno soukromému žalobci. Srov. Storch p. 149., jenž podrobně otázky důkladně řeší. Srov. dále Rulf, Strafproc. str. 335., nález. Jur. Bl. 1880 č. 47. Kabat, o proc. cywil. §. 107.

^{96a} Sr. Storch str. 153. p. 3.

^{96b} Dle toho soudím, že princip §. 268. civ. řádu platí též ohledně trestních nálezů správních úřadů, na př. ohledně lesního pychu. Jiného náhledu Ott, str. 21.

^{96c} Sr. Ott, Říz. sd. §. 79. — Že by civilní soud vázán byl řečeným nejvyšším obnosem, jak nález č. 10.909 za to má, nesrovnává se po mém soudě s §§. 366. a 372. tr. ř.

^{96d} Odsouzený může se dovolávati změny výroku trestního soudu o náhradu škody toliko obnovením trestního řízení (§. 358. tr. ř.) neb žalobou o obnovu řízení před soudem civilním hledě k průvodům nově nalezeným. §. 530. čís. 7. říz. soudn. Srov. Ott I. str. 19. sl.

Dle §. 191. civ. pr. může (však nemusí) soud přerušiti řízení civilní, jest-li tu podezření trestného skutku, jehož vyšetření a odsouzení rozhodného má vlivu na řešení civilního sporu. Přerušeni to jest tedy fakultativní a soud nepřerušil řízení, jestli že rozhodné faktum i civilním řízením snadno na jisto postaviti lze, na př. při padělků listiny. Přerušeni doporučiti lze jen tehda, když trestuhodnost činu jest podmínkou rozhodnutí civilního neb když stav skutkový jest tak složitým, že průkaz pravdy toliko trestním vyšetřováním na jisto postaviti lze, na př. při křivé přísaze, při křivém seznání svědka nebo dle okolností v případě §. 1328. o. z. a §. 506. trest. z., když nárok opírá se o svedení ženské přípovědi manželského sňatku. Sr. v podstatě též Schauer, G. Z. 1898 č. 6., Ott §. 8. st. 21.⁹⁶

Výjimkou vyměřeno jest pro náhradní nároky řízení zvláštní, a to pro případy následující:

1. Pro syndikátní žaloby §. 1341. ob. zák. obč. Srov. čl. 9. zák. ze dne 21. prosince 1867 č. 144. a zák. 12. července 1872 č. 112. a §§. 600. sl. říz. soud. — K tomu přichází též řízení dle zák. ze dne 25. července 1867 č. 101. o zodpovědnosti ministrů.⁹⁷
2. Pro škody honební.
3. Pro škody na polním neb lesním majetku způsobené.
4. Pro škody na poště vzniklé.
5. Pro škody úrazem způsobené v případě povinného pojištění dělníků a úředníků dle zák. ze dne 28. prosince 1887 čís. 1. Ř. Z. 1888.
6. Pro škody překročením policejního řádu přístavního (Hafenpolizeiordnung) způsobené. Srov. §. 48. nař. ze dne 14. března 1884 č. 33.
7. Pro škodu bezprávním odsouzením způsobenou.
8. Četné jsou případy, kde soud v řízení soudním a exekucním přisuzuje náhrady k návrhu stran neb z povinnosti úřední prostým usnesením; sr. na př. §§. 49.—51. řádu s. §. 155.

⁹⁶ Trestní soud může jen v jediném případě žádati, aby přerušeno bylo řízení civilní, totiž když jde o to, zdali sporná pohledávka nezakládá se na lichvevním jednání. §. 11. zák. z 28. května 1868 č. 47. a čl. XI. č. 3. říz. s.; sr. Ott I. str. 22.

⁹⁷ O syndikátní žalobě má již Cod. Ther. III. 21. nr. 179. sl. obširných předpisů; též Hortenův návrh III. 22. §§. 9 sl.

ex. ř. (škodu relicitací vzešlou), §§. 168., 301., §. 394. (škodu bezdůvodným prozatímným opatřením vzniklou); výklad případů toho druhu ovšem jen v souvislosti s dotčenými zákony jest možným.

Ad 1. Spůsobil-li soudní úředník (konceptní neb manipulační) neb soudní sluha neb notář jako soudní kommissař neb přísedící soudní znalec, neb spůsobili-li berní úředníci neb sluhové ohledně soudních deposit neb sirotčích peněz v úřední činnosti své porušením (zanedbáním) úřední povinnosti některé straně škodu, kterouž opravnými prostředky soudního řádu (na př. odvoláním) napravit nelze, může zkrácená strana náhradu škody pořadem žaloby žádati, a sice buďsi na úředníku vinu majícím, buďsi na státu, buďsi na obou zároveň. Srov. §. 1. zák. ze dne 12. června 1872 č. 112.; čl. VI. č. 4. jur. nor., §. 600. ř. soud.⁹⁸ To platí zejména tehda, když nezákonným způsobem osobní vazba nařízena neb prodloužena byla. (§. 27. t. z. a čl. 8. zák. ze dne 21. prosince 1867 č. 142.) Že i neznalost neb neúplná znalost práva odůvodniti může žalobu tu, jest patrné; srov. motivy: „Unerfahrenheit des Richters“; též nál. č. 12.673., 13.137., 15.322. sb., zejména při nedostatečné správě pupillárních peněz čís. 12.728., 15.322. (podpurné ručení soudu §. 265. obč. zák.). — Úředník práv jest jako hlavní dlužník, stát jako rukojmě a plátce (srov. §. 1. cit. a §. 1357. ob. zák. obč.). Podává-li se žaloba na úředníka, potřebí dokázati, že týž dopustil se porušení úřední povinnosti; podává-li se však žaloba na stát, stačí důkaz, že porušení práva státi se mohlo jedině porušením povinnosti úřední se strany některého úředníka toho soudu, jenž úřední jednání řídil. (§. 2.) Zakládá-li se porušení v usnešení soudu kolegiálního, lze vinníky jen tehda žalovati, když je žalobce cestou řízení trestního seznal. (§. 3. a §. 6.) Pokud onen zákon nic zvláštního ne-

⁹⁸ Srov. Pražák v Právniku 1872 str. 477. sq., R. v. Canstein. Civ. Proc. I. p. 354. fg., Ott, Ř. sd. §. 9. str. 32., Neumann, Comm. str. 1054. sl. Sem náleží také případ, když úředník soudní proti zákonu nařídil uvěznění osoby. Srov. §. 27. cit. zák. — Soudní sluha zpronevěřil obnos, jež mu exekut odevzdal, aby zamezil, zabavení. Dle Jur. Bl. 1888 č. 12. zamítly obě stolice žalobu věřitele na stát o náhradu, jednak proto, že sluha není k přijímání peněz oprávněn (tudíž prý neporušil [?] povinnost úřední), jednak proto, že věřitel nepozbyl práva na svého exekuta; jedině tento byl poškozen. Důvod první zajisté jest lichým.

ustanovil, platí o náhradě škody předpisy ob. zák. obč. K tomu sr. nál. 9705. sb. Gl. U. W. Žaloby o náhradu škody mají strany vrchnímu soudu zemskému podati. §. 1341. ob. zák. obč., §. 8. cit. zák., §. 600. ř. soud. Soud může řízení přerušiti do skončení řízení disciplinárního. (§. 601. s. ř.) Podrobnější předpisy o regressu státu na úřednících obsahují §§. 19.—25. zák., k tomu nál. č. 8888 sb. Gl. U. W. Také o regressních těchto nárocích rozhoduje soud; cesta administrativní jest vyloučena. (§. 21.)

Dle zák. ze dne 25. července 1867 č. 101. může se každý ministr před řádným soudem pohnati k náhradě škody, kterou způsobil činem, jež státní soudní dvůr za protizákonný prohlásil; i tento soudní dvůr může naléztí o náhradě škody, ač-li obnos škody a osobu poškozeného na jisto postaviti lze. §. 4, 6. a 24. t. z.

Ad 2. Zákon honební pro Čechy ze dne 1. června 1866 (srov. štyrský ze dne 17. září 1878), rovněž dotyčně starší zákony (srov. str. 70.) zaručují vlastníkovi pozemku náhradu za škodu, jíž zvěří neb honbou utrpěl. Náhrady za škodu honbou způsobenou může žádati majetník pozemku od toho, kdo k výkonu honby oprávněn jest; za škodu pak zvěří způsobenou od pána honitby, resp. v Čechách od honebního družstva (Jagdgenossenschaft). O nároku náhrady za obojí škodu soudí v Čechách pětičlenný soud smírčí. Každá strana sobě vyvolí po dvou rozsudích, jimž pátý, jež okresní zastupitelstvo na tři léta volí, předsedá. Neužila-li do tří dnů některá strana volebního práva svého, volí za ni předseda. Výkon rozsudku povoluje soud, jež spolu o podané mu stížnosti zmateční za příčinou zanedbání předepsaných náležitostí rozhoduje. §§. 45. a 46. hon. zákona. Kompetence tato a řízení není novým řádem soud. (§§. 582., 587. sl.) změněno, ježto upraveno jest zvláštními zemskými zákony. Srov. též G. Neumann, Comm. st. 1036. — Velmi různé a dosti sporné jsou předpisy novějších zemských zákonů v ostatních zemích. Vyjímaje Moravu a Horní Rakousy (z. 1895) jsou ve smyslu pat. z 28. února 1786, též štyrsk. zák. z r. 1878 — politické úřady kompetentní, rozhodovati o takových nárocích. Na Moravě a v Hor. Rak. rozhoduje, podobně jako v Čechách, soud smírčí; na Moravě lze proti nálezu nastoupiti cestu právní, — v Hor. Rak. lze se odvolati k polit. úřadu, v poslední instanci k ministerstvu orby. Sr. mor. zák. z 20. pros. 1895, St. W. B. III. st. 1583. (Marchet).⁹⁹

⁹⁹ O předmětu tom: K. Peyrer, Zur Lehre vom Ersatz der Jagd- und Wildschäden: Österr. Viertelj. XII. (1863) str. 64. Pražák,

Pro kompetenci správních úřadů — při náhradě škody honbou vzniklé mluví jistá souvislost škod zvěří a škod honbou způsobených. (Jinak Pražák, Spory II. str. 297., jež mimo Čechy hájí příslušnost soudů.)

Ad 3. Řízení v případech těchto již shora vylíčeno.

Ad 4. Škoda ta vyměřuje se dle nařízení poštovních od příslušných úřadů správních. Srov. pošt. řád jízdní ze dne 12. června 1838 a pošt. řád listovní ze dne 6. listopadu 1838, k tomu nař. ze dne 29. října 1872 č. 154.; Pollitzer, H. R. §. 148.

Ad 5. Jde-li o náhradu škody úrazové v závodech zákoněmu pojištění podrobených, má pojišťovna poškozenému obnos škody na základě vyšetření politickým úřadem předsevzatého z úřední povinnosti vyměřiti (§§. 31.—36.); osoby, jimž škoda nebyla úředně vyměřena, mají nároky své do roka (od úrazu počítaje) pojišťovně oznámiti. (§. 34. Lhůta ta jest praeklusivní).^{99a} Proti písemnému výměru pojišťovny má do roka jediné stížnost (žaloba) k rozhodčímu soudu k tomu konci zřízenému místa; z nálezu tohoto soudu nepřipouští se ani žaloba, ani jinaký právní prostředek. (§. 38.) Řízení rozhodčího soudu upraveno bylo nař. min. ze dne 10. dubna 1889 č. 47. ř. z.; soud ten, jehož předsedou jest státní soudní úředník, činí nález dle volného svého uvážení na základě ústního, officiosně upraveného řízení. — Nároky na odškodnění proti pojišťovně promlčují se do roka od dodání písemného výměru pojišťovny. §. 38. Jestliže poměry, které rozhodnými byly pro vyměření náhrady, později podstatně se změnily, na př. smrtí poškozeného, opět nabytou schopností k výdělků atd., má nové obdobné řízení místa. (§. 39.) — Pokud úraz způsoben byl úmyslem neb hrubou vinou podnikatele neb jeho zástupců (zmocněnců, firmuvedoucích společníků, členů představenstev, zákonných zástupců atd.), přísluší jediné pojišťovně právo, hojiti se proto na podnikatelích; poškozený může toliko v případě zlého úmyslu na podnikateli náhradu škody požadovati a jediné v příčině toho obnosu, o který náhrada — jemu

Spory II. str. 295. sl. Marchet na u. m., Neumann, Comm. st. 1036.

^{99a} Tak i praxis, kdežto Menzel, Unfallversich. str. 125, prohlašuje ji za lhůtu promlčecí. Otázka ovšem jest pochybná. Za to tvrdí Menzel str. 126., že lhůta žalobní (§. 38.) jest praeklusivní, kdežto Lukáš, Práv. 1895 str. 812. pokládá ji správně za promlčecí.

dle obč. zákona (§§. 1325.—1327.) náležející — převyšuje náhradu tu, jež jemu dle tohoto zák. z 28. pros. 1887 přísluší. (§. 46. t. z.) Byla-li škoda způsobena úmyslem neb hrubou vinou některého zřízence, dozorce neb jinakého zmocněnce podnikatelova, přísluší poškozenému (mimo to) právo k náhradě proti těmto osobám dle obč. zákonníka (§§. 1325.—1327.) odůvodněné jen v příčině toho obnosu, kterým náhrada ta převyšuje náhradu dle tohoto zákona (z r. 1887) náležející. (§. 47.) I když třetí osoba úmyslně neb hrubou vinou způsobila úraz, který hraditi musí pojišťovna, přísluší jediné této právo, hojiti se na škůdci, a poškozený na oně třetí osobě žádati může jen onen obnos, o který škoda dle obč. zák. příslušná onu náhradu převyšuje. (§. 47.) K tomu sr. uvedený důkladný spis: Menzel, Unf.-Versich. §§. 67.—82.; Lukáš v Práv. 1895 st. 689. sl.; 807. sl.

Ad 6. O škodě rozhoduje ústav přístavní (Hafenamt) vyhrazující pořad práva. §. 48. cit. zák. z roku 1884.

Ad 7. Co se týče náhrady škody bezprávním odsouzením vzniklé, srov. zák. ze dne 16. března 1892 č. 64. ř. z. Řízení to má předem ráz administrativní. Soud trestní, jenž byl rozsudek v 1. instanci vynesl, koná veškeré potřebné šetření, aby na jisto postaveny byly podmínky náhradního nároku; spisy předloží pak s vyjádřením svým ministru spravedlnosti, jemuž přísluší nálezení o náhradě. Nechce-li žadatel na tomto nálezu přestati, podati může do šedesáti dnů u říšského soudu žalobu o vyměření přiměřené náhrady škody majetkové. Náhradu immateriální škody pohříchu žádati nelze. K tomu sr. obsáhlý výklad Storchův, Říz. trestní II. §. 238.

§. 6. O promlčení nároku o náhradu škody.

Sluší rozeznati:

I. Pohledávání náhrady škody deliktem způsobené — ač není-li tento zločinem, — promlčuje se ve třech letech, počítaje od té doby, kdy škodující o škodě vědomosti nabyt. (§. 1489. ob. z. obč.)¹⁰⁰ (Těž náhrada svedené ženské z §. 1328. promlčuje se

¹⁰⁰ Tot ovšem modifikace obecné zásady v §. 1478. vyslovené, že toliko objektivní překážky u vykonávání žaloby početi promlčení na překážku jsou. Dle §§. 1478. a 1479. není potřebí, aby

v té době; srov. nál. č. 5010. sb. Gl. U. W.)^{100a} Byla-li škoda způsobena zločinem neb nenabyt-li poškozený vědomosti o škodě, promlčuje se nárok v 30 letech. §. 1479. Pochybnost jest, má-li tříleté neb třicetileté promlčení místa ohledně osob těch, ježto toliko dle §. 1314.—1316. ručí za škodu zločinem způsobenou. Dle všeobecného znění §. 1489. mám za to, že nárok i proti těmto osobám teprve v 30 letech se promlčuje. Jinak ovšem rozhodl nejvyšší soud nál. č. 4345. sb. Gl. U. W. — S pohledáváním ze škody deliktem vzešlé (oblig. ex delikto) nesmí se ale smísiti

1. nárok o splnění smlouvy,¹⁰¹

poškozený znal i osobu škůdce. Srov. Unger II. str. 424. Kirchstetter str. 698. proti Winiwarterovi V. 425., Stubenrauchovi II. 609., Krainzovi §. 326. p. 9., Franklovi, Bergschadensr. str. 16. Našemu náhledu svědčí zejména porovnání §. 1489. s §. 54. I. 6. prusk. Landr. à contr., jenž výslovně žádá, aby škodující znal též osobu škůdce. (Srov. pozn. 102.) Tak nyní ustanovuje též něm. zák. čl. 832., jenž dodává, že nárok z obohacení teprve po 30 letech se promlčuje (§. 195.). — Po uplynutí obecné (30- resp. 40leté) lhůty promlčecí nelze více nárok na odškodnění stíhati, třeba by poškozený o škodě prve vědomosti nebyl nabyt; neboť úmyslem zákonodárcovým bylo, aby se obecná lhůta zkrátila. Srov. též Winiwarter a Stubenrauch I. c. a návrh ob. z. §. 626. III.

^{100a} Nálezem č. 9309. sb. Gl. U. W. počítána tříletá lhůta a temp. scientiae v případě, kde poškozený teprve po delší době po úrazu nabyt vědomosti, že ruka trvale bude ochromena (znalci sami totiž prve bezpečného úsudku nenabyli), vším právem teprve od této doby. — Nál. č. 9777. též sb. počítal tříletou lhůtu proti výboru záložny, jejíž pokladník proti stanovám insolventnímu žadateli poskytnul půjčku, nikoliv od nabytí o tom (i o insolvenční) vědomosti, nýbrž teprve od doby, kdy exekuce marně byla provedena, protože výše škody prve známa nebyla. Právem stolice druhá (Praha) opačný náhled hájila; neboť o obnosu škody §. 1489. zmínky nečiní. V podobném případě podati dlužno v čas žalobu praejudicialní, cf. č. 6208 sb. Gl. U. W.

¹⁰¹ Tak dobře rozhodnul c. k. nejv. soud. nál. ze dne 2. června 1875 č. 2059. (G. Ztg. 1875 č. 57.), „denn es wird nicht aus dem Titel der erlittenen Beschädigung, sondern auf Grund des Vertrags geklagt, wenn auch nur auf den Werth der nicht mehr vorhandenen Sache. Eine solche Klage darf nicht mit der im §. 1489 normirten Entschädigungsklage vermengt werden.“ — Protož nelze §. 1489. vztahovati na promlčení konvenční pokuty (§. 1336.), která zakládá se na smlouvě. Srov. též Kirchstetter I. c. Opačný, zajisté nepravý náhled vyslovil c. k. nejv. soud v nálezu č. 38.

2. ani nárok o náhradu škody, která vznikla nesplněním smlouvy; — vždyť žaloba tato, i pokud směřuje k náhradě, není žalobou z odškodnění (Entschädigungsklage §. 1489.), nýbrž je žalobou ze smlouvy o náhradu (Contractsklage auf Schadloshaltung). Jediné dle důvodu (causa), nikoliv dle předmětu rozvrhujeme totiž obligace ve smyslu §. 859. na závazky ze smluv, z provinění a z rozličných poměrův pocházející. „Entschädigungsklage“ v §. 1489. znamená tudíž vedle §. 859. tolik co: Klage aus einer erlittenen (rechtswidrigen) Beschädigung (sr. shora str. 19.) a nikoli vůbec: Klage auf Schadenersatz — neboť žaloby o náhradu škody mohou se zakládati netoliko v deliktech, nýbrž i ve smlouvě (sr. §. 1336. smluvená náhrada) neb na jistých poměrech (na zákoně, na př. v případě expropriace §. 365., neb při versio in rem. §§. 1041. a 1043. ob. z. obč. Srov. též pozn. 3. a 29.). Kdybychom toho rozdílu nečinili, musili bychom proti zřejmému úmyslu zákona za to míti, že veškeré žaloby o náhradu (Ersatzklagen) bez ohledu na právní jich důvod promlčují se ve třech letech, tudíž i nároky pod čísly 3.—5. uvedené, což i praxis rozhodně zavrhuje;¹⁰²

repertoria nálezů (srov. též sb. Gl. U. W. č. 1539. a 3931.; Ger. Ztg. 1873 č. 104.), též Krainz §. 317. i. f. Za důvod uvádí se: že dotyčná žaloba — ačkoliv a. ex contractu — přece jeví se býti zároveň žalobou o náhradu škody. Že odůvodnění toto misie důvod (causa) a předmět obligace v sobě zavírá odpor in adjecto, bje do očí! Neboť obligace zakládají se aut in contractu aut in delicto aut in variis causarum figuris (§. 859.) a obligace smluvená nestane se proto obligací ex delicto, když předmětem (nikoliv důvodem — causa) jest náhrada jistého zmenšení majetku čili „škody“. Srov. pozn. 3. Dobře již Cod. Ther. III. 21. §. 1. nr. 49. praví: „Es wird aber hier, wenn von Verbrechen (roz. Delikten) die Rede ist, allemal nur derjenige Schaden angedeutet, der ausser einem Vertrage geschehen... denn sonst gebührt dem beschädigten Theile die Rechtsforderung aus dem Contracte.“ Mylně opět Schuster, str. 36.

¹⁰² Při obojetnosti významu zákonem užívaného „Schadenersatz“ (§. 1295.) a při obecné skladbě §. 1489.: Jede Entschädigungsklage erlischt etc... snadno pochopujeme, že mnozí zejména praktičtí právníci §. 1489. i na případy vztahují, kde škoda vzešla nesplněním smlouvy. Tak zejména nález c. k. nejv. soudu č. 38. rep. nálezů (srov. předch. pozn. 100. Stubenrauch II. str. 609.), a nález 15. února 1883 č. 2593. (Práv. 1880 str. 664), kde Pražský vrchní soud opačný [náš] náhled (Jičín) za bezdůvodný

3. žaloby z obohacení bezdůvodného (condictiones sine causa), na př. z §. 1431., 1435., neb z čl. 83. směn. ř. (srov. Pavlíček, Žaloby z obohacení), pak žaloby o náhradu nákladu, jenž za někoho jiného neb k prospěchu někoho jiného učiněn byl, v případech §§. 1041.—1043. zák., kde nejsou podmínky neg. gestionis (zejména animus negotii alieni gerendi);¹⁰³
4. žaloby o náhradu z nezmocněného jednání (negotiorum gestio §. 1036.) neb nárok toho, jenž za dlužníka zaplatil na základě §. 1358. ob. zák. obč.);¹⁰⁴
5. žaloby o náhradu na základě expropriace (§. 365.)¹⁰⁵ a jiné.

Bylo-li pohledávání o náhradu škody rozsudkem neb narovnáním za pravé uznáno, počíná nové třicetileté promlčení. (Srov. min. nař. ze dne 21. července 1858 č. 105.) Důvod záleží v tom, že tím způsobem přibývá nová obligace ex iudicato vel

pokládá. — Však tato škoda (t. zv. interesse) rozmnožuje vůbec toliko objem obligace již existující (obl. ex contractu §. 912.) — a promlčuje se tudíž co accessorium obligace hlavní v též lhůtě, jako tato, třeba i v kratší, než kterouž ustanovuje §. 1489. Srov. §. 1111. obč. a čl. 386. obch. zák. Vždyť nárok tento nelze o sobě (opominouc hlavní obligaci) žalobou stíhati (§. 919. ob. zák. obč. — jinak čl. 355. obchod. zák.). Srov. též Krainz §. 326., jenž §. 1489. obmezuje na náhrady z deliktů a quasideliktů. Našemu výkladu svědčí též právo římské a pruský Landrecht I. tit. 6. §. 54., jemuž náš §. 1489. napodoben jest. („Wer einen ausserhalb des Contracts erlittenen Schaden innerhalb 3 Jahren, nachdem das Dasein und der Urheber desselben zu seiner Wissenschaft gelangt sind, einzuklagen vernachlässigt, der hat sein Recht verloren.“) Není patrné, že by byl panoval úmysl redaktorů, uchylovati se v tom směru od prusk. L. R.

¹⁰³ Tak i c. k. nejv. soud opětně rozhodl, že promlčuje se teprve v 30 letech žaloba z obohacení na základě čl. 83. sm. ř. (nález č. 2448. sbírky Ung. Gl.; srov. též Ger. Galle 1882 č. 17.), pak pohledávání toho (matky, poručníka), jenž za otce nemanželského dítěte (§. 167. ob. z. obč.) zapravil náklad za jeho výživu (srov. §. 1042. ob. z. obč.; nález č. 1089. a 1214. sb. U. Gl. W. a judikát č. 80. G. Z. 1874 č. 1.). O §§. 1041.—1043. sr. důkladný spis Stupeckého, Versio in rem (1888).

¹⁰⁴ Tak nález c. k. nejvyššího soudu Ger. Ztg. 1875 č. 3. Jinak nález G. Z. 1880 č. 50. Srov. též Stubenrauch II. str. 609. Tím méně vztahovati lze §. 1489. na žaloby o zrušení smlouvy.

¹⁰⁵ Tak nález vrch. soudu G. Halle 1858 č. 25. Sr. též zásady nálezů soudních u Schimkowského: Rechtsgrundsätze č. 601.—603.

transactione — t. zv. novatio cumulativa — Sr. Unger, Syst. II. str. 678. Nesprávný jest judikát č. 17.

II. Ustanovení §. 1489. platí zejména též o škodě (sc. majetkové), která realní urážkou způsobena byla. Arg. §. 1490.¹⁰⁶

III. Žaloba o náhradu škody (sc. majetkové) urážkou verbální způsobené promlčí se již v jednom roce (§. 1490.),¹⁰⁷ rozumí se, ač jsou-li tu podmínky §. 1489.: tudíž počínaje ode dne nabyté vědomosti a vylučuje případ zločinu (na př. utržení na cti §. 209. tr. zák.) Že tu běží toliko o civilní — nikoliv o trestní žalobu, rozumí se.¹⁰⁸

IV. V případech, kde i škodu nezaviněnou nahraditi dlužno, platí tříletá promlčecí lhůta §. 1489. zák.

V. Jde-li o náhradu škody úrazové v závodech zákonnému pojištění podrobených, promlčuje se nárok poškozeného oproti pojišťovně do roka ode dne, kdy jim dodán byl písemný výměr pojišťovny o vyměřené neb odepřené náhradě škody. (§. 38.)¹⁰⁹ Regressní nárok veřejné pojišťovny proti podnikatelům, jizto úrazy v závodech po zákonu z 28. prosince 1887 pojištěných úmyslně neb hrubou nedbalostí buď sami zavinili aneb jichž zástupcové (zřízenci, členové představenstva, dozorcí atd.) úraz úmyslně neb hrubou nedbalostí způsobili, promlčuje se ve třech letech počítaje ode dne úrazu. (§§. 45. a 47.)

¹⁰⁶ Poslední věta §. 1490. jest ovšem dosti zbytečná.

¹⁰⁷ Grawein, Verjähr. pozn. 150. pokládá za to, že §. 1490. obsahuje případ legalní lhůty (Legalbefristung).

¹⁰⁸ Promlčení trestu řídí se ve všech případech dle trestního zákona. — Že §. 1490. toliko náhradu škody majetkové na mysli má, plyne zřejmě ze slova: „Genugthuung“, jakož i ze souvislosti §§. 1489. a 1490. Srov. st. 76. t. sp. a Trümmel l. c.

¹⁰⁹ Lhůtu tu pokládá Menzel, Unfallvers. st. 126. za praeklusivní, sr. pozn. 99 a. — (Příspěvky podnikatelů k úrazovně, jsouce rázu veřejného, nepodléhají — pro nedostatek zvláštního předpisu — žádanému promlčení. Tak min. rozh. ze dne 4. list. 1893 č. 31040.)

O úrocích.

Zákony o lichvě ve věku předešlém ve všech skorem zemích Evropy panovavší zákonodárství rakouské — po krátkém trvání svobody úrokové na konci předešlého a na začátku nynějšího století — zprvu v jednotlivých výjimkách podkopalo, poznenáhlu v mnohých a nejdůležitějších částech de facto obcházel, a konečně zcela zrušilo. Sotva totiž za Josefa II. zákony o lichvě úroční patentem ze dne 29. ledna 1787 zrušeny byly, zavedeny tytéž opět patentem ze dne 2. prosince 1803.

Nařízení ze dne 14. prosince 1866 odstranilo jejich nejnejpříměřenější ustanovení a zákon ze dne 14. června 1868 č. 62. ř. z. posléze naprosto zrušil zákony o lichvě plativší.¹ Však zákon ze dne 28. května 1881 č. 47. ř. z.,² týkající se předkem oboru trestního práva, směřuje opět k zamezení křiklavých případů lichvy a úkolu toho šťastně dosáhl.

¹ Rovněž zrušeny byly v severoněmeckém spolku (1867), v Bavorsku (1867), ve Vírtembersku (roku 1849), v Badensku (Landrecht č. 1907.), pak něm. říšským zákonem (1880) nyní vůbec v Německu (§§. 246. sl. obč. zák.), v několika kantonech Švýcarských, ve Velké Británii, v Nizozemsku (roku 1857), v Belgii (r. 1865), ve Španělsku (r. 1865) a v Itálii (čl. 1831. Cod. civ.). — V Dánsku (roku 1855), v Norvěžsku (r. 1857) a ve Švédsku (r. 1864) svoboda úroková uznána jest, vyjímaje jediné půjčky hypotekární. — Pouze ve Francii se zachoval až do nejnovější doby zákon o lichvě ze dne 3. září 1807, kterýžto volné vyměřování výšky úroků — na krátko dovolené — zase zrušil. — V Uhersku uvedl čl. 8. zák. z r. 1877 jistá obmezení u volnosti bráti úroků. (Více než 8% nesmí se vkládati do knih aniž soudem přirknouti.)

² O tom zákonu srov. spis dra. Nejedlého: Zákon proti lichvě atd. 1881; pak podobný něm. zák. ze dne 24. května 1880, a starší prve pro Halič vydaný z r. 1877 č. 66. ř. z., též Freih. v. Schey, Die Obligationsverhält. (I. 1890) §§. 18. 19.

§. 1. Podstata smlouvy o úroky.

Ob. zákon obč. jedná o úrocích téměř jen v (21.) kapitole dílu II. „o zápůjčce“ — což v ohledě systematickém zajisté schvalovati nelze, poněvadž stává povinností, platiti úroky i při smlouvách jiných, ba i mimo smlouvu.³

Úrok (usurae) jest odměna neb náhrada,^{3a} která se dle obnosu jistiny a délky času za povolené anebo zadržené užívání nějaké kvantitativy zastupitelných věcí (kapitálu, caput, sors, Hauptstock) ve věcech téhož druhu vyměřuje. Úroky jeví se tedy co

³ Systematicky patří nauka o úrocích do všeobecného dílu práva obligačního, kam ji také saský a curyšský zákon občán., většinou i novější návrhy obč. zákoníků, zejména německý a drážďanský návrh (§§. 217. sl., r. čl. 250.—255.) a §. 246. sl. něm. z. položily. Totéž činí i systematické příruční knihy římského a pruského práva. — Srov. Dig. tit. de usuris et fruct. 22. I. Cod. 4. 32. — §§. 992.—1000., 1333.—1335. rak. ob. zák. obč.; I. 11. §. 803.—852. prusk. práva (Landrecht); čl. 1905.—1909. franc. zákoníka obč.; čl. 1829.—1834. italsk. zák. obč.; §§ 673.—684. sask. zák.; čl. 83. švýcarsk. zák. O úrocích jedná: Savigny, Syst. VI. §. 268. a násl.; Mommsen, Beiträge zum Obligationenrecht III. str. 231.; Unger, Oesterr. Vierteljahrschrift XIV. str. 117. a násl.; Randa, V. d. Zinsen; Hasenöhr, Obligat. Recht I. p. 268. sl., Krainz II. §. 298.; Vangerov, I. §§. 76.—79., III. §§. 587.—288.; hrabě Chorinský, Der Wucher in Oesterreich (1877); sv. pán Schey I. §. 18. — Z umluvených úroků jsou ovšem úroky ze zápůjčky nejdůležitější, a tím se dá vysvětliti, proč pruský, rakouský, francouzský a nejnověji též italský zák. obč. nauku o úrocích do kapitoly o zápůjčce vložil. — O úrocích jedná ve zvláštní kapitole též Cod. Ther. III. 17. §. 1.—6. nr. 1.—110. (celkem souhlasně s obč. zák.), stručněji osnova Hortenova III. 18. §§. 25. až 32.; Martini III. 8. §. 4. sl., 14. §§. 24. sl. Úrok obvyklý obnášel v 18. věku 5⁰/₁₀₀ a 6⁰/₁₀₀, kupcům dovoleno bráti až 12⁰/₁₀₀. Patent z 2. pros. 1803 dovolil úrok bráti jen do 6⁰/₁₀₀; obč. zák. §. 994. dovolil jen 5⁰/₁₀₀, resp. 6⁰/₁₀₀; zákon z 14. prosince 1866 čís. 160. zrušil sazbu tuto; obšírně upravil pak dotčené poměry teprve zák. z 14. června 1868. Srov. k tomu Krainz III. §. 298. a Schey §. 18.

^{3a} Náhradou jest zejména úrok z prodlení; srov. Schey str. 130. Vymíňuje-li se při zápůjčce úrok, zůstane sice tato jednostrannou smlouvou, však jest úplatnou. Chybně stotožňuje §. 864. obojí pojem. Sr. též Schey str. 133.

nájemné zastupitelného kapitálu, tudíž jako právní jeho plod (fructus civiles).

Podstatně předpokládají:

1. Hlavní dluh, jehož předmětem jsou zastupitelné věci. Peníze ovšem jsou nejhlavnějším a nejdůležitějším, ač nikoli výhradním předmětem dluhu, jenž zúročen býti může.

Od úroků se liší:

- a) nedostatkem hlavního dluhu: důchody (reditus) a t. zv. „úroky“, které stát vypláceti má, zaručiv dividendu společnosti akciové;
- b) nedostatkem zastupitelnosti předmětu: plat z nájmu a pachtu, t. j. oplata za užívání nezastupitelných, tedy takových věcí, jež in natura vraceti dlužno;⁴
- c) nedostatkem dlužního poměru: tak zvané „úroky“, t. j. stálé a občasně platy, jež veřejné a kommanditní obchodní společnosti z fondu společenského společníkům vypláceti mají;⁵
- d) posléze nedostatkem dlužního poměru i odvislosti od čistého výtěžku společenského dividendu (podíl na výtěžku).

Protož ustanovení platících o úrocích ohledně platů právě jmenovaných, úrokům toliko na oko podobných, užití nelze. To platí zvláště o kratší lhůtě promlčení úroků (§. 1480.), o záповědi přirostku, jež by kapitál převyšoval (§. 1335.) atd.

Při nezbytnosti hlavního dluhu jest povinnost k placení úroků povinností akcessorní. Z podstaty vedlejšího závazku plyne, že obligace úroková bez přiměřeného hlavního dluhu povstati nemůže; zajisté však — povstala-li — samostatně obstáti (trvati) může. Pomine-li tedy hlavní dluh, pomínou i další úroky, nikoliv ale dluh úrokový jedenkrátě vzešlý; ano i kdyby hlavní dluh promlčen byl, nemusí i dluh z úroků promlčen býti.⁶

⁴ Z hospodářského hlediště jsou oba způsoby stejné; že však právo oba jinak upravuje, zakládá se v tom, že obvyčejné užívání věcí zastupitelných beze změny vlastnictví ani možné není, kdežto při věcech nezastupitelných jest právě naopak.

⁵ Povahy pravých úroků tedy postrádají: 4⁰/₁₀₀ úroky z vkladů, které dle čl. 106. obch. zák. veřejným společníkům bez ohledu na výtěžek nebo ztrátu společnosti vyplaceny býti mají.

⁶ Opačné ustanovení const. 26. pr. C. de usur. 4. 32. dle rakouského práva neplatí. Není ono pouze zdánlivou, nýbrž skutečnou anomálií. Jinak Schey str. 134. p. 33.

Domněnky, že by stávalo hlavního požadavku, byly-li po delší dobu placeny úroky, právo rakouské nezná.

2. Předmět úroků musí s věcí hlavní býti téhož druhu (gleichartig). Dluhy peněžní nutno tedy splácti druhem mincí kapitálu (§. 999. ob. z. obč.).⁷ (Jinak ovšem, pokud trvá nucený oběh bankovek a státovek.)

Zvláštností dluhů peněžních jest, že, obmeškal-li dlužník v čas platiti, dle všeobecného předpisu právního nastane mu povinnost, platiti v jisté míře úroky z prodlení (Verzugszinsen) §. 1333. a dv. dekret ze dne 18. ledna 1842 čís. 592. — zvláštnost to, kterou ospravedlňuje hospodářská zkušenost, že hotové peníze povždy na obvyklé úroky ukládati lze.

3. Úroky počítati sluší dle velikosti kapitálu a dle času jeho užívání. Poměr sumy, kterou na jistou dobu platiti jest, ku kapitálu nazýváme mírou úroků (Zinsfuss) a naznačujeme ji stotinami (procenty) kapitálu za rok.⁸

4. Výška úroků řídí se při právním jednání především vůli stran. Tam, kde strany sice závazek úrokový ujednaly, výšku míry úroků však neurčily, doplňuje zákon jich vůli předpisem úroků pěti ze sta ob. r. (§. 2. zák. ze dne 15. května 1885 č. 77.).^{8a} Za-

⁷ Nebyla-li za užívání zastupitelných kapitálů jistá část věci totožných placena, nýbrž jiný cenný předmět (věc, práce), sluší na též aequivalent úročni (vi e usurarum) obdobně užití právních ustanovení o úrocích (§§. 993., 996. a 1336. ob. zák. obč.). Přímou a prostě o úroku mluví tu Schey str. 132. Co byly sazby úroků zrušeny, nemá princip ten, vyjímaje případ §. 1372. z. o., praktického významu. Dle toho §. lze jen „neškodné upotřebení“ movité věci více usurarum povolit, nikoliv ale vybírání plodů věci. Výslovně zrušeny jsou §§. 993. a 996. ob. zák. obč. zákonem ze dne 14. června 1868. Ovšem se zakládá i §. 1372. hlavně na obavě lichvy. Srov. dvor. dekr. ze dne 24. prosince 1816 č. 1305. Zákonem ze dne 28. května 1881 č. 47. ř. z. zůstaveno soudci uvažování, jsou-li poskytnuté majetkové výhody bezměrné a zákaznosné.

⁸ Srov. Arndts §. 208. pozn. 1. Římané počítali úroky dle měsíčních procent; centesimae usurae značí tedy procenty za měsíc, tedy dvanácte procent ob rok.

^{8a} Dobře ustanovuje §. 247. něm. zák. obč., že při vyšší míře úrokové než 6% přísluší dlužníku nevylučitelné právo k půlletní výpovědi, vyjímaje dlužní úpisy majiteli svědčící. My máme obdobné ustanovení — zajisté chvalné — pohříchu toliko v případě §. 153. exek. ř.; vydražitel reality může hypot. věřitelům dáti půlletní výpověď, když úrok (bez roční splátky na kapitál) převyšuje 4% do roka.

kládá-li se obligace úroková na jiném právním důvodě, zvláště na právním předpisu, platí se rovněž pět ze sta za rok. (§. 2. cit. zák.) Tato míra úroková (5%) platí zejména o úroku z prodlení. (Dle něm. zák. §. 246. ustanoven zákonný úrok na 4%). Však touto novellou se nemění statutární práva ústavů úvěrních a spořitelen, předpisy obchodního a směnečného práva, pak předpisy zákonů finančních, zejména zákon ze dne 9. března 1870 č. 23. a ze dne 23. ledna 1892 č. 26., dle kterých úrok z prodlení při přímých daních obnáší skoro 5½% a při poplatcích 6%. (Srov. pozn. 11., též zprávu kommisie panské sněmovny str. 3.)

§. 2. V čem zakládá se závazek úrokový.

Závazek, úroky platiti, předpokládá zvláštní důvod povinnosti. Týž může záležeti:

1. Vůbec v právním jednání, a sice zvláště: buď ve smlouvě (usurae conventionales) anebo v posledním pořízení (usurae testamentariae). V případě prvním nazýváme úroky umluvenými, vymíněnými (bedungene Zinsen). O úrocích z posledního pořízení platí totéž, co o úrocích umluvených.

2. V nesplnění jakéhosi závazku, pokud interesse věřitelovo v tom záleží, že se mu obyčejných (zákonných) úroků nedostalo. Sem náležejí hlavně úroky z prodlení a jiné, které ku č. 2. níže uvedeme.

3. V nedovoleném jednání (deliktu), pokud škoda, již někdo vzal, v tom záleží, že se mu obyčejných úroků nedostalo.

4. V zákoně, nebo lépe řečeno v poměru, s nímž všeobecní předpisové právní závazek úrokový spojují. — Z výroku soudcovského dle rak. práva nikdy nevzniká povinnost úroky platiti.

V případě pod č. 1. uvedeném jsou úroky volná cena (úplata, Preis) za poskytnuté užívání kapitálu; v případech ostatních ale aequivalent užívání kapitálu, někomu bezprávně zadržného.

Prozkoumejmež nyní bedlivěji jednotlivé případy:

Ad 1. Hlavní případ tvoří úroky umluvené, zejména úroky ze zápůjček.^{8b}

^{8b} Nález č. 5510 sb. Gl. U. W. mluví neprávem též o vydržení práva k úrokům; jiná jest otázka, není-li tu shody stran mlčky projevené. Jinak opět Schey str. 135. p. 34.

Co do času placení (dospělosti) úroků jest úmluva rozhodná. Není-li jí, mají úroky spolu s kapitálem zaplacený býti, a trvá-li užívání jeho déle než rok, buďtež ob rok a sice dekursivně zapravovány. (§. 4. cit. zák. z 14. června 1868.)^{8c}

Závislost volných úroků na hlavním dluhu jeví se tím, že bez něho vzniknouti nemohou, a že tedy, pomine-li dluh, i další placení úroků pomine. Ostatně však jest závazek z úroků jednou vzešlý naprosto samostatný. Stává tedy samostatně žaloby o placení úroků. Zejmena může se samostatně každá úroková splátka počínaje dnem dospělosti, a sice v kratší době tři let promlčeti. (§. 1480. ob. z. obč.)⁹

Ad 2. V těchto případech tvoří tak zvané zákonné úroky aequivalent interessu věřitelova, že mu dlužník obligaci buď vůbec nesplnil, aneb splnil jenom nedokonale. Patrně povinnosti té jest jen tenkrát, když obligace na peněžní dluhy se vztahuje. Poněvadž ale, nebyla-li obligace vůbec splněna, zájem věřitele pravidelně v tom záležit, že peněžní sumy nemohl tak užiti, aby užitek (úroků) dávala, a proto že dle zkušenosti, peníze po každé pod zákonný (obyčejný) úrok ukládati možno, má v těchto případech soudce naléztí zákonné úroky, jakož pravé interesse věřitelovo.

Dle zásady tuto vytknuté nastává povinnost, zákonné úroky platiti v případech následujících:

A) Prodléval-li dlužník, splatiti v čas dluh peněžní (úroky z prodlení, Verzugs-, Saumsalszinsen). Arg. §. 1333. ob. zák. obč. a dv. dekr. ze dne 18. ledna 1842 č. 592. Dle toho nemusí tedy věřitel (proti pravidlu §§. 1295., 1331. a 1332. ob. zák. obč.) ani existenci ani výšku vzaté škody dokázati, a vzhledem na kategorické znění zákona jest i dlužníková námitka, že by byl věřitel peněžitou sumu pod úroky uložiti nemohl, nerozhodna. (§§. 995. a 1333.) Zvláštnost zákonného závazku, aby kdo úroky z prodlení platil, záležit tedy v tom, že

^{8c} Předchozí zák. ze dne 14. prosince 1860 č. 160. jest odstrašujícím příkladem, kterak nemají se psáti zákony; v tom mně Schey str. 137. přisvědčuje.

⁹ §. 1427. ob. z. obč. vytknul domněnku, že byl-li kapitál splacen, i úroky z něho zapraveny byly. Rovněž obsahuje §. 1429. další domněnku, že kdo se vykáže kvitancí, že úrok posléze dospělý zapravil, i předešlé platil. V obou případech dovoleno tedy věřiteli, by opak (neplacení) dokázal.

zákon interesse, které věřiteli platiti dlužno, imperativně určuje.¹⁰

Míru úroků z prodlení zákon ustanovil (§. 1333.). Výška jejich obnášela dle §. 995. ob. z. obč. dříve pravidelně čtyři ze sta, byla pak zákonem ze dne 14. června 1868 všude na šest ze sta zvýšena; však zákonem ze dne 15. května 1885 č. 77. na pět ze sta snížena.¹¹ (Dle §. 288. něm. ob. zák. obč. obnáší úrok z toho důvodu 4%.)

B) Povinnost placení tak zvaných zákonných úroků nastává však netoliko tehda, bylo-li s placením prodleváno, nýbrž kdykoliv interesse, které věřiteli nahrazeno býti má, v tom záležit, že se mu obyčejných úroků nedostalo.¹²

¹⁰ Tak nyní též Strohal, Gutacht. str. 166., hlavně Pfaff, Gutacht. str. 105. flg. p. 311., kterýž z protokollů redakčních pravost náhledu mnou hájeného dovozuje. Na stupni culpa tu naprosto nezáleží. Sr. též Hasenöhr, I. st. 274., Krainz, II. §. 296. p. 27.—32. Poněvadž úrok z prodlení představuje aequivalent interessu věřitelova, že mu užívání pohledávky bezprávně zadrženo bylo, přísluší mu úrok ten i tenkrát, když žádných úroků vymíněno nebylo. Právě proto může věřitel, obnášejí-li umluvené úroky méně nežli zákonné úroky z prodlení, dnem prodlení počínaje rozdíl (differenci, přebytek) jako úroky z prodlení vymáhati.

¹¹ K tomu sr. spis A. Rudolfa, O prodlení dle pr. ob. a rak. 1890. Zvláštním způsobem počítá se úrok z prodlení při daních a poplatcích cranních; tam čítá se 1·3 kr. ze 100 zl. denně, tu 6%.

Zák. z 9. března 1870 č. 23., a z 23. ledna 1892 č. 26. ř. z.

¹² Mluví-li zejména příruční knihy římského práva (srov. Puchta §. 227., ano i Windscheid §. 259.) ve všech případech, jež níže uvedeme, šmahem a bez rozdílu o zákonném závazku úročním, činí případy ty jaksi singularitami, a nauku tuto jen zatemňují. Případy, kteréž obyčejně jako zákonné obligace uváděny bývají, jsou:

a) Kupec věci, která nebyla na dluh (úvěr) prodána, jest povinen, od odevzdání jejího z nezaplacené kupní ceny úroky platiti. §. 1062. (Zajisté mylně Unger l. c. str. 120. popírá, že rakouské právo povinnosti úroční neustanovuje.) Totéž platí dle dv. dekr. ze dne 4. března 1837 č. 188. i tehda, když v případě expropriace náhrada nebyla splacena, ihned při odejmutí držby a užívání pozemku.

b) Jiné případy obsahují §§. 1012., 1014., 1036.—1038. a 1042. ob. z. obč. a čl. 93. a 290. obč. zák.; dále §§. 228., 235., 282., 1009., 1190. ob. z. obč. a čl. 95. obč. zák.; pak jest povinen úroky platiti ten, kdo cizích peněz bezprávně ve svůj prospěch užije (§. 1009. ob. z. obč.). Konečně dle zákona ze dne 28. května 1881 č. 47. §. 8. má se při lichvářských obchodech, které soudce

Ad 3. Povinnost placení úroků může dále, nehledě na stávající poměr obligační, povstati jednáním o sobě nedovoleným (deliktem). Hlavní případ jest, přivlastnil-li sobě někdo bezprávně sumu peněžitou (§. 335. a 338. ob. z. obč.).

Ad 4. Konečně se může obligace úroková zakládati jedině na právním ustanovení.^{13 14} Obecné obč. právo rakouské nezná takové povinnosti, zejména nezná ryze processní úrok (Prozesszinsen). Ovšem ale ustanovují čl. 290. a 291. obch. zák. povinnost k placení úroků. Obchodník totiž může sobě ze záloh a jiných nákladů dnem placení počínaje zákonné úroky počítati; rovněž při běžném účtu (Contocorrente) s jiným kupcem z přebytku (salda) dnem uzavřeného účtu. — Sporno, jest-li vytčení salda novací privativní neb kumulativní; hledě k úmyslu stran, zajisté privativní. Srov. též Staub, Handelsr. (5. vyd.) k §. 291. §. 16.; praxis kolisá.¹⁵

za neplatné prohlásil, že sumy skutečně přijaté zákonný úrok ode dne přijetí platit.

¹³ Sem náležejí dle římského práva, nehledíme-li na výsadu eráru, piarum causarum a nezletilých osob, které se prodlením (mora) ex re vysvětliti dají, tak zvané úroky processní a judikatní; neb obě úroky vznikají z ustanovení zákona, moram nepředpokládajíce.

¹⁴ Srov. Schiffner, Öst. Civ. R. 3. str. 86.

¹⁵ Přijímání peněz na běžný účet (conto corrente) záleží podle obsahu čl. 291. obch. zák. (§. 355. nov. něm. z. obch.) a podle kupeckého obyčeje (čl. 1. obch. zák.) podstatně v tom, že na základě úmluvy stran (výslovně aneb mlčky učiněné) v občasi od jedné závěrky účetní ke druhé dávkami jedné strany nemají se zrušovati určité jednotlivé závazky platební, nýbrž že plnění a pohledávání z každé strany spíše jen za jediný souvislý celek se považuje a úhrnné sumy teprve na konci účetní doby (dle dispositivního nařízení čl. 291. obch. zák. co rok) se vyrovnají. Objeví-li se při tom rozdíl — přebytek (saldo), buď dlužník jej zapraví, buď se mu na stránku jeho povinnosti (debet — stránku) jako první položka v novém období účetním přenesou. Jednotlivé položky účetní zanikají tedy při kontokorrentu v závěrečných obnosech pohledanosti a povinnosti a s nimi v přebytku. Kompensace mezi jednotlivými vzájemnými pohledávkami jest tudíž vyloučena. Teprve periodické saldo rozhoduje, který smluvník postavení věřitele, který postavení dlužníka zaujímá. — Potřeba pevného základu pro novou dobu účetní káže, aby závěrka uplynulé periody druhé straně zaslána byla a resultát její na jisto se postavil. Výslovné oznáení závěrky, ba i pouhé pokračování v obchodním spojení kontokorrentním se strany toho, kdo závěru přijal (korrespondenta), má za následek,

(O contocorrente mluví se [a contr. běžného účtu dle panujícího náhledu], když dle úmluvy z obou stran úvěr se poskytuje. Srov. Ztschr. f. H. R. 22. sv., st. 148. p. 28.; však rozhodné to není; sr. Staub, H. R. [5. vyd.] §§ 3., 25. ad čl. 291.) — Při prostém běžném účtu (laufende Rechnung), při kterém vůle stran nesměruje k tomu, aby saldo bylo jediným pramenem pohledávky obou stran, nechce Staub §. 25. ad čl. 291. uznávati povinnost k zúrokování salda; však obyčej obchodní zamlouvá se pro opačný náhled. (Dle nového něm. obch. zák. (§. 355.) nemusí obě strany býti kupci.)

Tak zvané zákonné úroky jsou sice rovněž jako smluvené přírůstkem (accessorium) hlavního dluhu. Naproti tomu však jest obligace úroková jedenkrát vzešlá právě tak samostatná, jako když se o umluvenou povinnost úrokovou jedná.

Proto lze o zaplacení tak zvaných zákonných úroků, zejména úroků z prodlení, zvláštní žalobu podati, a sice možno podati žalobu

že vykázané saldo jako pohledávka neb závazek ze smlouvy — nové občasi účetní započíná a že týž vedle pravidel kontokorrentu buď zapraviti, buď (dle čl. 291. obch. z.) zúročiti se má. Stačí, když žaloba opírá se jedině o saldo (jako uznaný, smluvený dluh, — Schuldanerkenntungsvertrag). Sr. Creizenach, Der kaufmännische Contocorrente. Mainz 1873, Grünhut, Contocorrent, v jeho časop. III. str. 473. sq., Geller, Jur. Bl. 1879 č. 9., pak sbírka Glaser-Unger č. 470.; pak Entscheidungen des B. O. H. G. II. 116., 137., 220., III. 1., 4., 142., 148., IV. 431. IV. 250., 256. pak Entsch. d. R. Ger. III. str. 19., IV. str. 81., X. str. 53., XVIII. str. 247. XXII. 151. Předpokládá tedy kontokorrent co podstatné podmínky: smlouvu k tomu směřující, vzájemnost (oboustrannost) veškerých dávek, kteréž tvořiti mají na každé straně nedělitelné dle práva skupení účetních faktorů pro budoucí úhrnný výsledek — saldo; předpokládá dále občasnou závěrku účetní, zaslání její korrespondentovi, zapravení, aneb nové přenešení a zúročení salda (výslovně či mlčky) smluveného. Nejsou tedy zejména peněžné vklady korrespondentovy zápůjčkami bankéři (bauce, úvěrnímu ústavu), nýbrž povždy toliko úhradami (Deckungen, ver-sements) na závazky peněžné (buď již vzniklé aneb teprve budoucí) korrespondenta na otevřený úvěr jeho. Zkrátka vklady ty mají v podstatě povahu římského depositi irregularis. — Nelze tudíž v občasi žalovati zvlášť o zaplacení takových dluhů (třeba směnečních — což sporno), pokud dle úmluvy do kontokorrenta náležejí (Entscheid. V. 337.), aniž lze jednotlivé platy kommittentovy v účetní periodě konané libovolně vynechati a na starší dluhy odpočítati. Sr. nál. nejv. soudu G. Halle 1874 č. 8.

tu i dokud hlavní dluh trvá, i když byl již pomínul, a vymáhati placení, resp. doplacení tak zvaných úroků zákonných samostatnou žalobou.

§. 3. Obmezení obligace úrokové.

Výšku míry úroků, která jako cena každého zboží fluktuacím obchodu podrobena jest, snažilo se zákonodárství, opírajíc se buď o zájmy a prospěch produkce, buď o ohledy veřejné slušnosti a mravnosti, pevnými sazbami úroků ustáliti. [Zejména platila v Rakousku dle patentu ze dne 2. prosince 1803 a dle §. 993. ob. z. obč. v příčině závazků úrokových následující obmezení, jež se nejen zápůjček týkala, nýbrž na smlouvy všeho druhu vztahovala:

- a) Při vymíněných úrocích neměla pravidelně míra úroků, bylo-li něco v zástavu dáno, pět ze sta, a nebyla-li zástava dána, šest ze sta za rok přesahovati. (§. 994. ob. z. obč.)
- b) Anatocismus, to jest vybírání úroku z úroků bylo zakázáno, a jen tenkrát, neplatil-li dlužník po dvě leta nebo déle úroků, směl je věřitel ku kapitálu přiraziti, nebo za nový kapitál uložiti a tedy zúročiti. (§. 998.)
- c) Věřitel směl sobě na nejvýše na půl leta napřed úroky sraziti; úroky nad to sražené, nebo zaplacené, měly dnem odražení počínaje, od kapitálu odečteny býti. (§. 997.)

Nadzmíněná obmezení závazku úrokového zákon ze dne 15. června 1868 §. 6. úplně zrušil a zůstavil prostě stranám na vůli, kterak se o výšce úroků a jejich sražce umluví. Zejména lze dle §. 3. zák. ze dne 14. července 1868 úroky z úroků v následujících případech žádati:

- a) Byly-li výslovně vymíněny. Srov. lit. d.
- b) Byla-li o dospělé úroky žaloba podána, ode dne dodání žaloby. Ustanovení těchto zajisté také v příčině úroků z prodlení užiti lze. (Jinak nář. č. 7970. sb. Gl. U. W.) O výšce úroků z úroků rozhoduje úmluva, a pakli se strany o to nesmluvily, platí zákonná míra, totiž pět ze sta. Srov. §. 3. lit. a) a b) cit. zák.

Třetí případ uvádí obchodní zákonník v čl. 291. a sice

- c) Zaveden-li mezi dvěma obchodníky běžný účet (contocurrent), jest ten, kterému z účtování nějaký přebytek (saldo) zbývá, oprávněn, z celé sumy, byť i v ní již úroky obsaženy byly, z dne uzavřeného účtu úroky žádati. K tomu sr. str. 112.

- d) Ze vkladů spořitelních na základě stanov. Srov. §. 10. regulat. o spoř. ze dne 26. září 1844 č. 852. Sb. z. s. a čl. 8. zák. o pošt. spoř. ze dne 28. května 1882 č. 56. ř. z.

Kromě případů lit. b) — d) není po zákonu povinnosti k placení úroku z úroku, na př. při prosté dospělosti úrokového dluhu (§§. 1333., 1334.). Sr. též Krainz II. st. 130. Hasenöhrl I. str. 280., Schey, str. 135. sl.

(Dle něm. obč. zák. platí posud násl. obmezení zcela chvalná:

1. Neplatné jsou smlouvy, kterými se již napřed ustanovuje povinnost k placení úroku z úroku; toliko při spořitelních, bankách a bankéřích připouští se tato smlouva; rovněž při dlužních úpisech majiteli svědčících, které vydávají úvěrní ústavy §. 248.;
2. z úroku z prodlení nelze nikdy žádati úrok z úroku. §. 248.)

Dosud platí však dle rak. práva následující obmezení:

1. Suma dlužných úroků nesmí přesahovati hlavní dluh; lhotejno jest, jedná-li se o vymíněné, testamentární nebo zákonné úroky (tu zejména o úroky z prodlení). Teprve dnem, kdy žaloba podána byla, nastane opět povinnost úroky platiti (§. 1335.). I na úroky rozsudkem přiřčené vztahuje se záповěď §. 1335. Také spořitelny mohou užiti výhody §. 1335. (Výjimku obsahuje při obchodech čl. 293. obch. z.)¹⁶ (Dle něm. obč. zák. odpadlo toto obmezení naprosto.)
2. Na místě úroku nesmí se smluviti užívání zástav nebo hypotek. §. 1372.; Schey st. 136. (Něm. zák. §. 1213. při-

¹⁶ Rovněž se týká záповěď §. 1335. úroků z dlužních úpisů státních na určité jméno znějících s tím toliko rozdílem, že netřeba žalovati, aby povinnost placení úroků zase nastala, nýbrž že pouhé žádání úroků stačí. (Dv. dekr. ze dne 20. srpna 1817 č. 1364.) Srov. též zák. ze dne 28. března 1875 č. 49., jenž v tomto směru neučinil změny. Naproti tomu nevztahuje se zákaz §. 1335. nikterak na úroky, jež na kupony platiti dlužno z obligací na majitele znějících. (Dv. dekr. ze dne 29. května 1845 č. 890.) Ostatně jest — nehledě ani na min. nař. ze dne 16. ledna 1860 č. 21., které promlčecí lhůtu úroků z dlužních úpisů státních na šest let obmezilo — praktický význam §. 1335. praskrovný. — Rovněž neplatí záповěď, že úroky nad dlužný kapitál vzrůstí nesmějí, o jednáních obchodních. (Čl. 293. obch. z.)

pouští antichresi — vyjímaje případ užívání práva. §. 1273. obč. z.)

Až do nejnovější doby rakouské zákonodárství znalo pouze tato obmezení závazku úrokového. Zejmena bylo určení výšky úroků při právních jednáních všeho druhu — ne pouze snad při zápůjčkách a pohledávkách uvěřených — úplně vůli stran zůstaveno. Rovněž se mohly strany o způsobu placení úroků jak jim libo umlouvat. Zejmena mohly se úroky napřed beze všeho obmezení při vyplácení kapitálu srážeti, a věřitel směl sobě beze všeho obmezení vymíniti, by napřed placeny byly. (§. 4. zák. ze dne 14. června 1868.) Nebylo-li o tom ničeho umluveno, mají úroky při splacení kapitálu, a byla-li smlouva na více let učiněna, ob rok potomně placeny býti. (§. 4. cit. zák.)

Však volnost neobmezené míry úrokové (pokud se týče i jiné obtížení dlužníka) valně obmezuje zákon ze dne 28. května 1881 č. 47. Dle §. 1. toho zákona dopouští se trestního přečinu ten, kdo poskytnutím neb prodloužením úvěru vykořistí (ausbeutet) lehkomyšlnost neb známé mu nuzné postavení (Nothlage), slabost rozumu, nezkušenost neb rozčilenost dlužníka, vyhrazuje sobě neb třetí osobě výhody majetkové, které svou bezměrností (Masslosigkeit)¹⁷ způsobiti neb uspíšiti mohou hospodářskou zkázu dlužníkovu, a to které jednání jest neplatným. (§§. 1. cf. 8.)¹⁸ Téhož přečinu dopouští se ten, kdož pohledávku takto vzniklou — znaje vznik tento — na se převede (cessionář) a ji buď dále zcizí neb vykonává; i tu jest jednání neplatné. (§. 1.) Cf. nal. č. 9505. sb. Gl. U. W.¹⁹ O neplatnosti jednání takového nalezne předem trestní soudce (§. 8.), k jehož žádosti soud civilní řízení zastaví (sr. §. 11., pak čl. XI. č. 3. říz. soud. Ott, §. 8. st. 22.); zbývá-li dle nálezů soudcova po vzájemném sčítování pohledávka

¹⁷ Na př. pro přílišný úrok, pro splacení značně vyššího kapitálu, pro přílišnou konvenční pokutu atd. O tomto zákoně srov. Schey §. 19. Schuster, str. 11. a Nejedlého: Zákon proti lichvě. V Praze 1882. Podobný zákon byl prvé (1881) v Německu vydán.

¹⁸ Zákon ten vztahuje se na všechna úvěrní jednání (Creditgeschäfte), hlavně na půjčky, zálohy, koupě na úvěr, pachtovní úvěr, depos. irregulare a j., leč by věřitel a dlužník byli kupci ve smyslu obchod. zákona a jednání bylo obchodem. Sr. Schey st. 139.

¹⁹ Veškerá jednání na oko směřující k zakrývání trestních činů shora uvedených jsou neplatná. §. 2.

(pro obohacení) pro věřitele, ručí za ten zbytek zástava (rukojmě) prvé smlouvou poskytnutá. (§. 8. *Condictio sine causa* sr. Schey st. 145.) Cf. nal. č. 9504. a 9531. sb. Gl. U. W. Z této pohledávky přisoudí se toliko zákonný úrok. (Sr. č. 7557., 9019., 9431. sb. Gl. U. W.)²⁰ Nestačí-li výsledky řízení trestního k takovému nálezu, odkáže trestní soud nález o platnosti jednání na pořad práva civilního. Kromě případu toho jest soud civilní jen tehda povolán, aby nalezl o platnosti jednání (§. 1.), když pro jiné důvody než pro nedostatek skutkové povahy neb pro nedostatek příčin podezření, odsouzení trestní místa nemá, na př. následkem promlčení trestu (§. 10.)²¹ Ostatek může poškozený dle §. 9. t. z. a §. 372. vš. tr. řádu nastoupiti pořad práva civilního, když nechce se spokojiti s náhradou škody, kterou mu trestní soudce byl přisoudil. Zmírnění (redukce) úrokové povinnosti nekoná se ovšem z povinnosti úřední, nýbrž jen k žádosti strany (sr. č. 7757., 8325., 10361. sb. Gl. U. W.), ostatně třeba ještě v stadiu exekuce (sr. č. 7757., 8325., 9019. téže sb.). Cf. čl. 27. č. 4. exek. ř. Nález č. 7580. sb. připouští též knihovní poznámku žaloby o redukcii úroku; na základě rozsudku povoliz se pak vklad, a to sice výmazem vyšší a zápisem nižší sazby úrokové. (Srov. §. 4. zák. o knih. pozem.)

²⁰ Sporno jest, jest-li tu případ hypotekární *sukcesse*, ježto se i prioritou zást. práva zachovává aneb prostě *pignus legale* s touto prioritou; pro poslednější náhled uvěsti lze, že prvotní pohledávka byla neplatná. Kloním se nyní k poslednějšímu názoru. (§§. 1. 8.) Srov. k tomu Schey str. 145; však nemohu sdíleti náhled jeho pozn. 53., že trestní nález má v příčině neplatnosti konstitutivní moc; dle toho náhledu by to byla hypot. *sukcesse*.

²¹ O tom srov. Nejedlý str. 98 sl. Schey, str. 141., Ott, Říz. s. I. str. 22. Jiné takové příčiny jsou: nepřítomnost dlužníka, smrt jeho atd.

Opravy a dodatky.

Str. 8. pozn. 1. Dodej: Mezi tiskem vyšlo třetí vydání Krainzova systému rak. soukromého práva (opatřil Ehrenzweig, 1899), pak stručný: Grundriss des Obligationenrechts, vyd. Max. Schuster von Bonnot (1899 — jakož první sešit sbírky: Grundriss d. österr. Rechts).

Str. 16. řád. 15. čti: 395 místo 396.

Str. 16. odstavec druhý: Sr. též Schuster st. 31.

Str. 16. pozn. 1° dodej: též Krasnopolski, W. Ztsch. 22. str. 717.

Str. 22. řád. 15: „i tehdy, když bylo šetřeno“ ... místo: jen tehdy etc.

Str. 22. řád. 16. „nejinak“ místo: jinak.

Str. 23. řád. 1. čti: „Stanovuje se ovšem někdy“ ... místo: Stanovuje-li etc.

Str. 23. poznámka 6. dodej: Krasnopolski, Grünh. Ztschr. 22. str. 709. sl. snaží se podporovati náhled Ungrův I. str. 9., že výkon koncessované živnosti vždy zavazuje k náhradě škody jiným z toho vzniklé, tou úvahou, že taková živnost má povahu veřejného práva, které neposuzuje se dle občansk. zákona. Však nehledě k tomu, že §. 1305. nerozeznává druh práva, vyslovuje týž jen samozřejmou pravdu, že o povinnosti k náhradě nemůže býti řeči, kde není ani objektivní ani subjektivní illegality, leč by zákon výslovně opak nařídil. Vztahuje-li pak Kr. slova „innerhalb der gesetzlichen Schranken“ (§. 1305) na povinnost podnikatele k náhradě škody, opominul udati, kde zákon tuto náhradní povinnost vytkl. — Učení U ovo vedlo by v životě k nesnesitelným důslednostem, na př., že by továrny a místní elektrické dráhy nahraditi musely veškeré škody, které třetím osobám vznikly provozováním živnosti, na př. splašením koní následkem hlomozu neb zmenšením ceny okolních domů následkem hlomozu, kouře, bezcennosti závodu následkem nového patentového vynálezu etc. — Ze slovo „Eingriff“ (§. 364. ob. z.) vztahuje se toliko na bezprávní, direktní a činné zasahování do cizí právní sféry, plyne netoliko ze slovného znění §. 364., nýbrž i z porovnání téhož výrazu v zákonech o patentech a právu autorském (§§. 16, 95. fl. pat. zák., §§. 21., 30., 32., a j. aut. z.). — Chybné jest formulování Schustra str. 29., že dle

rak. práva z pravidla každé poškození třetích již o sobě jest bezprávným, leč by se stalo u výkonu práva neb právní povinnosti neb se svolením poškozeného. Vždyť Schuster sám uznává, že obč. zákonník přijal princip, že bez viny z pravidla není povinnosti k náhradě způsobené škody. Však vina předpokládá objektivně bezprávné chování; bez objektivního bezprávní není viny. Protož mluví zákon v §§. 1301., 1313. a j. o „widerrechtlich zugefügten Schaden“. Výjimky Schustrem vytčerené („leč“) vskutku toliko potvrzují, že poškození o sobě není vždy bezprávním.

Str. 25. řád. 2. čti: lit. f. l. et m. místo f. et k.

Str. 26. řád. předposlední: po slovu „jiné“ vlož: pozdější.

Str. 31. řád. 2. čti: způsobené škody místo: způsobenou.

Str. 40. řád. 3. Dodej: sr. §. 5. toho spisu.

Str. 46. pozn. 39. a 40. Náhled svůj hledí Krasnopolski. Grünh. Ztschr. 22. str. 714. opětným odvoláním na protokoly odůvodniti (Ofner II. str. 575., 576.). Však třeba panovala jistá nejasnost v názorech redaktorů (sr. pozn. 40.) byl by přece výklad K-ého vyloučen úvodním slovem §. 1315: „Ebenso haftet derjenige“ etc. Slovo to (Zeillerem navržené) dokazuje, že redaktori měli tu na mysli vinu pána ve smyslu §§. 1313. a 1314.; jinak nebyli by užili slova: „Ebenso“. — Bez udání důvodů pro opačný náhled opět Schuster st. 30. lit. f.

Str. 67. pozn. 59. Dodej: Slovem „pych“ rozumí se každé porušení majetku lesního neb polního, pokud není užití obecného trestního zákona; jest tu tedy policejní delikt sui generis. Sr. též Rudolf, str. 405.

Str. 72. pozn. 66b: Náhled tento hájil jsem již prve dle §§. 282, 291. soud. ř. z r. 1781; sr. též nál. č. 10.504., 10.621.; též Ullmann, Civilpr. §§. 171., 172.. Schrütka, v Grünh. Zeitschr. sv. 20. str. 182. sl., pak Unger, Handeln I. str. 115. sl. proti Kahane, v Grünh. Zeitschr. sv. 19. str. 99. sl. — Také ohledně patentů praxis již dle zák. z 15. srpna 1852 § 17. přiznávala se k náhledu zde hájenému (nál. č. 11.049. a 11.837. sb.); nový zákon o patentech z r. 1897 §. 112 výslovně tak ustanovuje.

Ukazatel pramenů a seznam věcný. *)

Všecb. obč. zákonník.		
17. 25	§ 505. 25	§ 1037. (12)
19. 2, 21	§ 515. 25	§ 1038. (12)
21. 31, 21, 23	§ 549. 25	§ 1040. 80, 103
26. 34. sl. 31	§ 652. 64	§ 1041. 102, 103
27. 34	§ 690. 25	§ 1042. 103, 103, (12)
42. 88	§ 859. 3, 25, 34, 51a, 102,	§ 1043. 102, 103
46. 3, 23	101	§ 1044. 57, 51
47. 3	§ 865. 25, 33, 21	§ 1047. 18, 80
74. 3	§ 866. 18, 33, 71	§ 1062. (12)
121. 25	§ 867. 34	§ 1111. 3, 23, 40, 51, 102
148. 25	§ 872. 3, 25	§ 1120. 80
154. 88	§ 875. 45 sl.	§ 1121. 80
165. 88	§ 878. 45 sl. 39	§ 1153. 55
166. 25	§ 888. 75	§ 1161. 47, 40, 41, 43
167. 103	§ 912. 18, 34, 102	§ 1174. 3
178. 25	§ 919. 34, 102	§ 1186. 40, 41
202. 80	§ 922. 3	§ 1190. (12)
205. 41	§ 932. 3, 80	§ 1247. 3
225. 41	§ 959. 49	§ 1293. 23, 7, 77, 73
228. (12)	§ 964. 43	§ 1294. 25 sl., 32, 21, 44,
235. (12)	§ 965. 25, 15, 40, 43	45
243. 33, 18	§ 966. 46	§ 1295. 18, 3, 23, 25 sl. 28,
264. 45, 39, 47, 41	§ 967. 25	19, 21, 44 sl., 58,
273. 21	§ 970. 51, 52, 43, 44	76, 79, 102, 110.
305. 80, 81	§ 978. 40	§ 1296. 33 sl., 40, 46, 55
326. 45	§ 979. 25, 15, 40	§ 1297. 25 sl., 27, 45, 39,
333. 25	§ 993. (7), 113	69
335. 31, 40, 75, 112	§ 994. 113	§ 1298. 18 sl., 34, 55
337. 36, 31	§ 995. 110 sl.	§ 1299. 11, 23, 45, 33, 40
338. 112	§ 996. (7)	§ 1300. 29, 16
341. 25	§ 997. 113	§ 1301. 11, 25 sl., 16, 18,
343. 1e	§ 998. 113	73, 67
344. 21, 25	§ 999. 108	§ 1302. 11, 26 sl., 44, 50a,
364. 5, 67 a Dodatky.	1003. 4	73
365. 3, 15, 103.	§ 1009. (12)	§ 1304. 4, 29, 68
390. 25	§ 1010. 30, 47, 40, 41, 49	§ 1305. 11, 18, 21—23, 5,
456. 58	§ 1012. 19, (12)	58
458. 25	§ 1013. 19	§ 1306. 21, 23, 33, 44, 44,
459. 49	§ 1014. 25, (12)	35, 71 sl.
§ 460. 3, 23, 51, 40, 51, 57	§ 1020. 25	§ 1307. 33, 35, 44 sl.
§ 461. 49	§ 1021. 3	§ 1308. 31, 18, 21, 58
	§ 1035. 40	§ 1309. 31, 21, 36, 44, 90
	§ 1036. 102, (12)	§ 1310. 11, 3, 31, 21, 42, 90

*) Číslo stojatá udávají stránku textu, ležatá číslo poznámky „O závazcích ku náhradě škody“, táž v závorkách číslo poznámky „O úrocích“.

privilej viz patent
 procenta 114, (8)
 prodlení 110, 114
 promlčení 56, 100 a násl.
 přičetnost 27, 31, 32 sl.,
 44 sl., 21
 přístavy 96, 100
 pých lesní 66, 62 a dod.
 „ polní 65 sl., 62 a dod.
 pytlák 4a
 Rada 28, 29 sl.
 ručení za třetí osoby 44 a
 násl.
 Řád 4b
 římské právo 11 sl.
 Saldo 112, (15), 114
 skladiště 50
 slovanské právo 11
 služebnost horní 57
 soudní zřízení 39, 54 sl.,
 97 sl.
 souvislost 10, 16, 25 sl.
 spadnutí věci 56, 50a
 společná ruka 11
 společnosti obchodní 37 sl.,
 49, 107
 spořitelny 114
 správa 3
 starosta obce 38 sl., 33
 stáří 31, 20
 stát 29, 38 a násl., 32a, 42,
 54—56, 57, 97
 státní dvůr soudní 98
 státní úpisy (16)
 stavba železnic 63 sl.
 stavební podniky 11 sl., 5,
 26
 studna 5
 svedení osoby ženské 69,
 71, 77, 87 a násl
 svévole 75, 81
 svoboda osobní 74, 89

Škoda 11 a násl., 74 sl.
 „ morální či imma-
 terielní 74 sl., 69
 násl.
 „ materiální 74 násl.
 „ nahodilá 58 násl.
 šilený 31 sl.
 Telegraf 57
 tiskopisy 39, 55 sl.
 tort moral 69
 továrny 1, 1b
 transport remont 71
 tresty soukromé 11
 Ublížení na těle 83
 ubytování vojska 32a
 účastník soukromý 94 sl.
 umění 27, 28 sl.
 úmysl 27, 11, 40 sl., 75,
 81, 82, 83
 únos 76
 úraz 13, 85, 87, 99
 urážka na cti 77, 72, 74,
 77, 91, sr. Beleidigung
 uražení osoby 79, 85
 úroky 106 sl. a násl.
 „ z úroků 114 sl.
 „ z prodlení 82, 110 sl.,
 114
 úřadníci 23 sl., 24
 „ berní 49, 97
 usmrcení člověka 60 sl., 86
 útraty pohřební 86, 86
 úvěrní obchody 116 (18)
 uvěznění osob 39, 52, 71,
 89, 97
 Váhy veřejné 57
 variae causarum figurae 3
 vazba osobní 62, 73, 89
 vdova 86, 88a
 vina 11, 3, 23, 27, 31 sl.
 40 násl.
 „ hrubá 27, 81

vina nepřímá 44, viz ještě
 culpa
 vis maior 44, 46, 59 sl.,
 52, 56, 57
 vozkové 51 sl.
 vražda 76, 85a
 vysvědčení 2, 44 sl.
 vzteklna 4, 69
 Zabavení 21, 39, 55, 59, 66,
 61, 62
 zápůjčka 106, 109, 116
 zástava 51, 57, 116
 zástavní právo zákonné
 58 61
 zástupci 34 násl., 29, 31a,
 40, 48 sl.
 zásluky poštovní 56, 57
 závěrka (15)
 zavinění 23
 závody 13, 35, 37, 45, 47
 až 49
 zavraždění 76
 zisk ušlý 23, 75, 81 sl., 82
 84 sl., 89 sl.
 zločin 101, 104
 zločinec 45, 38, 101
 znalec 28, 16
 znamení výstražná 2, 4
 známky 75
 zohyzdění 64
 zřízení 32, 40, 45, 42, 47,
 57, 99
 zvěř 70, 65, 98
 zvířata 4, 15, 65, 69, 70, 58,
 85
 „ divoká 4
 Žaloby soukr. trestní 9
 „ syndikátní 97, 96c
 železnice 13, 9, 33, 36, 45,
 50, 54, 55, 51, 60 sl., 63,
 94
 živnost 45 sl.

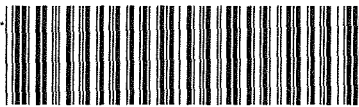
SEMNÁČNÍ
 Judicial.

ROK CVNA
 oddělení

REV15

ÚK PrF MU Brno

3 1 2 9 S 1 0 8 4 2